

voor me open. Er is een mooie "Maria del Populo" te zien, die ik fotografeer. De pas gerestaureerde kerk boven op de theuvel is veel mooier en interessanter. Ik word er door een oud vrouwtje privé rondgeleid. Er staat een prachtig drieluik met episodes uit Jezus' leven en een beeld van een zogende Maria, uit de 16e resp. 14e eeuw. Ook zijn er een romaanse doopvont en wijwaterbak, van mooi beeldhouwwerk voorzien. Heel mooi maar wat steriel is de crypte uit de 12e eeuw. De fresco's zijn geheel onzichtbaar geworden op wat verfsporen na, maar de kapitelen zijn heel aardig. Er staan de bekende fantasiefiguren op, van die rare gedochten en zo.

Het dorpje heeft leuke, van geribbeld cement voorziene smalle straatjes. Ik zie er een paar boeren, zittend op hun mullezel, die naar het land vertrekken. Een heel gewoon gezicht in Spanje. Zó gewoon dat ik vergeet dat te fotograferen. Ik ben ook geen toerist...

Om vijf uur ga ik weer verder en om zeven uur bereik ik Tafalla. Ik heb er 43 km op zitten en dat voel ik. Gelukkig ging het laatste stuk hoofdzakelijk bergaf. In de verte zie ik Olite liggen waar ik wel heen had willen gaan als het niet zo uit de richting was. De druivenvelden zijn onwaarschijnlijk groen in dit dorre land. Het wegdek is van goede kwaliteit en in vlug afkoelende wind schiet ik lekker op. De noordenwind komt nu van opzij. De hinderlijke vliegjes laten zich niet meer zien.

Als ik Tafalla binnenkom neem ik de kortste weg, hetgeen neerkomt op het oversteken van de spoorrails bij het station. Geen NS-er die me wegfluit. Het kan nier allemaal. Op het perron tref ik een geestelijke die me naar de Passionisten verwijst. Die naam had ik al in Sangüesa gehoord.

Het klooster is vlug gevonden en ik word ontvangen door een zwartrok met een opzichtig bordje waarop "De Jesu Xti Passio". Ik moet mijn rugzak in de gang neerzetten. Na wat heen en weer praten wordt me duidelijk dat de man, een zestiger met grijs borstelhaar, het goed met me voor heeft. In het huis is een hele club kinderen uit Ondarroa, Baskenland. Uit dat dorp komt ook Charro, een serveerster in hotel Esplanade in Lourdes. Het zijn lef-kinderen, maar best grappig. Ze kennen net zo weinig Spaans als ik. Hun mis, om half negen, is in het Baskisch.

Om acht uur maak ik het rozenhoedje en de mis mee. Een opvallend ding bij die rozenkrans: na elk tientje wisselen de priester en gelovigen van rol. Dat wil zeggen dat soms de gelovigen de eerste helft van het weesgegroet doen en de priester alleen nabidit. Een vreemde gewaarwording. De kerk heeft een heel groot neogotisch, koperen altaar met een hele santekraam (= heiligenwinkel). Allemaal zoete blozende beelden. Je moet even zoeken naar de gekruisigde Jezus, maar hij is er toch. Natuurlijk vinden we er heiligen van de Congregatie zoals St. Paulus van het Kruis en St. Gemma. In de kerk zitten bijna alleen vrouwen. Ik communiceer voor deze keer op de tong, omdat ik er niet onderuit kan. Iedereen doet het en ik wil niet eigenwijs zijn.

Na het eten met zo'n acht paters en broeders waaronder een jonge zeer spraakzame priester wandel ik wat in de tuin met de man die mij het eerst ontvangen heeft. Bij gebrek aan roepingen is het seminarie hier gesloten. Men ontvangt nu veel groepen. Eigen tuin en koeien voorzien voor een goed deel in het eten. Net als bij de Capucijnen gisteren, bedenk ik. Alleen was het daar allemaal wat minder groot opgezet. De Passionisten zijn geen arme orde.

11 augustus

Om zeven uur word ik wakker door het klokje van gehoorzaamheid; om half acht is er immers een mis. Ik draai me nog eens lekker om, maar kan niet goed meer slapen. Het kuilbed maakt liggen op de zij tot een ware aanslag op de ruggegraat. Als ik ook nog een vlieg, actief geworden door het zonlicht, begint te storen sta ik toch maar op. Ik heb nog zeven minuten en ongewassen verschijn ik in de kerk. Slechts vier paters zijn aanwezig.

Aan het ontbijt wordt mij eigengemaakte kaas voorgezet. Er zit weinig smaak aan; het is ook erg jonge kaas. Daarna pak ik boven mijn spullen in, scheer me en neem afscheid van mijn gastheren. Ik heb weinig hoogte van de Passionisten gekregen, maar ze zijn goed voor me geweest. Hun adres neem ik mee.

Ik let niet op en loop in de stad de verkeerde weg op. Met een flinke krul kom ik tenslotte toch op de weg naar Artejona. Een rustige en tamelijk vlakke weg. Tenslotte tegen half elf zie ik Artejona prachtig voor me op de heuveltop liggen. Maar dan ben ik er nog lang niet. Als ik om half twaalf langs de "voet" van het dorp loop word ik openlijk nieuwsgierig door de inboorlingen bekeken. Langs de weg is geen kroeg te vinden en ik heb geen tijd om naar boven te klimmen. Kerk en kasteel blijven onbezocht liggen. Er is zo véél te zien in Spanje, elk dorp is mooi en er is steeds wel wat te bezichtigen. Hier zie ik er maar van af.

En dus verder. Het wordt goed warm; de frisse noordenwind van gisteravond laat het afweten. Het woestijnbriesje heb ik vaak in de rug. Langs de weg eet ik de enorme Capucijnen-bocadillo op die ik gisteren meekreeg. Die is zo groot dat ik een deel moet weggooien. Na een tweede pauze zie ik op mijn weg ineens het dorp Mendigorria liggen. Volgens de Michelinkaart ligt het veel verder weg. De onnauwkeurigheid van die kaart kan ik niet uitstaan, maar er is geen betere (minder slechtere). Dooie dorpen als Tiermas en Esco worden levensgroot aangegeven, terwijl belangrijker plaatsen waar wat te drinken is worden weggelaten.

Via twee jongetjes die me met hun bromfiets al drie keer zijn komen bekijken vind ik een kroeg en via de kroeg vind ik een restaurant. Alweer zo'n privéhuis met een eetzaal voor meer of minder vaste klanten. Ik eet er salade en dood schaap. Heerlijk. Met behulp van een paar Basken schrijf ik een baskisch gedicht aan Charro, het bedieningsmeisje in Lourdes dat me de eerste woorden Spaans leerde. Het wordt:

Adio ene nere lagun maita
Quitaten cutiet oray oro
Banoua Saint-Jacqueserat

Het grootste deel is overgenomen uit "Priez pour nous". Ik schrijf het op een mierzoete Maria-kaart die ik eergisteren van Antonio kreeg.

Net even buiten Mendigorria stoppen twee franse auto's naast me, die me voor het eten al voorbij waren gereden. Twee gezinnen uit Nantes, die graag alles willen weten van deze pelgrim. Ze hadden me graag op de lunch uitgenodigd. We babbelen heel wat, in weerwil van het in problemen gebrachte passeer-verkeer. Zelfs wisselen we adressen uit. Het zijn gezellige, vlot pratende mensen. Ik ben blij weer rad Frans te kunnen spreken. Dat gaat me beter af dan Spaans.

Na het afscheid is het laatste stuk van 4 km nog maar een peuleschil. De vallei wordt steeds meer boomrijk en aangenaam om te lopen. Om half vijf ben ik dan in Puente la Reina. Ik roep de naam hardop als ik de eerste huizen zie. Puente la Reina! Nu is er nog maar één weg naar Santiago! Ik fotografeer mezelf bij de beroemde brug en zoek naar een onderdak bij kloosterlingen. Dat worden de "Reparadores" ofwel in afgekort Latijn: S.C.J.. Priesters van het Heilig Hart van Jezus, de orde van De Pater, Dijkman en Bouritius, drie docenten aan de Tilburgse Theologische Fakulteit.

Ik word na lang wachten van een kamer voorzien en drink bier samen met pater Clemens. We slaan er de "Elenchus", de almanak van de SCJ op na: de nederlandse provincie is van zeer groot belang. Om half zeven word ik eindelijk vrijgelaten, waarna ik de tijd benut om naar Eunate te liften. Het mooie achthoekige kerkje is gesloten zodat ik tevreden moet zijn met het bewonderen van de buitenkant. De heremietenkluis ligt ontzettend fraai in het weidse, gele landschap. Terugliften neemt wat meer tijd in beslag maar ik word tenslotte meegenomen door een man die me voor een militair aanzag (groen jasje, groene broek). Als ik instap weet hij beter: het betreft hier een Nederlander die slecht Spaans spreekt.

Terug in het stadje woon ik de mis in de parochiekerk bij. Daarna eet ik in het klooster samen met pater Clemens. Uit Puente la Reina met 2.500 inwoners komen maar liefst zo'n 170 religieuzen en 20 priesters, vertelt hij. Eén pastoor slaagde erin zeventig nonnetjes te "maken". Die tijd is nu overigens voorbij. De toeloop naar de seminaries neemt schrikbarend af. Wijdingen waren er in het bisdom Pamplona vorig jaar helemaal niet. Maar de "Opus Dei" had meer dan zeventig wijdingen! Clemens wijt dit reuze-verschil aan het ontbreken van spiritualiteit bij de docenten. "De crisis begint bij de derus en in de seminaries" zegt hij. Dat klopt. In Nederland was dat ook zo, alleen jaren eerder. Ook het Concilie krijgt de schuld. Vroeger was alles veel duidelijker. Clemens spreekt langzaam, maar korrekt Frans.

Nadat ik in de "Recreatie" een deel van het nieuws en het weerbericht heb gehoord ga ik tevreden naar bed: morgen komen er wolken uit het westen. Welkom! Ook al hoef ik maar 20 km naar Estella. In de nacht wordt er geknald. Geweerschoten? Dat het hier broeit weet ik, want toen ik vanmiddag het woord "autonomia" liet vallen waren de poppen aan het dansen in dat kleine restaurantje te Mendigorria. Ook over het Carlisme gingen die

Basken flink met elkaar in debat. Jammer dat ik die discussie niet kon volgen. Eén ding is duidelijk: Baskenland voelt zich nog steeds duidelijk tekort gedaan. En dat geweld dat is een uiting van opgekropte frustratie. Toch kan ik me gewerschoten in het vredige Puente la Reina moeilijk voorstellen.

12 augustus

Om kwart voor acht word ik wakker! Te laat, mis gemist! schiet door mijn hoofd. Teleurgesteld in mezelf probeer ik weer in te slapen tot ik me om vijf voor acht realiseer dat de mis om acht uur was. Heel in de verte hoor ik de kerkklok luiden. Ik ben maar zó aangekleed en hol hinkend over straat. De botten in mijn rechtervoet doen pijn, nu al bijna zes weken. 's Morgens is dat het ergste maar de pijn vervlakt geleidelijk terwijl ik loop. Nu moet ik echter forceren en daarom loop ik heel ongelijk. Ik kom net op tijd de parochiekerk, zo'n 500 m verder, binnen. Clemens doet de mis. Ontzettend langzaam. Wat een getreuzel op de nuchtere maag: 35 minuten voor een stille mis! Daarna zoek ik hem op in de sakristie en krijg een rondleiding langs paramenten en kerkschatten. Geluidsinstallatie en kruisgang worden getoond en de betekenis van enige plaatselijke heiligen wordt uitgelegd.

Tegen negen uur zijn we terug in het klooster waar we meteen aan het ontbijt gaan. Lauwe melk met cafeïnevrije Nescafé, brood met worst, kaas of gebakken sardientjes. En weer gebakken eieren. Ik moet onderhand wel barsten van de cholesterol. We eten samen met zo'n vijf paters. Clemens merkt op dat ik er beter uitzie dan gisteren. "Toen je aan de poort stond zette je zo'n zielig gezicht (Vous aviez la mine triste)" zegt hij. Dat zal echt wel waar zijn. Denk maar aan die foto in die krant te Troyes.

Dan moet ik alles nog inpakken om vervolgens afscheid te nemen. Het duurt een eeuwigheid voor Clemens het adres van het klooster heeft opgeschreven en wat hij noteert wist ik zelf óók wel. Het is kwart voor tien als ik Puente la Reina verlaat, natuurlijk over de pelgrimsbrug. Twee uur om te starten!

In die twee uur is het al een stuk warmer geworden. Ik begin de dag met een vier kilometer lange, behoorlijk steile helling. Ik zie het oude voetpad een lager tracé volgen. Daar had ik moeten lopen in plaats van op deze drukke verkeersweg. Maar hoe weet je tevoren dat dit of dat zandpad dé pelgrimsweg is? Er staat nergens iets aangegeven.

In Mañeru loop ik de oude weg door de kom van het dorp en in Cirauqui moet ik daarvoor een flink eind klimmen over de "Pelgrimstrap". Helemaal boven is een aardige kerk waar ik bid bij een opgedirkte Maria-met-kind. Maria, sta me bij, vandaag! Een oude man is de kerk aan het stofzuigen, de banken staan schots en scheef. Als ik wegga zeg ik de kerk heel mooi te vinden. Zichtbaar vindt hij dat fijn om te horen. Hij pakt me even vast.

Over het oude pelgrimspad, steil en vol stenen om je nek over te breken bereik ik de grote weg weer. Het is warm. De banden van de rugzak snijden in mijn schouders. Een paar misselijke automobilisten schampen langs me heen. Anderen toeteren uitbundig: hallo pelgrim! Wat interesseert mij dat? Ga zelf ook maar lopen!

Alweer mis ik het oude pad. Ik kan aan een zijweggetje echt niet zien of het de "camino" is of niet. Daarom zie ik nu de "Puente de los peregrinos" bij Lorca uit de verte, net als de automobilisten en loop ik er niet overheen. Had ik de afslag naar Alloz maar moeten nemen. Weet ik veel!

Bij Lorca bezoek ik een bar langs de grote weg en in Villatuerta eveneens. Ik verlaat die straatweg niet meer om zo nodig in de voetsporen van de middeleeuwen te treden. Ik leef in de 20e eeuw, denk als de 20e eeuw, 166p als in de 20e eeuw. De kroegen zijn tenslotte óók met hun tijd meegegaan. Middeleeuwse pelgrims hadden te maken die ik nu zonder moeite buiten de deur kan houden. Ze konden zich niet oriënteren. Maar ik, ik heb landkaarten, ik ben geen middeleeuwer. Mijn levensgevaar ligt niet bij rovers of wilde beesten, maar bij doldrieste of onvoorzichtige automobilisten. "De oude weg gaan" is onvervals- te en onvruchtbare nostalgie. Ik leef in déze tijd, niet in een vorige.

Het eerste wat ik van Estella zie is een groot blokkendoos-achtig gebouw dat een klooster van de SVD blijkt te zijn. Het is dan nog $1\frac{1}{2}$ km tot het stadje. Via een paar mannen op straat vind ik een goedkoop restaurant, St. Andrez op de Plaza de Santiago. Na het eten kuier (of: strompel) ik wat door de stad, probeer een andere groene jeans te kopen. Te wijd; de verkoper betoogt wanhopig dat hij dat op maat kan maken, maar dat wil ik niet. Ik kan er trouwens niet op wachten. Ook zit ik lange tijd in de kerk van Johannes de Doper. Lekker koel zitten. Wat lezen en wat bidden. In die bars kun je alleen maar staan en daarvoor doen mijn voeten teveel pijn.

Om half zes meld ik me bij de Minderbroeders Capucijnen. Vol vreugde word ik binnengehaald door een klein grijs patertje en ik word ingeschreven in het grote pelgrimsboek. Ik zie dat ik met nog een andere persoon de ENIGE officieel hier genoteerde pelgrim naar Compostela ben. Vorig jaar waren het er heel veel en toen was het toch ook geen heilig jaar. Ik krijg een document mee dat ik in Santiago moet laten aftekenen. Ook krijg ik een bewijs om in het "Hospital Viejo Misericordia" terecht te kunnen. Ik voel me nu echt een pelgrim, zeker van de goede zorg van zijn Kerk. Fluitend zoek ik het "Hospital" op, 800 m terug, in het centrum van de stad.

Het oude gebouw lijkt op een bejaarden- of verpleeghuis. Alle nonnen zitten voor de TV naar de begrafenis van de Paus te kijken. Eén van hen neemt even de tijd om me af te poeieren: geen plaats. Nou, daar heeft die Capucijn zich dan lekker van af gemaakt! Een jonge man, arts of zo, heeft met me te doen en wijst me op de SVD'ers. Dat weet ik ook wel, maar het is 2 km terug richting Pamplona, en als die óók eens geen plaats hebben...

Er zit echter niets anders op. Oudjes langs de weg wijzen me een kortere weg naar boven en ik beland op het kerkhof. Niet goed, dus. Over een zandpad tussen de dennebomen bereik ik tenslotte toch nog de voordeur. Ik bel aan en ik leg in mijn beste (wat heet...) Spaans aan de man die de deur openmaakt dat ik een hollandse seminarist ben enz.. Tot mijn verbazing merkt de

man op: "Sie sprechen ja ausgezeichnet spanisch..." Da's waar ook: de SVD is een duitse orde die zelfs lang overal Duits als voertaal heeft gehad! Gijs Bouwman is van de SVD en in Teteringen staat een klooster van hen. Ik blijf de (missie)procurator voor me te hebben. Die haalt de spaanse rector erbij waarna ik inderdaad een onderdak krijg. In de ziekenboeg en ik dan daar zelfs kiezen uit een hoog en een laag bed. Het is een enorm groot gebouw dat ook een school herbergt. Er is nu een kolonie kinderen uit Baskenland op vakantie. "Toch niet uit Ondarroa?" vraag ik. Nee hoor. Waarom?

Ik kan zelfs zwemmen in het eigen zwembad. Ik zit er midden tussen de kinderen met mijn bleke lijf en die raar bruine armen en benen. Heerlijk, zo'n plons in het koude nat! Ik geniet op en top, bibber als ik uit het water kom, maar word door de zon alweer vlug warm gestoofd. Het lijkt jaren geleden dat ik gebibberd heb.

Het diner is samen met zes paters en twee zusters van onbekende herkomst. Een oude bleke en scheve pater heeft nog met Bouwman samen gestudeerd in Rome. Men is verbaasd en verheugd te horen dat er in Tilburg zo'n 200 theologiestudenten zijn. We konverseren in het Duits met wat spaanse uitstapjes terwille van de overste, een Spanjaard. Normaal zijn de Spanjaarden hier in de meerderheid, maar die zijn nu allemaal op vakantie. Van de negen eters zijn er zes Duits. We babbelen over Tegelen, Teteringen en Tilburg. Na het eten kuieren we wat en ik drink een cognac met de procurator. Die laat me armoe-foto's zien van zijn visitatiereis door Zuid-Amerika.

Om half tien ben ik boven op mijn kamer, schrijf aan mijn dagboek en ga dan slapen. Buiten wordt er weer geknald. Wat is er toch aan de hand?

13 augustus

Om half negen word ik door kloppen op de deur gewekt. Ruim op tijd om de mis te halen welke "onder ons" in een kleine moderne kapel wordt gevierd. Benoude, scheef lopende pater Roweda gaat voor. De mis is in het Spaans maar ik heb nu een boekje waardoor ik goed kan meebidden. Kon ik dat kerkboekje maar achterover drukken, denk ik. De liederen die door broeder Paul zonder enige begeleiding worden ingezet behoren tot de stevige stap- en stamplieder. Een van de aanwezige zusters zingt hard en schel.

Het geheel is tamelijk steriel. Niet alleen de zitfauteuils en het gebrek aan knielen staan me tegen, maar ook de witte wanden en de gestileerde Jezus aan het kruis. Het is allemaal zo ijl, zo hoog, zo weinig volks. Ik hou niet van reïncultures. Geef mij maar het gewone, het ordinaire. Dit is net teveel gewild, hoog gegrepen.

Aan tafel hoor ik dat vorige week de nederlandse oud-provinciaal van de SVD uit Rotterdam hier was met een broeder. In Cirauqui, bij de "Fuente de los Peregrinos" werd uit zijn auto een tas met alle papieren en geld geroofd. In enkele minuten moet dat gebeurd zijn. De dieven hebben gewoon een ruit kapotgeslagen. Ik dacht dat zoiets alleen in Italië voorkwam. Moraal: beste pelgrim, je kan heden ten dage nog best beroofd worden.

In de leeszaal vind ik wat literatuur over Navarra en op mijn kamer begin ik aan een kranteartikel over Puente la Reina en Estella. Tot kwart voor een. Dan hobbel ik met drie SVD'ers naar de stad "om de post te halen", d.w.z. voor het "Früh-schoppen". We stappen een bierkroeg binnen, drinken bier en eten geroosterd vlees van de barbecue "om de honger aan te wak-keren". Op een terrasje drinken we verder en consumeren gebak-ken inktvis. Met een drankkegel verschijnen we dan om twee uur aan tafel.

De overste is op stap. Er zijn nu alleen Duitsers en dus wordt er in het Duits gebeden. Vijf heren (mij meegerekend) en twee SVD-zusters die ook nog zusjes zijn en die hier op vakantie zijn. Na het eten blijven we lang natafelen met koffie en cognac. Heel gezellig. Mij valt het eigen jargon op van deze kloosterlingen: "het juiste gewicht krijgen" = een slaapmutsje drinken en "de post halen" = borrelen voor het eten. De SVD'ers zijn heel reële en realistische lui. Nuchtere denkers, Duitsers. Zo is Bouwman, mijn exegese-professor aan de Theologische Fakulteit ook wel. Men maakt elkaar niks wijs, noemt de dingen bij de naam. Dat moet trouwens ook wel in een missiecongregatie.

Om vijf uur rijd ik met broeder Paul en broeder Wido de procura-tor naar Irache waar we wat door het klooster lopen en de kerk bewonderen. Er wonen nog maar drie regulieren in dit reusachtige gebouw. De rest wordt in de zomer bewoond - en uitgewoond - door vakantiekolonies. Het is er een drukte van belang, overal is herrie van mensenstemmen. Maar ja, zo brengt zo'n gebouw nog wat op. De kerk is overigens aardig gerestaureerd, maar daar zie je geen mens. Opvallend zijn vier enorme jacobusschel-pen in de centrale koepel.

In de gammele Seat 850 van de overste hobbelen we naar hotel Residencia waar we even naar de badende meisjes kijken. Achter ons verrijst de Montejurra, de heilige berg van de Carlisten. Vervolgens rijden we naar Onzeliëvrouw van Le Puy waar Wido Paul en mij achterlaat. Het is een mooie tronende Maria in een moderne kapel. Maria is helemaal gekleed in zilver. Er hangt een heldere, feestelijke en vrome sfeer. Ontelbare huwelijken worden hier voltrokken. Terecht. Het is hier heerlijk, overal staan bloemen. Twee mooie meisjes zie ik een waxinelichtje aansteken bij het beeld. Waarom? Wat is hun droom, wat is hun gebed? Ik zou het graag weten.

Met Paul loop ik de hele stad door als we de berg ("puy") waar de kapel op staat zijn afgedaald. Volgens hem heeft deze madon-na niets met het franse Le Puy te maken maar volgens mij wel. De OLV van Rocamadour die bij de Capucijnen woont komt toch óók uit Frankrijk! SVD'er Paul kan overigens niet uit over het vele bloot en ander gebrek aan moraal dat in tamelijk korte tijd over Spanje is uitgestort. Toen hij het klooster in ging wist hij niet eens hoe een vrouw er uit zag. De novicenmeester was een reële vent en heeft gezorgd dat dit tekort werd aangevuld. Het is toch niet een kwestie van zien of eruitzien, maar van voelen of aanvoelen, probeer ik. Maar geen reactie. Bloot ZIEN is voor broeder Paul al meer dan genoeg. Aan bloot hébben, vasthouden denkt hij niet.

We kunnen in de San Pedro nog net de kruisgang bezichtigen. Het is overigens maar een halve. Zelfs mag ik een opname maken van een mariabeeld dat ik erg mooi vind. Maar dan gaat de tent toch echt dicht. We zien de voorgevel van de San Sepulchro (méér is er niet) en lopen over de pas nieuw opgebouwde romaanse brug. Paul wijst op het feit dat de meeste huizen in de binnenstad onbewoond zijn. Kan ik me voorstellen van die krotten. Als ik als winkelier wat geld verdiende zou ik óók buiten de stad gaan wonen. Vernieuwbouw is in deze historische stadskern veel en veel duurder.

Om zeven uur wandelen we weer naar boven. Om de vijftig meter moet dikke Paul, rood aangelopen even hijgend en zwetend stilstaan. Zogenaamd om wat te vragen maar in feite om wat op adem te komen. Ik heb meer conditie dan hij, ondanks de pijn in mijn rechtervoet en de daarmee samenhangende kramp in de kuit.

Pater Róweda tekent onder het eten de kaart voor prof. Bouwman. Vreemd om van zo ver weg een kaart te schrijven aan de burens van m'n vriendin Yvonne Bruggeman. Bij Wido drink ik nog een borrel ten afscheid. Ik word op de Salvatorianen in Logroño gewezen en een van de zusters schrijft een aanbevelingsbrief aan haar congregatie in Ponferrada. Daar kom ik dus ook wel onderdak.

En dan, dan moeten we nog even de SVD-kroeg bezoeken, een bar op eigen terrein die het best bekend is onder de schuilnaam "Sixtina". Alwaar spaanse cognac en erg veel plezier om hoe ik hier ben binnengekomen, gisteren. Vorgie week had de procurator op eigen gezag onderdak verschaft aan vier Françaises en hiervoor werd hij door de rector op de vingers getikt. Toen ik mij meldde werkt Wido daarom braaf volgens het boekje. Ik sprak hem aan in het Spaans. Hij haalde de rector die ik in het Duits meende te kunnen toespreken. Die taal beheerst hij nauwelijks en hoogst opgewonden ging hij Wido weer zoeken die het verder moest opknappen. Die zat al lang in zijn vuistje te lachen en hield zich eerst een tijdje verstopt.

Met een stevig stuk in de kraag ga ik slapen, moet bijna kotsen en baal van de zwoele nacht. Het knallen gisteravond bleek vuurwerk te zijn van het navieren van de "fiestas" van vorige week. De wekker die Wido me leende tikt vredig. Een ontbijtpakket ligt klaar in de koelkast. Fijne mensen, die SVD'ers. Als ik niet zo nodig naar Santiago moest zou ik blijven. "Stuur een kaartje als je priester wordt", hebben ze gezegd, "je bent hier altijd welkom." Wie weet volgend jaar al.

14 augustus

Het is nog nacht als de wekker om zes uur afloopt. Ik stommel door de donkere gangen en maak met een dompelaar water heet voor de pederkoffie. Het lunchpakket gaat in de tas. Paul heeft er van alles in gestopt, zie ik. En dan verlaat ik onder de grijs wordende hemel het hoge gebouw. Ik moet even denken voor ik de grote deur achter me dichttrek. Niets vergeten? Alle kerkklokken slaan zevenen als ik Estella uit loop, Ik ben dan al een half uur onderweg.

Bij Irache zie ik een rood lampje gloeien in de voorruit van een passerende auto. Het blijkt de weerspiegeling te zijn van de als een bloedrode bal opkomende zon. Een prachtig gezicht. Tien minuten later is het schouwspel voorbij. Langs de allengs drukker wordende weg loop ik fris en monter naar Los Arcos, waar het druk is op straat. Om twaalf uur beginnen hier de "fiestas" die twee dagen zullen duren. Hoeven al die mannen niet te werken? Kinderen en jongelui lopen geheel in het wit met een rode bazet op en een rode sjaal rond de taille. Graag zou ik willen blijven om zo'n fiesta mee te maken, tenminste een deel ervan. Maar omdat het nog vroeg is en ik trouwens vrees dat het restaurant wel zal uitpuilen van de mensen, besluit ik om door te lopen naar het grotere stadje Torres del Rio. Daar kan ik zeker rustig eten, mijn dagboek bijwerken en het kranteartikel afschrijven.

In Los Arcos bezoek ik de kroeg en de kerk, welke laatste enorm grote barokretabels bezit. In het hoofdaltaar staat een beeld van een tronende Maria uit de 14e eeuw. Heel mooi en sober. Ik kan er helaas geen foto's van krijgen. Dit gezien hebbend ga ik weer verder. Als ik al een eind het dorp uit ben hoor ik een aantal harde kanllen van vuurwerk achter me. De kerkklokken beieren. De fiestas zijn begonnen, het is twaalf uur. Ik doe niet mee en eigenlijk heb ik er spijt van. De weg is heet, lang en saai.

Als ik eindelijk in Torres aankom wacht mij een flinke teleurstelling. Het is een enorm gat! Er staat een mooi achthoekig kerkje, net zoiets als in Eunate, maar verder is er niets, niks niets. Géén restaurant, niet eens een bar. Eén kruidenier is er die Bimbo, van dat kleffe fabrieksbrood verkoopt. Wat te doen? Balend van mijn Michelin-kaart die dit dorp net zo groot aangeeft als Sangüesa loop ik na een bezoek aan het kerkje de helling weer af. Ik zal maar terugliften naar Los Arcos en na de lunch van hier uit weer verder lopen. Aan een gezin dat op het terras zit te babbelen vraag ik of ik mijn rugzak daar zo lang mag laten staan. Ze hebben met me te doen.

De zoon die op bezoek is biedt aaname verder te brengen naar Viana. Daar zijn restaurants genoeg. Ik aarzel eerst, denkend aan mijn principe. Maar het aanbod is zo goed bedoeld en de honger wint het van het beginsel. Bovendien, bedenk ik, kan ik zo vandaag nog Logroño bereiken waar ik een redelijke kans op een goed onderdak maak. Ik stem dus in met het oneerbare voorstel en word in een Seat 850 met vier deuren geladen. Wat een gedoe met die rugzak! Hij neemt de hele achterbank in beslag. Als ik ooit zou willen liften met dit ding zou ik mezelf alleen maar straffen.

Twaalf kilometer rijden we over de bochtige weg door de halfwoestijn. Nergens huizen of dorpen. In Viana zijn we dan aan de rand van het Ebro-dal. Ze zijn de hele stad aan het opbreken en verbouwen. Het barst van de mannen op straat. Hoeven die niet te werken? vraag ik me alweer af. Iedereen kijkt naar me. Ik ben blijkbaar een wandelende curiositeit. In "La granja" eet ik goedkoop. Alweer heb ik moeilijkheden bij het kiezen van het menu. De alternatieven worden opgesomd, maar omdat ik ze niet begrijp kan ik ze niet uit elkaar houden. Aan een woordenboek

heb ik niks, wanneer iemand naast me op antwoord staat te wachten. Ik moet onmiddellijk beslissen. Het enige dat erop zit is te zeggen: "dat laatste" of "het eerste". Met de opdracht "maak er maar wat leuks van, kan me niet schelen" weten de Spanjaarden geen raad.

Na het eten bezoek ik de stad, waar zo heel veel niet te zien is. Daarom neem ik om half vijf de rugzak weer op en sjouw door het heetgestoofde landschap dalwaarts. Tegen de wind in komt een regenbui op me af. Af en toe rommelt de donder. De kortstondige plensbui brengt echter weinig verlichting. De lucht wordt vochtig-warm en ik zweet me rot. Mijn rechtervoet gaat steeds meer pijn doen! Ik betrap mezelf erop dat ik ongelijk loop, maar ik kan er niet veel aan verhelpen. Ondanks het pijnlijke gestrompel sla ik een lift af die me wordt aangeboden. Als ik het lopend niet haal, dan niet. Maar ik moet mezelf en de anderen thuis niet voor de gek ouden. Die laatste lift is tóch al een vlek op het nog zuivere blazoen! Niemand zou willen geloven dat ik Estella-Logroño in één dag helemaal heb gelopen. Maar die laatste tien km doe ik toch weer op eigen kracht.

Hinkend en uitgeput door de warmte bereik ik Logroño. 39 km heb ik nog altijd zélf gelopen en die voel ik. Het Salvatorianenklooster vind ik gelukkig zonder mankeren en daar word ik vriendelijk ontvangen en binnengehaald door een jonge priester, Rodolfo. Helemaal op de derde etage krijg ik een sobere kamer. In dit deel worden in het schoolseizoen kamers verhuurd aan studenten. Het moderne grote gebouw uit het begin van de jaren zestig heeft ruimte genoeg.

Morgen is het Maria-Hemelvaart en dat is een echte feestdag. Daarom wandel ik nog wat door de stad op zoek naar brood en een wekker. Wekkers kosten echter meer dan 1000 pts en dat heb ik er niet voor over. Ik moet maar zien hoe ik 's morgens vroeg wakker word. Het is druk want iedereen moet nog snel inkopen doen omdat morgen alle winkels dicht zijn. Ik bezoek twee kerken en stoor twee keer een mis. Het kan me niet schelen, dat zijn spaanse manieren.

Aan tafel tref ik alleen maar jongelui aan. Zes jongens, priesters en seminaristen. Allen Spanjaarden. Twee van hen spreken redelijk Duits, want het klooster werd vanuit Duitsland door deze duitse orde gesticht. De gesprekken worden natuurlijk grotendeels in het Spaans gevoerd en dus zit ik er dan voor spek en bonen bij. Maar ik eet en drink er goed van. Er breekt een enorm onweer uit boven de stad en de regen plenst urenlang omhoog. Ik kijk naar de TV (weerbericht: warm met wolkenvelden), drink wijn en eet koekjes. Om elf uur tuimel ik in bed. Ik poets alleen mijn tanden.

15 augustus

Als ik om negen uur in de kerk verschijn voor de ochtendmis ben ik ziek en gammel. Ik barst van de honger en de snerpende pijn in mijn enkel grijpt mijn hele slappe lijf aan. De helft van de mis dient men te staan, maar ik blijf zitten. Onder de lezingen breekt het koude zweet me uit. Ik ga toch niet flauwvallen? Mijn buik doet pijn en ik maak mijn broek wat lossen. Plotseling komt er een golf braaksel naar boven die ik maar net in mijn mond kan houden. Met dezelfde vaart slik ik alles weer in. Ah, wat smerig!

Van de consecratie tot de communie zit ik weer armoe te lijden. Ik heb het koud en zweet. Maar ik durf niet op te staan en weg te lopen want dán ga je van je stokje. Aan het ontbijt kan ik geen hap door mijn keel krijgen. De ranzige margarine staat me tegen en het brood is van die gummi fabriekstroep. De koffie slik ik met de grootste angst in. Wat te doen als ik hier moet kotsen? Het enige dat erin gaat zijn peren en tomaten. Ik móét iets eten, dat weet ik, anders heb ik helemaal geen weerstand tegen de pijn.

Niemand merkt hoe ziek ik ben. Ik strompel terug naar mijn kamer en ga op bed liggen. Ik slaap niet, maar dommel wat en tob. Zou ik moeten opgeven? Een arts zou me zeker een paar weken rust voorschrijven als hij me zo aantrof. Die enkel is geforceerd en ik ben oververmoeid. Ik moet eten maar ik kan niet eten. Alleen een stoot hormonen kan me uit deze lethargie halen. Als ik zo ergens in het bos zou liggen zou ik waarschijnlijk stil-letjes doodgaan. De pijn belet het eten en het gebrek aan eten maakt me nog slapper. Een duivelskring.

Als ik om twee uur aan tafel ga voor de lunch voel ik me nog even beroerd. De eerste gang, gekookte gemengde groenten gaat er nog wel in, maar aan de kip zit ik treuzelend te plukken. Ik heb geen spuug en moet elke hap wegspoelen. En dan meldt zich de maag. Eén keer, maar ik weet genoeg. Net op tijd bereik ik de keuken waar ik in een grote golf alles in de gootsteen kots. Bij een tweede golf verschijnt het voorgerecht. De pap wordt haastig weggespoeld. Smerig vind ik het eigenlijk niet, omdat er nog geen maagzuur in het braaksel zit. Als ik weer aan tafel verschijn waar niemand iets gemerkt heeft heb ik het gevoel gewoon door te kunnen eten. Mijn maag is bepaald niet ziek of zo. Ik eet nog enkele hapjes van de kip en doe me verder tegoed aan pudding en fruit. We sluiten af met koffie en cognac. Ook daar heb ik geen moeite mee.

Na dit maal ga ik weer naar boven en lig plat tot half zes. Dan sta ik op en begin te schrijven. De pijn in nek en rug die bij mij altijd een betrouwbare indicator is voor een ziekte onder de leden, is grotendeels weg. De Salvatorianen die ik vanmiddag toch maar op de hoogte heb gebracht van "de toestand" hebben gezegd dat ik kan blijven tot ik ben hersteld. Maar misschien kan ik morgen toch weer lopen.

Tegen de avond komt de irritatie in nek en rug echter weer opzetten en om half tien kijk ik koortsig en met brandende ogen naar het TV-journaal. Meteen daarna duik ik het bed in. Ik heb het warm en vrees een herhaling van de "nacht van Auxerre" die in een beestachtige koppijn resulteerde.

16 augustus

Om kwart voor 8 is er een h. mis waarna het ontbijt me goed smaakt. Er zijn kaas en grote sardinen te eten. Aan de pruimen waag ik me maar niet in verband met de toch al snelle stoelgang. Een deel van de ochtend breng ik door met de post wegbrengen (letterlijk, niet overdrachtelijk!) en het kijken in etalages. Behalve een schrijfmep kan ik niets bedenken om te kopen. Ik moet het tenslotte allemaal meeslepen. Thuisgekomen mik ik een paar spullen uit de rugzak en in de prullenbak: twee buisjes Norit, twee brandstofblikjes die mijn zwager me meegaf, een blik leder-

vet dat ik in Lourdes voor niets bij mijn schoenen-aankoop kreeg. Scheelt dat nou zo veel? Ik weet het niet. De schrijvers van "Priez pour nous" vroegen zich dat ook af. Een strohalm kan de rug van een kameel breken, schrijven ze. Eruit dus, met dat spul.

De schrijvers van "Priez pour nous" liepen in vijftig dagen van Vézelay naar Compostela. Dat lijkt weinig, maar als ik de week Lourdes niet meetel kan ik dat ook halen. Dan ben ik zeven september in Santiago en kan ik de bruiloft van Annemarie en Jan nog bijwonen. Maar dat zou betekenen dat ik me de komende weken flink moet haasten, met alle kans op een nieuwe inzinking. Na $3\frac{1}{2}$ maand lopen kan ik Compostela toch niet in één dag afdoen? Trouwens, mijn kranteartikelen zouden door dat snelwandelen aardig in het gedrang komen. Weg dus, met dat idee. Het kan net niet. Ik kom een week tekort.

Het laatste hoofdstuk van het boek van Barret en Gurgand lees ik met veel genoegen. De heren hebben hetzelfde beleefd als wat ik nu tegenkom. Achteraf kunnen ze er best mee lachen, dat zal met mijn wederwaardigheden óók wel het geval zijn. Hun boek is prettig leesbaar. In ieder geval is het goed dat dit hoofdstuk in "Priez pour nous" voorkomt. Dat boek puilt nl. uit van de feiten en verhalen over de pelgrimage naar Santiago. Maar het zijn voorbije eeuwen. Van die grootsheid, van die gastvrijheid van de hele bedevaart als zodanig is niets meer over. Dat hebben de heren zelf mogen ontdekken. Onder andere in het beroemde Roncesvalles.

"Dus solist dich nicht kaputtmachen!" Het is de tweede keer dat ik deze waarschuwing te horen krijg, deze week. Compostela is ver genoeg. Teruglopen HOEFT helemaal niet. Ik stel de oude duitse pater die zich sinds gisteren weer bij de Salvatorianen heeft gevoegd gerust: als mijn enkel zo rot blijft doen zal ik echt niet terug lopen. Ik bekijk dat in Santiago. Als ik dáár maar kom.

Ik krijg een pakje brood en een zak vol peren uit eigen tuin mee van Rodolfo. Tevens de sleutel van het huis. Dan kan ik eruit als ik werkelijk vroeg weg wil gaan. Om elf uur, na ^{na} Spaans ~~een~~ pratende Starsky and Hutch gezien te hebben ga ik slapen. Het lukt niet al te best. Dat heb ik nou altijd na een rusttijd in de nacht vóór een nieuwe wandelweek. Onrustig ben ik. Ik denk heel veel aan Tilburg, aan thuis. Om half twee slaap ik nog niet. Ik woel en heb het warm. Zonder dekens heb ik het koud. Ik sta op en pis in de wasbak. Slechte studentengewoonte, maar ik kan ervan slapen.

17 augustus

Als ik om zeven uur de ogen open is het eerder uit plichtbesef dan uit behoefte. Ik slaap net lekker. Maar ja, ik moet de warmte vóór blijven. Om kwart over zeven sta ik op straat. Er zijn al bars open, heerlijk. Het voordeel van een industriestad. Om acht uur verlaat ik met koek en koffie achter de kiezen een bar aan de grote weg naar Burgos en Vittoria. Het laatste café, want in Navarrete waar ik om tien uur kom zijn alle kroegen nog dicht. Gisteren is er feest geweest.

Even buiten dat stadje houd ik pauze, ontbijt en spoel de droge hap weg met water. Ik schijt in de bosjes heel dun van al die salvatorianer pruimen en tap de veldfles weer vol aan een waterpunt ter plaatse. De zon is lekker warm; bleef-ie maar zo! Dacht ik dat het gele weggetje naar Burgos rustig zou zijn, maar nee hoor, wel smaller dan de rode N 232, maar bijna even druk. Om gek van te worden. Mijn poot begint ook weer pijn te doen. Om te huilen.

Om kwart over een vind ik de eerstvolgende kroeg waar ik een koel pilsje drink. Een half uurtje later ben ik in Nájera (heeft niks met naaien te maken. Spreek uit: Náchera). Overal gele stoppelvelden. De stobalen liggen klaar om opgehaald te worden.

"Als ik de pakjes op het land zie liggen weet ik dat het seizoen er bijna op zit" zei me een Christoffel-chauffeur op weg naar Lourdes. "In het voorjaar, als we beginnen te rijden staat het koren nog maar zó hoog." Hij geeft het aan met duim en wijsvinger. "Dan zie je het hoger worden. Het wordt zo langzaam geel en als de pakjes stro op het land liggen, zijn we er bijna doorheen. Dan zit het seizoen er op." Inderdaad, in augustus zit het busseizoen er voor driekwart op. Ook ik zie de pakjes op het land liggen en ik ben blij dat ik het zie. Verlang ik naar het eind van de reis, komt dat eind dan al in zicht? Of is het die alles vergallende pijn, die bang maakt voor wat de komende weken brengen. Hoe langzaam ik ook ga, het einde nadert. Ik zie het aan de pakjes op het land.

Na het eten lees ik "Priez pour nous" bijna helemaal uit. Ik heb de tranen in de ogen als ik over Compostela lees. Wat verlang ik naar die stad! Ik zou er zingend binnenkomen, ik zou er bidden, biechten, huilen, communiceren, Jacobus omhelzen als een verloren gewaande geliefde, ik zou zingen, lachen, gelukkig zijn dan zegt de wereld: zijn God doet wonderen, ja Hij doet wonderen... Ik word lyrisch en vergeet de vier weken marcheren, vloeken, zweten en pijnlijden die nog vóór me liggen. Ja, als God me dáár heen brengt, dat zal een droom zijn, als God me thuis brengt, dat zal...nee, niet aan denken.

Na vieren loop ik naar het klooster van "Santa Maria la Real". Het moet een zielig gezicht zijn, dat lopen van mij, al probeer ik het zo gewoon mogelijk te doen. Verschillende mensen maken opmerkingen tegen me in de trant van: "Ben je moe?" Kinderen lachen, wijzen me na, doen me na. In het klooster bezoek ik eerst kruisgang en kerk. De gardiaan vertelt me dat er echt geen plaats voor me is. Hij belt voor mij naar een mevrouw in wier huis ik wel terecht kan. Ik kom onderdak op een morsige rommelzolder waar een oud bed met springveren staat. Opgemaakt met schone lakens. Etenswaaren moet ik in een kast stoppen wegens de muizen en ratten. Maar ja, wie zegt er wat van voor 200 pts?

Na veel wikken en wegen koop ik toch maar een paar stoffen schoentjes. Voor de prijs, 265 pts, hoef ik het niet te laten. Het is veel meer het idee dat ik nu een paar van die zware schoenen méér op mijn rug krijg. Of zal ik een paar van die franse stappers weggooien? En welke dan? Zonde! Godweet hoe

snel ik ze weer nodig heb! Afijn, ik zal het een paar dagen bekijken. Vanwege gewicht en ruimte kan ik altijd nog een sjaal, een paar handschoenen en een vliegenierspet lossen. Die sjouw ik al twee maanden voor niks mee, in afwachting van de koude wintermaanden. Belachelijk hoor!

Als ik thuiskom zit de hospita op mijn kamer, nou ja, wat heet kamer... Ze vlecht koperdraad rond een stuk hout vol uitsteeksels. Dat is thuiswerk voor de plaatselijke bottelarij. Men verkoopt hier immers flessen Rioja-wijn die zo in koperdraad zijn gedraaid. Allemaal thuiswerk. Zeker geen garantie tegen wijnversnijders. We praten wat, voorzover ik me in het Spaans kan red- den, over mijn reis en mijn afkomst. Ze vindt het leuk. Een paar dagen geleden nog had ze een stel Engelsen in huis met wie ze absoluut geen woord kon wisselen.

Over het algemeen moet men hier niet veel van de Engelsen hebben. Misschien is dat historisch bepaald, ik weet het niet. Van drie verschillende mensen hoorde ik alleen maar negatieve dingen: de Engelsen zijn opportunisten zonder principes, intriganten. In ieder geval strookt de spaanse mentaliteit weinig met de engelse. Maar om ze daarvoor nou uit de EEG te willen kegelen... Ik dwaal af; over de EEG heeft de hospita het niet.

Om negen uur, intussen alleen op mijn kamer, eet ik wat brood met kaas en worst en drink er melk bij. Het nieuwgekochte brood gaat in de kast. Omdat platliggen het beste is voor mijn voeten doe ik om 10 uur het licht uit en ga onder zeil. Ik zou best nog wat willen lezen maar het licht zou door het vensterloze raam alleen maar muggen aantrekken. Eén probeer ik er dood te slaan en het resultaat is een wolk van stof en rotzooi op mijn bed.

Er ritselt van alles door de kamer. Ik vang twee katten in het licht van mijn zaklamp. Die kunnen ongehinderd langs het gordijn mijn hok, hoek van de zolder, binnenkomen. Buiten knetteren twee crossmotoren voortdurend door de straat op en neer. Knuif en gezellig daarentegen is het geklingel van een kudde schapen die in het halfdonker thuiskomt. Wederom kan ik de slaap niet vatten. Hoe moet de reis nu verder gaan met die rotpoot? Een arts zal me bij raadpleging zeker tien dagen rust voorschrijven. Waar kan ik dan terecht? En betaalt de verzekering dat? Wat moet ik in godsnaam tijdens zo'n rustkuur doen? Pas om een uur of een slaap ik in. Tegen die tijd is het bed een grote puin- hoop en ben ik masturberend klaargekomen ergens in de duister- nis en op een gedachte die ik maar liever voor me houd.

18 augustus

Met tegenzin sta ik om kwart over zeven op. Hoeveel pijn zal deze dag weer brengen? In een wip zijn de spullen gepakt en sta ik op straat. De deur valt achter me in het slot. Het huis is nog in diepe rust, het stadje ook. De eerste kilometers strom- pel ik. Mijn enkel is helemaal stijf en elke beweging doet pijn. De komt net op en het is bar koud. We komen op de hoogvlakte van Kastilië en het wordt herfst.

Als ik goed en wel op weg ben bedenk ik dat ik het brood in de kast heb laten liggen. Verdomme, niks te eten onderweg! Mocht

ik om negen uur nog niets eetbaars hebben gevonden dan lift ik terug naar Nájera, zo neem ik me voor. Maar im negen uur hoor ik dat in Azofra, even terzijde van de weg, brood verkocht wordt dus maak ik een omweggetje naar dat ontwakende dorp. De kroeg wordt geschrobd, ik kan er niet in. Het brood komt volgens mij in deze hele streek uit één fabriek. In heel de provincie is het hetzelfde plakkerige witbrood met een hardgebakken korst. Iets anders is nergens te krijgen.

Ik loop verder en vergeet de pastoor te groeten, zózeer houd ik het nog steeds niet toegankelijke café in de gaten. Slechte pelgrim! Trouwens, hij sprak mij ook niet aan. Dat doet niemand. Ik word onverholen nieuwsgierig van top tot teen bekeken. Als ik groet, groeten de mensen terug, anders niet. Ze kijken en bekijken. Ik groet nog maar zelden in dorpen. Dan blijf je bezig. Laat ze maar kijken.

Ik kom zowaar nog op de "camino" die over Hormilla en Azofra slingert. Het is niet meer dan een karrespoor en de kuilen en stenen doen pijn aan mijn voeten. Ik vloek. Wat een onzin om over die weg te willen lopen! Nergens staan aanwijzingen, je zoekt het maar uit. Jawel, één steenoude wegpaal zie ik en daar ontbijt ik. Heel romantisch. Maar een halve kilometer verder raak ik het spoor bijster en moet dan een heel eind teruglopen. Ik ben blij als ik weer op de grote weg ben. Het ommetje over Azofra kostte me anderhalf uur.

Nog steeds vrachtwagens die het vertikken hun weghelft te verlaten, ook al zijn er in geen velden of wegen tegenliggers te zien. Zo blijft er nog precies één meter voor mij over. Het valt niet mee om door te douwen als zo'n kolos voorbijdendert. Alleen bij tegenliggers wil ik wel in de berm gaan staan. Steeds moeilijker ga ik voort tot Santo Domingo waar ik even na enen aankom. Om het half uur moet ik rusten, de laatste tien kilometer. Het lijkt wel of door die ene poot het hele lichaam zich dubbel moet inspannen. Pijn in mijn rechterkuit, in mijn linkerheup en bij herhaling kramp in de schouders waardoor de rugzak af MOET.

Na het eten lees ik wat en ga om vier uur een arts raadplegen. Zijn diagnose is, voorzover door mij begrepen, de volgende: geen verstuiking of schade aan de enkelbanden, maar voortdurende overbelasting van het gewricht. Enig geneesmiddel: een week totale rust. Om de pijn te verlichten schrijft hij Algiospray (antialgicum) voor. Kosten van het konsult: 300pts. Weinig geld, maar ook weinig nieuws.

Voor een onderdak probeer ik mijn geluk bij de "Missionarissen van het Onbevleete Hart van Maria" (nooit van gehoord). Ook hier is een vakantiekolonie aan 't huishouden. Een knulletje laat me heel lang wachten en zegt dan dat er niemand is. Ik bezoek de kathedraal van wegtimmeraar Dominicus waar een levende haan en hen het interieur opfleuren. Het gekraai is niet van de lucht. In de apotheek ga ik voor 100 pts het schip in na wat schuif- en rekentrucs. Waarschijnlijk geen boos opzet, maar ik vergeet boe en ba te roepen.

Om zes uur is de gardiaan wel thuis. Tot mijn verbazing kan ik terecht. Het hele huis moet ervoor worden doorgelopen. Van de

grote slaapzaal wordt door een stel kinderen een bed naar een van de klaslokalen gedragen. De daar spelende kinderen worden weggejaagd. Het is er een grote troep. Overal ligt tekengerei en de vloer ligt vol proppen papier. Stoelen en tafels staan kriskras in de ruimte. Maar ik heb weer wat gevonden.

Om half negen eet ik mee met de heren. Het zijn er zo'n zes, van alle leeftijden. Twee lopen er in hun zwarte toog. De conversatie is niet bepaald interessant, maar dat stoort me tenminste ook niet bij het eten. Ik hoor dat ik morgenvroeg in een auto mee kan naar Burgos. Na het eten gaan we naar de TV-kamer en om elf uur ga ik zondere verdere consumpties naar bed. De kinderen maken een verdieping hoger een ontzaglijke herrie. Het is hun laatste avond hier. Als ze eindelijk rustig zijn en ik net begin in te slapen komt een of andere idioot mijn lokaal binnen, doet alle lichten aan en begint tekeningen uit te zoeken. Pas na een tijdje merkt hij mij op en mompelt wat verontschuldigheden. Als hij weggaat sluit hij de deur niet goed en die begint te klapperen. Luid vloekend en tierend kom ik uit bed en gooi de deur met een smak dicht. Klootpater!

19 augustus

Aan het ontbijt hoor ik dat ik ook om vijf uur met de bus mee kan gaan, als die kolonie kinderen naar Valladolid vertrekt. Omdat ik in de vraagstelling een zekere voorkeur hiervoor hoor kies ik voor deze mogelijkheid. Wat later bedenk ik dat ik dan zonder hulp in Burgos sta, aan het eind van de dag. Jammer, daar had ik eerder aan moeten denken. Ik loop Santo Domingo in om een krant te kopen en in een kroeg te zitten. Het is zaterdag en er is markt. Ik vind geen van beide en kom met een pijnlijke poot onverrichter zake terug. De ochtend breng ik verder door in de lees- en TV-kamer.

Om half een is er een h. mis in huis. De gardiaan gaat voor. Hij wordt bediend door een oude, half gare man die hard en lijzig zijn gebeden opzegt, de lezingen niet kan vinden en zijn leesbril al evenmin. Hij staat er maar sjofeltjes bij, ondanks het koord met de blikken medalje dat hij tijdens de openingsgebeden nog snel om zijn nek hangt. Een raar stel, deze nette en heel secure priester en zijn haveloze klungelende accoliet. Ik ben de enige aanwezige in de kapel. Ik kan met de gebeden niet meedoen want k ken ze niet in het Spaans.

Na het middageten zit ik voor mijn gevoel pas net aan mijn kraanteartikel over Santo Domingo te schrijven of daar komt de gardiaan me halen. De bussen staan al helemaal volgeladen voor het vertrek op me te wachten. Voorzover mijn gewrichten het toestaan haast ik me achter hem aan. Hij draagt mijn schoudertas. Zonder rustig afscheid, zonder adres verdwijn ik in een bus vol kinderen. Het is warm. Iedereen zweet en is hongerig.

Het valt me op dat het landschap vanuit een auto veel saaier is dan wanneer je er doorheen loópt. Je zou het omgekeerde verwachten, maar dat is niet zo. Als je loopt dan hoort elke kiezelsteen, elke tor, elke bocht bij de verrassingen, bij de dingen die boeien en verstrooien. Vanuit de auto zie je alleen korenvelden en nog eens korenvelden, eindeloos dezelfde gele akkers in het golvende land. Geen zak aan. Af en toe zie ik

het zandpad, de "camino". Wat zal ik doen als ik hersteld ben: teruggaan naar Santo Domingo en van daaruit weer lopen, of toch maar vanuit Burgos verder lopen? Teruggaan is wel principieel, maar ook ridikuul.

In Burgos word ik er bij de stoplichten uit gezet. Het is even na half zes. Dan moet ik voor mijn gevoel nog een verschrikkelijk eind lopen voor ik in het centrum ben. Ik werp maar een terloopse blik op de oprachtige kathedraal en haast me naar de "Casa Sacerdotal", een priestertehuis. Iemand die ik in een pastorietuin aansprak heeft me daar op gewezen. Maar het tehuis is vol. Ik word doorverwezen naar het grootseminarie boven op de berg. De spullen mag ik beneden laten. Zoiets zegt mij intussen wel wat: ik word niet zomaar afgescheept, men trekt zich mijn lot aan.

Het grootseminarie is een waanzinnig groot en pompeus gebouw. Nog geen twintig jaar oud, uit de glorie tijd van de spaanse Kerk. De klink van de enorme deuren zit op ooghoogte. Alles is groot, je voelt je er klein bij. Een magere man met een platte pet op houdt mijn studentenkaart vast alsof er snot op zit. Hij moet er niks van hebben. "Ga maar de stad in, daar zijn pensions genoeg. Hier is alles vol." Maar zo vlug ga ik niet meer weg. Onwaarschijnlijk dat in zo'n groot gebouw geen plaats voor mij zou zijn. Als er wel tweehonderd geleerde snobs, van het congres in Roncesvalles op weg naar Santiago in kunnen, dan kan die ene armzalige voetganger er óók in. De man wordt steeds bozer en ik bedenk dat ik al veel eerder naar zijn baas had moeten vragen. Niemand is zo hardvochtig als de kleine ambtenaar met macht.

Zijn baas, een knappe dertiger met zachte, wat vrouwelijke trekken, vertelt me hetzelfde verhaal. Er is wel een kamer te krijgen, maar verder is er niets te eten. Hij heeft met me te doen en kruipt in de telefoon om iets beters voor me te regelen. De portier staat verongelijkt naar me te kijken. Ik kijk maar niet terug. Als ik lach ontploft-ie, denk ik. Even later roept hij me bij de baas. Die Spanjaarden doen dat met een gebaar dat in Nederland precies het omgekeerde betekent: een wuifgebaar met de handpalm naar beneden. Al verscheidene keren heb ik me daar in vergist. De baas heeft tenslotte wat gevonden en geeft de portier opdracht een kamer in te richten. Deze reageert daar heel onwillig op. Ik word in een Seat geladen en ga samen met de seminariedirekteur kijken bij het kleinseminarie. Dat is dichterbij de Casa en ook in de benedenstad. Als ik daar terechtkan hoef ik voor het slapen niet elke keer de berg op en af. In de Casa Sacerdotal kan ik eten.

De juiste verantwoordelijke is in het kleinseminarie niet te vinden en dus blijf ik op de berg. We halen mijn spullen op bij de Casa. Mijn leidsman praat heel wat af te mijnen behoeve, ik vind het geweldig. Terug in het grote gebouw maakt hij een kamer voor me klaar met lakens en dekens uit zijn eigen kamer. Dan kan ik daar eindelijk plat gaan. Lang is die rust overigens niet, want om negen uur is het avondeten in het tehuis.

De dertiger is directeur van het seminarie en mentor van de 170 theologiëstudenten die hier wonen en leven. Ze studeren aan de fakulteit, elders in de stad. Het gebouw heeft een capaciteit van 350. Iedereen heeft een eigen kamer. Het gebouw heeft het formaat van een flat voor 130 gezinnen, 200 m lang en met zes verdiepingen. Hier zijn echter slechts drie etages. Alles is trouwens overmaats voor zo'n paar seminaristen.

Beneden in de hal tref ik de meute internationale wetenschappers aan, klaar voor vertrek naar het eten. Drie bussen en een hele stoet auto's stellen zich op op het parkeerterrein achter een politieauto. Ik vraag aan de groepsleiding of ze wat voor me mee kunnen nemen naar Santiago. Dat kan. Wel nú afgeven want morgen gaan we vroeg weg. Ik hol, voorzover dat gaat, naar boven en pak - God zegene de greep - mijn slaapzak, mijn matras en mijn Lourdes-schoenen mee. "Wees licht beladen als je naar Santiago gaat" luidt een oude pelgrimsspreuk. Door deze spullen af te geven lever ik me over aan liefdadige of commerciële gastvrijheid. Tot Santiago. God zegene de greep. De handel verdwijnt in een bus. Ik ken hun naam niet, zij kennen mijn naam niet. Hopelijk krijg ik alles terug in het grootseminarie van Compostela!

Om negen uur zit ik aan tafel in het tehuis. Een van de disgenoten, uiteraard een geestelijke en nog wel een jonge, kent mij: hij is me tegengekomen toen hij met een groep jongeren van Javier naar Lourdes liep. Ja, dat klopt. Ik ben hen tegengekomen even buiten Biescas. De voorste van de groep (in ganzepas) droeg een gevarendriehoek op de buik. Die priester beschikt over een boekje dat het echte pad, de "camino" beschrijft. Hij zal het me morgen geven. Een andere tafelgenoot brengt me na het eten in zijn Seatje naar boven uit medelijden met mijn voeten.

Daar boven zit onze dertiger op de trappen van "zijn" huis op de thuiskomers te wachten. De stenen waar hij op zit zijn nog warm, ik voel het als ook ik daar ga zitten. Het is een zwoele avond. We praten wat. De man studeerde twee jaar spiritualiteit in Rome. Daarom kan hij mijn mengelmoesje van Italiaans en Spaans goed volgen. Hij is hartelijk, omarmt me en knijpt me. Zuidelijke handtastelijkheden die geen kwaad kunnen. Hij mag me gewoon erg graag. En terecht. Ik ben ook een aardige jongen voor wie mij pas kent.

20 augustus

Vandaag is het zondag. Om elf uur vieren de mentor en ik samen de mis. In een lege kapel staan we getweën aan het altaar waar ik de rol van accoliet vervul. Ik denk dat Emile of Jan dat beter zouden doen dan deze doktorandus in de theologie. Wat sta ik toch te schutteren! Punten waar geantwoord, gekniëld of geschonken moet worden ontgaan me. Al duizenden keren heb ik gezien hoe alles moet, maar zelf doen is heel wat anders! Maar goed, we breken en delen samen en op een bepaald moment wordt het me zelfs bijna te machtig. Dat ik hier mag staan, naast die priester, mét hem aan de offertafel, thuis bij God! Een zalig moment. Roeping? Ik geloof het wel, maar ik moet het niet verwarren met sentimentaliteit.

Ik koop wat literatuur over Burgos in de stad, zit lang op een terrasje aan de "Espolon", een voetgangersparadijs in de schaduw van lommerrijke platanen waar druk geflaneerd wordt en loop even door de kathedraal. Morgen zal ik die wel beter bekijken. Nu, met al die missen is daar geen beginnen aan. Bij het eten in de Casa kom ik aan een tafel terecht waar de gedelegeerde voor missiezaken (zilveren haren en baard en een enorm kruis op zijn buik) me het hemd van het lijf vraagt over de kerksituatie in Nederland. De vraag- en uitroepstekens bij het seminarie van mgr Gijzen zijn hem bekend.

Als ik 's middags net plat lig voor de broodnodige rust word ik door de mentor uitgenodigd mee te gaan op een tochtje naar de streek La Ribera, een stukje voorbij Lerma. Hij brengt een seminarist naar huis die zoëven hier is aangekomen uit Vigo. Omdat ik niet hoeft te lopen, niet veel althans, ga ik mee. De kastiliaanse korenvlakten zijn eindeloos. Langs de weg is niets te zien. Toch liggen de dalen volgeschapt met dorpjes.

Eerst bezoeken we een andere seminarist die in de buurt. Die is al even introvert en schuw als de eerste klant. De mentor doet er ook wat moederlijk tegen. Ik hou niet zo van dat knuffeltoontje waarop hij dan spreekt, maar ja, ze zijn zuinig op hun seminaristen tegenwoordig. Ook in Spanje dreigen ze uit te sterven. In de koele donkere kamer van zijn ouderlijk huis drink ik koffie en brandy. De anderen drinken niks, raar hoor. Dan gaat het door de droge hitte verder, binnendoor naar La Granja de la Ribera. Dat dorp, evenals de hele omtrek in een straal van vijf kilometer is bezit van één familie. Het land wordt bewerkt, het vee wordt verzorgd door loonarbeiders die maar weinig verdienen. Wie niet voor de grootgrondbezitter werkt moet vertrekken, want alle grond en alle huizen zijn van hem.

In de kerk van St. Andreas bewonderen we een heel mooi vlaams Andreas-drieluik. Verder is het dorp één enorme boerderij. We zien honderden melkkoeien in loopstallen, de fabriek waar de melk tot poeder of tot boter wordt verwerkt, de patrijzenopfok (700 pts per stuk, worden uitgezet voor de jacht), de broedmachines, de kippenopfok, de legbatterijen, de varkens... alles in geweldige afmetingen en hoeveelheden. De hulpmiddelen bij het seksen en de snavelafhakmachine worden tot in de details uitgelegd. Ik word erg moe van al dat geloop, maar kom er niet onderuit. Via de visvijver komen we dan weer terug bij het ouderlijk huis van de seminarist.

Tegen het vallen van de avond eten we op het erf schaapskotelletten van de barbecue. Heerlijk. De vrouwen zitten in de keukens, alleen mannen plus de vrouw des huizes zitten buiten te schransen. Er is trouwens heel wat familie over de vloer. Het spijt me dat ik mijn fototoestel niet bij me heb want dit gezelschap zou ik graag vereeuwigen. Ik ben tussen de armen en eenvoudigen. Ik mag er zijn, dat is heel fijn.

Na deze maaltijd wordt de seminarist die we op de heenweg bezochten en meenamen weer naar huis gebracht. Voor we de grote weg Madrid-Burgos bereiken vraagt mentor Hildefons me of we samen de rozenkrans zullen bidden. We doen het in het latijn, maar het duurt even voor ik het refrein van het weesgegroet

goed kan opdreunen. Het onzevader lijkt minder goed. Dat wordt ook niet zo vaak herhaald. Merkwaardig om zo in die dreun te bidden terwijl je toch in een auto op een drukke en gevaarlijke weg zit! Het voorlaatste tientje bidden we voor de families die ons vandaag ontvingen en het laatste voor onze eigen familie. Het verbaast me dat Hildefons zich niet vertelt. Bij een tankstation laat hij me zien hoe dat komt; hij heeft een ring om met tien kleine uitsteeksels en een iets grotere.

Om elf uur zijn we thuis. Ik slaap als een roos. "Als een leeuw" zegt men in Spanje.

21 augustus

Als ik om kwart voor negen beneden ben kan ik mee naar de mis die Hildefons ergens in Burgos moet lezen. Maar ik blijf mooi liggen. Pas om kwart over negen daal ik de trap af, richting uitgang. De portier, nog steeds even onvriendelijk, vraagt wanneer ik denk te vertrekken. "Vrijdag", zeg ik, met de vijf dagen in gedachten die Hildefons heeft losgepeuterd bij het tehuis. Het schijnt de man op te lichten.

Ik ontbijt in het tehuis, breng vier fotorolletjes naar de fotograaf en hoor dat ze morgen al klaar zijn. Ik loop wat langs de winkels en zit weer lang op het terras terwijl ik alles over Burgos lees. Her en der vallen dorre bladeren van de platanen. Het wordt herfst. Om een of andere reden ben ik daar blij om. Het zal wel samenhangen met de "pakjes op het land": het seizoen zit er bijna op.

Anderhalf uur gebruik ik om de kathedraal uit en te na te bekijken. Een fantastisch hoera-bouwwerk, daar zit wel een kranteartikel in. Alle hoeken en gaten puilen uit van bezienswaardigheden. Het lijkt wel een uitdragerswinkel, maar dan een hele mooie. De kerkruimte is agressief tegenwoordig. Hij schreeuwt je tegemoet: viktorie!

Na het eten ga ik terug naar het grootseminarie, lig twee uur plat en voltooi het Santo-Domingo-artikel. Ook werk ik weer aan mijn dagboek en al vlug is het weer half negen. Ik krijg een sleutel mee van het huis opdat ik alleen binnen kan komen. Dat vind ik al lang prettig. Na het avondeten kan ik nu een pilsje pakken op de Espolon.

En dat doe ik. Als ze daar om half elf de tafels en stoelen beginnen op te stapelen en de mooiste meisjes van het toneel zijn verdwenen ruim ook ik het veld. Door stille straten met glanzend afgesleten stenen en tegels vind ik mijn weg terug naar het seminarie. Na het afsluiten laat ik de sleutel aan de binnenzijde in het slot steken, zoals afgesproken.

22 augustus

Kwart over negen kom ik de trap af om te gaan ontbijten, maar ik kan de deur niet uit. Die is op slot, maar de sleutel steekt niet meer op de plaats waar ik hem gisteravond achterliet. De portier belt Hildefons. Die snapt er niks van en ik ook niet. De portier zet een gezicht van: "dat heb je er nou van, moet je die jongen maar geen sleutel meegeven". Met zijn sleutel moet de deur opengemaakt worden, maar om een of andere reden

treuzelt hij. Hildefons kaffert eens flink op hem. Ik pieker over de vraag wie die sleutel nou kwijtgemaakt heeft. Ik verdenk die portier er sterk van.

Na het ontbijt bestel ik een taxi en laat me naar de Cartuja de Miraflores brengen. Daar is een prachtige kerk te zien die bol staat van beeldhouwwerk in hout en steen. Ik kijk mijn ogen uit en kom woorden tekort om het te beschrijven. De ouders van Isabel van Kastilië liggen er begraven. Ze hebben een fantastisch mooie graftombe gekregen in de kerk. Ook is er een machtig altaarstuk (retabel) van Gil van Siloë te zien, boordevol middeleeuwse theologie. Ik geniet in stilte. Dit is de reis waard. Hopelijk zie ik niet teveel van dit soort dingen, want teveel schoons maakt blind. Uitbundige gotiek, waarbij Christus nog in het middelpunt staat (of beter: hangt). Een indrukwekkend kultuurmonument, die karthuizerij van Miraflores!

Tegen half twaalf staat de taxi weer voor. Ik neem rust op de Espolon en zie de hele tijd dezelfde Karthuizer die ik ook al in het klooster zag voor een boekhandel op en neer dwalen. Alweer dezelfde kinderen komen bedelen. Alweer dezelfde schoenpoetser leurt rond met zijn kist. Blij dat ik espadrilles draag, want mij valt hij niet lastig. Wanneer een pilsje op dit terras maar liefst 60 pts blijkt te kosten neem ik mijn fooi direkt terug. Dat is wat al te gortig, vier keer zo duur als in een bar!

Na het eten ga ik met een oudere en een jongere geestelijke een bar in om koffie met cognac naar binnen te werken. Er wordt driftig gedebatteerd over priesterroepingen en over de Basken onder wie de oudere werkt. Half vier pas beklim ik weer de hete helling naar het seminarie. Hildefons die in het tehuis niet terecht kon voor een lunch samen met twee portugese jongens is naar een restaurant gegaan en komt pas om kwart voor vier aan. Ik sta net drie overrijpe duitse meisjes iets te vertellen over het grootseminarie en over Burgos-in-het-algemeen. Binnen begin ik direkt aan mijn artikel voor de krant. Dat is een moeilijke klus omdat er zo ontzaglijk veel te zien is. De stad is net een kaleidoskoop: als je de zaak even draait zie je iets heel anders.

Of ik naar huis kan bellen, vraag ik na het avondeten. Nou, dat geeft wat rompslomp! Een teller is er niet in het tehuis. De telefoniste wil de naam van het dorp weten waar ik heen ga bellen maar heeft Sevenum natuurlijk niet op de lijst. Dus kan ze de prijs per minuut niet zeggen (alsof dat wat uitmaakt op deze afstand of je naar Eindhoven of Sevenum belt!). Ik moet naar een cel of naar de telefooncentrale.

Een hulpvaardige priester zal me wel even naar de centrale brengen. Het is niet ver, zegt hij. Maar onderweg blijkt dat hij absoluut niet weet waar het is. Na heel wat vragen komen we op de juiste plaats aan, aan de andere kant van de stad. Het is intussen half eif. Ik ben kapot, mijn rechtersvoet doet pijn. De centrale is gesloten. Ik kan die hulpvaardige man wel doodtrappen. Alweer word ik in de put geholpen door een goedwillende stommeling. Ik kan niet eens boos op hem zijn. Dus baal ik, als een stier.

Ik strompel over een andere weg naar huis maar word halverwege geroepen door het hoge stemmetje van Julian, de koster-gids van de kathedraal. Hij vraagt of ik een interview voor Radio Burgos wil weggeven. Welja, toe maar! Ik voel er niet veel voor. Ik hoor mezelf al Spaans praten voor de radio! In ieder geval moet ik morgen naar de kathedraal komen, dan zal Julian me gratis rondleiden en alles tonen wat ik maar wil zien. Dat lijkt me wel wat en ik beloof te komen. We nemen afscheid van elkaar en een eind verderop drink ik nog een pilsje in een bar. De nacht is zwoel, maar helder. Dezelfde krekkel sjirpt in de tuin. De hemel staat vol sterren. Vóór me ligt het gebouw spookachtig massaal in de duisternis. Daarin heb ik een heel klein plekje voor mezelf.

23 augustus

Ik zoek wanhopig naar Roots of andere schoenen met een verlaagde hak, maar die zijn hier nergens te krijgen. Ik heb namelijk een verklaring gevonden voor het malheur met mijn enkel. De italiaanse schoenen die ik in Lourdes weg moest doen hadden een zachte zool en een lage hak. Dat spaarde de enkels aanzienlijk en ook lag de druk op de botten anders. Ondanks de pijn die ik in Frankrijk al bij vlagen in mijn voet voelde kon ik ongehinderd lopen. De schoenen van na Lourdes hebben hardere zolen en een hogere hak. De ruimte onder de middenvoet is hol, niet opgevuld. Er worden veel meer eisen gesteld aan de voorvoet. In Gavarnie had ik daar al blaren. De nieuwe schoenen deden ook een aanslag op de gewrichten waar ik niks tegen kon doen. Nu is het te laat. Andere schoenen kunnen de schade niet verhelpen, alleen de pijn verlichten.

Geen schoenen dus. Wel een soort weekendtas die ik in mijn rugzak zal dragen op de plaats van mijn slaapzak. Ik kan er wat kleeding in stoppen uit het bovenste vak. Ik moet ervoor waken niet meer spullen te gaan meesjouwen, want dan valt het verlichtingsaspect weer weg! De foto's zijn ook ontwikkeld. Tot mijn grote verdriet is het merendeel van het enige kleurenrolletje onderbelicht en hoe dat komt snap ik niet. De DIN is dezelfde als van zwartwit en ik heb met de belichting ook niet anders gehandeld. Volgens mij heeft het ontwikkellaboratorium de zaak verziekt. De zwartwit foto's zijn vaak erg goed, gelukkig.

In de kathedraal loop ik mee met een groep van Julian. Als de excursie is afgelopen laat hij me door een opgetrommelde persfotograaf voor het zijportaal van de kerk vereeuwigen. Wie weet sta ik morgen in het plaatselijke sufferdje "Diario de Burgos". Voor ik het weet heeft Julian ook het radio-interview georganiseerd en daar kom ik niet meer onderuit. Met lood in de schoenen loop ik naar de "Radio Popular". Onderweg repeteer ik mijn lesje in het Spaans. Men vraagt toch steeds hetzelfde: Waar kom je vandaan, waar ga je naar toe, hoeveel kilometer is dat, hoeveel haal je gemiddeld per dag, waar slaap je, zijn de mensen gastvrij onderweg, hoeveel weegt je rugzak, heb je getraind voor je wegging, waarom loop je, wil je later priester worden, hoe kom je aan het geld? Die vragen kan ik in goed Spaans beantwoorden (nou ja, wat heet...) en hopelijk blijft het daar bij.

Het gesprekje wordt op de band opgenomen. Zo heel griezelig is het daarom niet. Achter een raam zit een man met een kop-telefoon op achter de knoppen en verder zit je getweeën aan tafel te babbelen. Bang voor een mikrofoon voor mijn snufferd ben ik niet. Je moet je er wél op concentreren je zinnen af te maken en de boodschap beperkt te houden. Nadat we op de gang wat gepraat hadden over mijn voeten werd meteen begonnen. Zo had ik geen tijd om nerveus te worden. De interviewer is een sympathieke man die hier en daar gelukkig het ontbrekende woord invult. Waar het over gaat? Precies wat ik had gedacht. Met de vraag of de nederlandse jongeren erg gelovig zijn heb ik de meeste moeite. Ik ken te weinig woorden om me duidelijk en zuiver uit te drukken.

Ik red me heel aardig al meen ik soms iets anders te hebben geantwoord dan werd gevraagd. Morgen tussen de middag kom ik in de lucht. Hopelijk heb ik dan een radio bij de hand, dan kan ik mezelf eens horen kleunen. Tevreden gaat talenwonder Paul Sanders na dit hoogstandje een koel pilsje drinken in de buurt van de "Casa del Cordón" waar Christobal Colón ontvangen werd Ferdinand en Isabel toen hij van zijn tweede amerikaanse strooptocht terugkwam. Daarna ga ik naar het tehuis waar ik tot etenstijd aan mijn dagboek werk. Ik heb alle rust en ruimte in de grote bibliotheek-leeszaal.

Na de siësta kan ik met Hildefons en de twee portugese seminaristen mee naar Santo Domingo de Silos. Dat moet een geweldig mooi klooster zijn, hebben velen me al verteld. Daarom laat ik de gedachte om mijn kranteartikel vanmiddag te voltooiën maar schieten. Ik wil zien en beleven. Schrijven kan altijd nog.

Om half vijf rijden we weg, zuidwaarts, weer door de golvende korenvelden van Kastilië. Eindeloos rijden we over een doodstille zijweg. Ging de weg naar Santiago maar over dit soort wegen! Tenslotte bereiken we Salas de los Infantes, waar Hildefons een paar oude vrienden begroet. Hier in de buurt is hij een paar jaar kapelaan geweest. Een geestelijke brengt ons naar de kerk van het dorpje. Gothisch en pas gerestaureerd. Dat betekent: kale stenen wanden net als in Vézelay of St. Martin de Unx. Er is een mooi altaarstuk te bewonderen en een crucifix uit de 14e eeuw. Eigenlijk vind ik de kerk zoveel aandacht en tijd niet waard, maar Hildefons zal wel oude herinneringen willen ophalen.

Inderdaad, we rijden niet zomaar met een omweg naar Silos. Nadat we op mijn dringende verzoek een pilsje hebben gepakt komen we door Hacinas, het dorp waar Hildefons gewerkt heeft. Wel tien of twaalf keer stopt hij om handen de schudden en bij te praten. Het is strontvervelend. Voor het boomfossiel van drie miljoen jaar oud dat hier op het dorpsplein (of hoe noem je zo'n zandvlakte) te bewonderen is, is nauwelijks tijd.

Door al dat geouwehoer in Salas en Hacinas hebben we nog maar twintig minuten om Silos te bekijken, want om zeven uur gaat de tent dicht. Ze haasten zich naar de ingang en ik sukkel achteraan omdat ik moeite heb met snel lopen. Dat doet pijn. Het draagbandje van mijn fototoestel schiet los en het apparaat valt met een knal op straat. Angstige inspektie. Zo te zien

geen schade. In de kruisgang krijgen we een haast-rondleiding van een pater die het voor vandaag wel voor gezien houdt. In de schatkamer is nauwelijkt tijd om de mooie spullen goed te bekijken. We lopen trouwens in een hele meute. Hildefons wijst op een mariabeeld. De Maagd houdt een appel in de hand en het kindje Jezus op haar andere arm wijst naar of strijkt over haar keel. "Kijk", zegt Hildefons, "hier zie je de Onbevleete Ontvangenis uitgebeeld. Maria houdt de appel, de verboden vrucht van Eva vast. Jezus wijst erop dat zij niet van de appel gegeten heeft." Dat is nou typisch spaans mariaans gelul. Ik kan heel boos worden om zulk vroom gezwets. Als Hildefons niet het van me verwachte enthousiasme ziet is hij een beetje teleurgesteld. Het spijt me voor hem, maar ik zie het niet zitten. Ik kan in het Spaans alleen niet uitleggen waar de schoen wringt.

We bezoeken twee huisapotheken, een romaanse en een gothische. Alle potjes zijn stevig vastgeplakt, merk ik. Geen wonder dat die prachtige dingen er allemaal nog staan! Op een paar sculpturen na is er weinig bijzonders aan de kloostergang te zien. In Moissac, San Juan de la Peña en Estella (die halve) zijn er die minstens even mooi zijn. De figuur van Dominicus van Silos spreekt me wel aan. Hij legde zich erop toe Christenen van de Moren los te kopen. Veel ketens zijn nog in de kerk te bewonderen. In die kerk plegen de monniken van dit klooster, Benedictijnen, prachtig gregoriaans te zingen. Ook dit gebouw is gerestaureerd en erg steriel.

Een eindje voorbij Santo Domingo is een prachtige kloof te zien waar je ook doorheen kunt wandelen op een smal betonnen pad boven het riviertje. Machtig mooi. Als ik er een foto van wil maken blijken de tandwielen van de twee lenzen niet meer in elkaar te grijpen. De lenzen zijn nu ontsteld t.o.v. elkaar en dat is zonder veel testen en ijken niet meer goed te krijgen. Ik baal. Dus toch schade door die val. Jammer, dan maar geen foto. De kloof is indrukwekkend maar niet beangstigend omdat men over een goed gebaand pad loopt.

In de auto op weg naar huis slaag ik erin de tandwielen weer in elkaar te laten grijpen. Op het gevoel pas ik de lenzen aan elkaar aan, maar veel precisie is daar natuurlijk niet bij. Voor buitenopnames met een klein diafragma zal het weinig uitmaken, maar detailopnamen binnen kan ik nu wel vergeten. Jammer. Terwijl de zon laag over de gouden velden schijnt spoeden we ons naar huis. Een rare dag vandaag, ik heb alle emoties op een rijtje kunnen beleven.

Mooi op tijd ben ik terug voor het eten. De geestelijke die me zou informeren over allerlei details van de camino komt niet opdagen. Om elf uur kan ik pas het grootseminarie in en dus kijk ik naar Starsky and Hutch in de TV-zaal van de Casa. Tien over elf ben ik boven waar Hildefons al een tijdje op me zit te wachten. Voor opbellen naar huis is het nu te laat. Morgen dan maar, laatste kans.

24 augustus

Ik ga niet beneden ontbijten maar neem na het opstaan een douche in de badkamer van Hildefons. Deze leest een mis elders in de stad. Vervolgens was ik mijn ondergoed, mijn lange broek en mijn

sokken met heet water in de badkuip, want een teil is nergens te vinden. De hele handel hang ik te drogen over een paar stoelen aan de zonzijde van het gebouw. Daarna schrijf ik het artikel over Burgos af. Een artikel over Miraflores laat ik maar zitten.

Intussen is het half elf. Ik loop naar de post en koop onderweg de "Diario de Burgos". Inderdaad, ik sta erin. Ik koop er meteen drie exemplaren bij, knip mezelf uit en stop de knipsels bij de post aan Angelique en het Nieuwsblad. Poste restante is er niet, dus plak ik de brieven dicht, laat er postzegels op doen en doe ze op de post. Voor 234 pts post ik twee zware brieven (48 pts elk), een fiks pakket boeken en twee ansichtkaarten. Goedkoop! Het jongetje aan het loket heeft voor de rekenarij érg veel tijd nodig, tot groot verdriet van de mensen achter mij. Die boeken bevatten toeristische informatie en ik wil ze niet helemaal meeslepen tot het eindpunt. Op de weg naar Compostela telt elke gram bagage.

Leesvoer heb ik nu niet meer ("Priez pour nous à Compostelle" is naslagwerk geworden) en dus koop ik een goedkope pocketuitgave van "Don Quichotte". Goed om mijn Spaans te verbeteren, denk ik, maar in de Casa haalt een disgenoot me uit de droom: het is hoogstaande literatuur, oud Spaans en oervervelend in zijn uitweidingen. Veel mensen van het tehuis hebben me in de krant zien staan en komen me dat aan tafel even vertellen. Het mooie grote bruine en helemaal spaanse dienstmeisje in de keuken kan haar ogen niet van me afhouden. Of denk ik dat maar?

De middag besteed ik voornamelijk aan platliggen. Pas tegen zes uur sta ik op, werk aan en dagboek en pak mijn spullen in. Als ik het ondergoed ophaal zie ik dat de stoel waar het overheen heeft gehangen afgeeft: op de gulf van twee onderbroeken prijkt een gele plek. Welja! Sta ik mooi voor schut als ik die dingen ooit naar een wasserij breng.

Ik besluit toch maar niet stilletjes uit de Casa weg te sluiten en Hildefons voor de eventuele rekening te laten opdraaien. Na het eten ga ik naar de hoofdzuster en vraag haar hoeveel ik schuldig ben voor de afgelopen vijf dagen. Ze matste me: voor 1000 pts kan ik weg. Ze verontschuldigt zich dat het niet voor niks is, maar ze is nu eenmaal niet de baas hier. Ik neem uitgebreid afscheid van het andere personeel, niet in de laatste plaats om die mooie grote bruine helemaal spaanse even te kunnen vasthouden. Ze bloost. Vreemd, want ze lijkt een "muchacha orgulloso", zoals een jonge tafelgenoot haar zojuist nog typeerde. Als ik de deur uit ga stopt de hoofdnon me mijn briefje van duizen peseta weer in de hand. Waarschijnlijk denkt ze: wat kan het me ook schelen, er kraait geen haan naar. Ik bedank haar en beloof haar onder tranen voor haar te zullen bidden.

Julian, de koster-gids die mij de Burgospubliciteit bezorgde, draait vanavond dia's over de kathedraal. Ik moet echter naar het grootseminarie. Misschien kan ik vanavond naar huis bellen. Ik vergeten dat vóór het eten te doen, omdat ik het seminarie inderhaast heb verlaten om brood te kopen voor morgenochtend. Als ik boven kom is het gebouw echter potdicht en donker. Ik stop een briefje tussen de deur dat ik in de Casa dia's kijk.

Die zijn zeker de moeite waard. Ik zie allerlei details die door de enorme overvloed het blote oog ontgaan zijn. Prachtig! Ik ben blij dat ik dit nog kan meemaken. Na de voorstelling neem ik afscheid van de aanwezige bekenden. Hardop bazuint Julian rond dat IK diegene ben die uit Nederland naar Compostela loop. Ik laat de zaal en de daarin verdwaalde vleermuis achter me en kom voor een een nog steeds donker seminarie te staan. Ik bel aan. Op dat moment komt Hildefons naar boven tuffen in z'n Seat. Als we aan de deur zijn ("Heb je lang gewacht?" vraagt hij. "Je was zo snel weg dat ik je niet kon waarschuwen dat ik zo laat pas terug zou zijn." Gelul!) staat daar net een huisbewoner open te maken. Het spijt me hem uit bed gebeld te hebben.

Op de gang neem ik afscheid van Hildefons en noteer zijn adres. Ik heb hem geen wekker gevraagd en hoop maar op tijd wakker te worden. Precies dat maakt me de nachtrust onmogelijk. Ik kan niet slapen. Van alles spookt door mijn hoofd. De overvloed aan rusttijd heeft me al teveel mijmer- en piekeruren bezorgd, maar nu draai ik helemaal dol. Ben ik niet moe genoeg? Elk kwartier hoor ik slaan, mijn onderbewustzijn luistert er de hele tijd naar, uit angst te lang door te slapen. Om half vier sta ik in arren moede op, neem een paar stevige slokken rum en lees in mijn spaanse camino-reisgids. De rum geeft me wat meer "gewicht", zoals de SVD'ers zouden zeggen. Toch blijf ik elke klokkeslag horen.

25 augustus

Ik hoor het vijf uur slaan en zes uur. Dan sta ik op, klaar wakker. Hier en daar zal ik toch wel geslapen hebben. Door de donkere stad lopend kom ik de eerste vroege arbeiders tegen. De grote weg uit Palencia is één grote keten van gele lichten die richting Burgos rijden. Allemaal Fransen op weg naar huis. Eind van de vakantie (het is vrijdag vandaag). Wat een massa! Langs de weg staan veel auto's waarin mensen slapen, de meesten zó in hun stoel weggedommeld. Wat een armoe op de thuisreis!

Een eind buiten Burgos zit zo'n armoelijder in een stoppelveld te schijten. Jammer voor hem, maar een voetganger ziet meer dan een voorbij rijdende automobilist. Noordwaarts rijdt één grote file. Dat wordt wat als zich daar in Burgos de meute uit de richting Madrid bij voegt. Om half acht kom ik op een zijweg waar de herrie van het drukke verkeer terstond weg is. Ik steek de Arlanzon weer over. Het heldere riviértje van Burgos is hier een stinkend open riool geworden. Ontzettend smerig. Wat wil je ook als het afvalwater van meer dan 100.000 mensen plus van een groot industriegebied ongezuiverd in zo'n klein riviértje terecht komt?

Een eind voor Tardajo doet een vrouw de was in een helder stromende beek. Zomaar, geknield op een paar stenen. Hoe bestaat het! In Tardajo (op de Firestonekaart ingetekend op de plaats van Rabé) is zowaar al een kroeg open om twintig over acht. Ik drink er koffie van gisteren die met stoom wordt opgewarmd. De melk is al even oud en het resultaat dat ik voorgezet krijg is nauwelijks te drinken. Voor ik de zandweg naar Rabé gevonden heb loop ik twee keer verkeerd. Na vragen kom ik toch goed terecht.

In Rabé ondervind ik veel belangstelling van de troep mannen in de kroeg. Ze vinden mijn tocht heel interessant. Eén van hen betaalt mijn koffie. Van hier af loop ik echt over de "camino" die rechtstreeks naar Castrojeriz leidt. Aanzienlijk korter dan de grote weg. Het wordt een heel avontuur. Als mijn voet of mijn conditie me in de steek laat kan ik echt niet liften. Een eenzaam avontuur.

En ja hoor, natuurlijk kom ik voor een tweesprong te staan. Welke weg in godsnaam? Een herder, heel ver weg, gebaart dat ik door moet lopen. Als ik aanstalten maak de andere weg in te slaan roept hij hard: "Nee, nee!". Dus wandel ik door. Aan de andere kant van het dal loopt de herder met zijn kudde. Af en toe zingt hij. Hij brult commando's naar de schapen die hem vrolijk klingelend volgen.

Een heel eind verder komen onze wegen bij elkaar. Op deze vier-sprong wacht ik op mijn onvermoede gids die zijn schapen op een grazig stukje achterlaat en zich bij me voegt. Ik krijg wijn te drinken uit zijn knijpfles. Weer moet ik een straaltje in mijn mond mikken, maar ik ken het kunstje nu. Op een gegeven moment knijpen zijn beesten er tussenuit en moet hij veel moeite doen om ze weer bij elkaar te krijgen. Als we afscheid nemen wil hij me 50 pts afbedelen, maar ik heb er maar 19 in kleingeld. Die krijgt hij. De wijn en zijn hulp zijn me dat wel waard.

Na een steile afdaling kom ik in Hornillos, waar de "Calle de los peregrinos" precies zo is als de foto in het reisboekje aangeeft. Geen kroeg. "Nu komt het moeilijkste stuk van de hele camino" schrijft mijn reisgids bemoedigend. Het wordt een eenzame tocht over een stenig pad, dwars door de droge halfwoestijn. Het oude pad raak ik gelukkig niet kwijt; met zijn grote stenen en diepe ligging is het steeds goed herkenbaar, hoe verwaarloosd soms ook. Bij een boortoren midden in die woestijn roept een man me na: "Uit Holland hè? Ik ken je uit de krant!"

In Hontanas is natuurlijk niks te eten. Wel is een man zo vriendelijk de "cantina" voor me te openen waar ik twee pilsjes drink. Dat smaakt, na zo'n barre tocht over de hoogvlakte. Als ik om half drie het dorp verlaat wordt het goed warm. Ik houd siesta onder een boom langs de weg en eet er wat. Met al die vliegen komt er van echt slapen natuurlijk niks terecht. (Ze zeggen dat je van spaanse vliegen geil wordt, maar ik merk er niet veel van!)

Om half vijf ga ik verder, hoewel de hitte nog nauwelijks te dragen is. Ik moet veel rusten en drinken. Bij de ruïnes van St. Anton kom ik een jongen tegen die een kleine witte uil gevangen heeft. Aan de vleugelpunten draagt hij die voor zich uit. Het beest spartelt maar komt niet los. Wat later komt de jongen me voorbij fietsen. Hij houdt de uil op het stuur, met de vleugels gespreid tot de handvatten. Een zielig gezicht. Ze rijden naar een nabijgelegen dorp. Hopelijk voor een dierenarts, maar ik durf het niet te geloven. Arm beest.

Via de hoofdstraat van Castrojeriz kom ik bij de pastorie terecht. Uit het verhaal van de huishoudster (ik versta er geen snars van) kan ik alleen opmaken dat ik na de mis van 8 uur

pas de pastoor kan spreken. De tussentijd zit ik in de kroeg, waar de baas zeer veel belangstelling heeft voor mijn reis. Alle klanten vertelt hij ervan, en de krant wordt tevoorschijn gehaald. Echt waar, hij is het!

De mis wordt onwaarschijnlijk vlak en nonchalant afgeraffeld door een bijna kale pastoor. Zo snel heb ik nog nooit iemand de canon horen opdreunen! Bij kennismaking blijkt de man invaller te zijn, hier op vakantie uit Cordoba. Hij neemt me mee naar de pastorie waar druk voor me getelefoneerd wordt. Het tenslotte gevonden arrangement staat de man niet zo aan en hij nodigt me uit bij hem thuis. Daar krijg ik een koud glas wijn te drinken, wijn die akelig veel naar terpentijn smaakt. Maar dat moet. Wijn uit de streek, daar mag je niks van zeggen. Daarna wordt ik de straat op gebonjourd tot tien uur.

Ik loop in de schemering door de smalle, kronkelige hoofdstraat van het stadje. De leemkleurige huizen beginnen bij te komen van de hitte van de dag. De mensen staan in groepjes bij elkaar, ze praten, zwijgen, roken en kijken naar me. Achter mijn rug hoor ik ze fluisteren: "Zeker een Duitser". In de kroeg drink ik bier en eet een portie olijven. Nooit gedacht dat ik die ooit zo zou eten. Het wordt buiten langzaam donker. In het westen schijnt de avondster, mijn milde vriendin. Ik wandel langzaam verder. Iemand speelt op een accordeon. Het is een heerlijke avond, alles is stil in mij. De mensen verdwijnen van de straat. Het eten met de vakantiepastoor, zijn moeder, zijn zus en haar echtgenoot is uitstekend. Na het maal heb ik weinig meer te kletsen en dus tol ik om half twaalf het bed in. Ik slaap vrijwel onmiddellijk.

26 augustus

Om zeven uur word ik gewekt door een tik op de deur van het piepkleine kamertje (haast een alkoof). Ik kleed me aan, krijg koffie met marietjes en een stevige ommelet-sandwich voor onderweg. Om half acht sta ik op straat in het grijze licht. De zus van de pastoor, tegen de vijftig, is de enige die ik vanochtend heb gezien. Ze is aardig.

De eerste kilometers gaan pijnlijk moeilijk. Ik ben er weer net zo rot aan toe als vóór mijn rustkuur. Na een uur gaat het beter. Itero de Castillo, ook al verkeerd op de Firestone-kaart, loop ik op een kilometer voorbij. Verder dan maar over de golvende, kaarsrechte weg. De zwakke wind waait in mijn rug. Alleen maar nadeel dus. Ik word gek gepest door de kleine vliegjes die het weer op mijn ogen, neus en oren gemunt hebben. Onredelijke dolle beesten. Ze lijken wel blind. De vliegemepper brengt maar tijdelijk soelaas, want ik kan ze er alleen maar mee verjagen.

Dan verschijnt Boadilla aan de horizon. Verder ga ik niet, neem ik me voor. Om de twee kilometer moet ik rusten vanwege de kramp die ik telkens in mijn schouders krijg en de pijn die in mijn rechtervoet schreeuwt. Maar het bier in de kroeg knapt me op: de laatste vijf kilometers zullen ook wel lukken! Mij wordt een kortere weg naar het kanaal gewezen. Niks te zien in dit dorpje, behalve een "rollo", een pilaar waarbij recht werd gesproken. Ik maak er een foto van, een paar dorpskinderen willen

graag poseren. Om één reden vind ik het jammer verder te moeten: bij de ingang van het dorp stroomt een irrigatiebeekje en daar zou ik urenlang willen zitten met mijn voeten in het koude, kristalheldere water.

De kortere weg naar Fromista is niet zo kort als wel zou moeten want ik loop een stukje om. Het jaagpad (wat een gelul Paul, dit is een irrigatiekanaal!) ligt gelukkig in de schaduw van bomen. Een ongekende luxe in dit boomloze landschap! Helaas, mijn nek is linksachter al verbrand. Van de Firestonekaart klopt weer weinig. Op het punt waar het kanaal de grote weg ontmoet ligt Fromista al. Meteen is er een kroeg waar ik een pilsje drink en mijn vliegemepper laat liggen. Die wordt me achterna gebracht.

Ik word naar "Los Palmeros" gestuurd om te eten. Het is een oud hospitium, maar nu alleen betaalbaar voor de rijkere pelgrims. Voor een eenvoudig maal in een weliswaar heerlijk sjieke zaal moet ik 750 pts neertellen. Eerst heb ik er een half uur op moeten wachten omdat er geen plaats was en dan laten ze twee mensen voorkruipen. Fooi zit er echt niet aan voor vandaag. Enige vreugde verschaft me alleen de gevulde schnitzel. Als ik een vaalwit kwakkie tussen het roze vlees uit zie druipen denk ik weemoedig aan betere tijden toen menige bloem in mijn liefdestuin op deze wijze nabloeiende.

Ik bezoek de mooi gerestaureerde maar erg kale romaanse Martinuskerk en wandel door het stovende dorp heen en weer om tenslotte verkwikking te zoeken in een bar. Daar is een moeder met een knappe dochter die me graag naar Carrión wil meenemen. Daar zijn meer logementen. De enige "fonda" van Fromista is nl. vol en Los Palmeros lijkt me behoorlijk duur. Ik aarzel, maar ga toch niet met het tweetal mee. Principe is principe. Los Palmeros heeft geen kamers meer. "Zaterdagavond, weet u. Er zijn veel mensen naar het platteland gekomen vanwege de jacht..." Gottegot, wat nu gedaan? Was ik toch maar meegegaan naar Carrion!

"Is er geen convent hier?" vraag ik vertwijfeld aan de dikke baas van een bar die al evenmin plaats voor me heeft. Hij zit met een stel jacht-vrienden op keukenstoelen op straat. Zowaar, er is er een, van Italianen. Dan schiet me te binnen dat ik dat in Burgos al gehoord heb. Er wordt voor me gebeld. Ik krijg de direktie aan de lijn en ik mag komen. Ik ben heel blij. Als ik mijn rugzak in Los Palmeros ga ophalen gebeurt er iets onverwachts: geen pijn meer aan mijn voet, ik kan ongehinderd lopen. Mijn God, wat een vreugde!

De "direttore" staat de tuin te besproeien. Het is een jonge kleine man met een bril op met zwart montuur. Een gewoon Italiaantje. Hij brult een knaapje naar buiten dat me een kamer en lakens bezorgt. Ik was mijn voeten en benen onder de douche (er is geen warm water) en strek me uit op bed. Ik blijf liggen tot negen uur en rust heerlijk.

Met drie ouderen en drie scholieren eten we. Het is hier een klein-seminarie. Alle leerlingen zijn op vakantie. Veel eet ik niet, omdat ik om vier uur pas van tafel ben gekomen en verder weinig uitgespookt heb. Geen honger dus. Om tien uur mag

ik de bekendmaking van de keuze van een nieuwe Paus meemaken. De vreugde in het italiaanse kamp is groot: de direttore maakt een soort beredans door de kamer. Hoera, een Italiaan! "Ik snap niet dat de Heilige Geest zich steeds tot de Italianen beperkt" merkt een van de medebroeders op. Deze krijgt van de uitgelaten anderen te horen dat hij een slechte patriot is. Ik ben ook blij en wel om twee redenen:

- 1) Willebrands blijft aartsbisschop van Utrecht en ik kan dus nog bij hem terecht voor werk;
- 2) Luciani komt meteen heel sympathiek over. Het is een man met heldere, open ogen. Iemand van het formaat van Lescauwae, alleen minder kopschuw.

Heerlijk. Ik krijg weer veel vertrouwen in mijn Kerk.

Om elf uur tuimel ik het bed in. De huishoudster zal om acht uur een ontbijt voor me klaar hebben. Vroeger hoef ik niet weg, want Carrion is maar 20 km. Het is buiten hard gaan waaien. De populieren ruisen dat het een lieve lust is. Dorre bladeren knisperen over straat. Droge oostenwind. Ander weer is nog niet te verwachten.

27 augustus

Op tijd ben ik wakker, helemaal uit mezelf. Ik scheer me en ontbijt beneden met koffie-met-melk en koude oliebolle. Als ik bij de deur afscheid neem van direttore Septimo krijg ik een Ansichtkaart van het college. Dan begint de wandeling weer, en het gaat allemaal voorspoedig en snel. Ik voel bijna niets van mijn voet. De eksteroog ter linkerzijde irriteert aanvankelijk veel meer. De weg gaat in noordwestwaartse richting, de wind is nu noordoost en is wat straffer geworden. Derhalve heb ik weinig last van de bombardeervliegjes.

Als ik net een uur onderweg ben komt Septimo langszij in zijn autootje. Ik heb mijn zeeverkenners-shirt laten liggen. De huishoudster heeft het op mijn kamer gevonden. Erg aardig, om het na te brengen. We geven elkaar weer een stevige hand, nu voor de laatste maal. Het is zondag, vandaag. De kroegen gaan vroeg open om de kerkgangers te kunnen laven.

In het eerstvolgende dorp ga ik een bar binnen. Een mooi jong meisje is er moederziel alleen bezig. Eigenlijk moet ze de zaak vegen. (Dat doen ze hier in Spanje pas de volgende ochtend. Het stinkt daarom 's morgens enorm naar peuken en drank in de bars. Geen wonder, alle afval, en dat is hier heel wat, blijft de hele nacht liggen). Ze is mooi, dat meisje; ik zou er zó mee kunnen trouwen. Toch is er al aftakeling aan haar te zien: ze mist een paar kiezen. Voor hun dertigste dragen veel vrouwen al een gebit. Slechte mondverzorging? Geen geld voor duurdere oplossingen? De kerels laten alles gewoon wegrotten.

Even na half twaalf ben ik in Villalcazar waar ik de mis bijwoon. De kerk is bomvol. Ik zet mijn rugzak tegen een pilaar en val goed op met mijn korte broek. Ik kruip verlegen ergens achterin. Daar zitten alle mannen. De vrouwen zitten verder naar voren. Alleen die zingen. De pastoor preekt over de zeer gelukkige pauskeuze. Zijn kommentaar heb ik al driemaal over de televisie kunnen horen. Jan-Paul I zet de lijn van Joannes XXIII en Paulus VI voort. Wist ik al, dank u.

Na de mis bewonder ik de kerk, bemachtig in de stampvolle kroeg een pilsje en wat "tapas" (hapjes, de spaanse bars staan er vol mee) en ga om kwart over twaalf weer op pad. Overal in het veld wordt geknald. De jacht op klein gevogelte zoals patrijzen is geopend. Het landschap is tamelijk vlak. Veel stoppelvelden zijn al omgeploegd. Op veel plaatsen worden irrigatiestromen aangelegd, zijtakken van het Canal de Castilia waar ik gisteren langs ben gelopen. Over een paar jaar kan dit gebied er volslagen anders uitzien. De korenvelden kunnen andere, rijkere vruchten voortbrengen. Wordt dit een "tuin van Spanje" zoals het dal van de Guadalquivir in Andalusië dat is? Vlak voor Carrión kom ik een oude Jezusket tegen waar ik gezellig mee babbel. Het is een lekkere dag vandaag, zonder haast.

In Carrion eet ik in een drukke en rommelige zaak soep, gebakken worstjes (weet ik wat ik kies uit al die rare namen??) en pudding na. Samen met de koffie 275 pts. Helemaal niet gek. Daarna wandel ik langs de monumenten en lig een uur lang met ontbloot bovenlijf plat langs de rivier. Ik krijg een privérondeleiding door de kloostergang van het tegenwoordige kleinseminarie San Zoilo. Eigenlijk is het gebouw voor toeristen niet toegankelijk maar vooruit, de portier wil wel aardig zijn. Een mooie renaissance-kloostergang vol bijbelfigurgen en "poderosos" uit de tijd van toen.

Als ik bij de Maristen aanklop doet niemand open. Ik loop naar de nabijgelegen Mariakerk waar de pastoor in de biechtstoel zit. Ik spreek hem aan maar hij heft een hand op: even wachten, hij is bijna klaar met zijn brevier. Dan mag ik mijn verhaal doen. De man is vriendelijk en behulpzaam. Als ik bij de Maristen niet onderdak kom kan ik bij hem terecht. Na tien uur, alleen slapen. Vorige week heeft hij óók een eenzame pelgrim ontvangen.

De tweede keer dat ik me naar het seminarie van de Maristen begeef zie ik iemand achter het raam. Ik blijf net zo lang met de klopper op de deur hengsten tot hij zich meldt uit het geopende venster. Het is een oude man met bibberhanden. Ik moet wachten tot de prior komt, tussen zeven en acht. Dat doe ik dan maar. Het is lekker weer. Op een stapel betonnen palen (er wordt hier verbouwd) lees ik Don Quichotte. Geen doorkomen aan. Oud-Spaans. Wat ik kan volgen is alleen de grote lijn, en die kende ik al.

Om acht uur komt een meneer aan, samen met een jonger echtpaar. Het is de prior niet, maar een van de docenten. Hij zal het wel voor me regelen. Ik word met mijn spullen een wachtkamer in gedirigeerd. In elk geval één statie verder. Ik zie dat de voordeur op een binnenhal uitkomt. De binnendeur heeft een bel. Nóg toevallig dat men die klopper gehoord heeft...

Na een kwartiertje word ik opgehaald. Ik mag mee-eten. Melksoep voor, dooie visjes daarna en voorts marmelade (jazeker!). Ik eet te weinig maar ik heb onderhand de balen van vis. In Burgos kregen we haast niets anders. De Maristen zijn erg onder de indruk van mijn kennis van het Spaans. Inderdaad, haast alles onderweg geleerd. Ik vertel er niet bij dat als je al honderd keer hetzelfde verhaal afsteekt (wie ben je? Waar kom je vandaan? Waar ga je naar toe? Hoeveel loop je? Is het niet saai, zo alleen? enz.), je het in tamelijk perfect Spaans kunt doen.

Al versta ik de vraag niet helemaal, ik weet tevoren wat ik moet antwoorden.

We kijken naar de TV. Het weer blijft erg warm. Dan voetbal. De tweede helft van de wedstrijd Atletico Madrid - River Plate wacht ik niet af. Ik ga onder zeil op de grote internaatsslaapzaal. De broeder die me naar boven brengt zal me om half zeven wakken. Hij stelt zijn wekker die de hele nacht luid zal tikken op de slaapzaal. Die zal ik warm en het openstaande venster helpt daar weinig tegen. Ik slaap in onder een laken, meer niet.

28 augustus

Voor de wekker afloopt word ik gewekt door de docent die me gisteren binnenloodste. Als ik me sta te wassen wordt de andere broeder wakker. "Het spijt me," zeg ik, "een ander is u vóór geweest." Het spijt me echt, want twee mensen die vroeg opstaan om me uit te zwaaien zonder dat ze dat van elkaar weten is teveel van het goeie. Ik neem afscheid van de broeder die zich nog staat te scheren en ga met de docent naar beneden. Ik drink in de keuken staandebeens koude melk met suiker. In een plastic zak krijg ik twee sandwiches van de kokkin mee. Er wordt goed voor me gezorgd onderweg. Het brood uit Burgos heb ik nog steeds niet hoeven aansnijden.

Het vertrek gaat maar langzaam. Nadat ik met mijn pijnlijke voeten tot de brug ben voortgejaagd door de docent (hard lopen doet pijn, of sukkel ik?) drink ik koffie in de bar van een tankstation. Het is dan half acht. Vervolgens moet ik een steentje uit mijn sok peuteren en een kilometer verder een grote hoop schijten. Nadat ik de abdij van Benivivere voorbij ben (ook al verkeerd ingetekend op de kaart) kom ik op de camino die direkt naar Calzadilla gaat.

Negen kilometer, volgens het boekje. Nou, het lijken er wel honderd. Een afschuwelijk traject, met niets dan losse stenen op het pad. De kleine doen pijn aan je voeten en op de grote verzwik je je enkels. Voor elke pas moet ik naar de grond kijken. Stenen rollen mee en komen ongelukkig onder mijn voeten terecht. Ik loop nog steeds op de stoffen schoenen uit Najera. De zware wandelschoenen uit Frankrijk zouden veel beter, hoewel ook niet ideaal zijn. Ik weet in heel Nederland geen pad dat ik hiermee kan vergelijken. Graag zou ik mijn lezertjes een paar uur over zo'n pad heen jagen. Vreselijk is het. Door de berm lopen biedt geen soelaas: ook daar overal keien en bovendien veel distels.

Gelukkig is de wind stevig en fris. Het is tenslotte nog vroeg in de ochtend. Ik kom wel vier herders met hun kuddes tegen. De ene horizon verbergt de ander. Het duurt lang voor ik de asfaltweg terugzie, in Calzadilla. Dan wordt het lopen makkelijker, maar ik ben erg moe. Pas om half een zie ik een kroeg in Ledigos. Ik eet er een hele portie olijven want middageten zit er niet in, vandaag.

Net buiten het dorp zie ik graan dorsen op de ouderwetse wijze: een slee wordt door muilezels over de aren en halmen getrokken. Ik maak er twee foto's van. Dan komt een oud mannetje aanlopen dat ook graag op de foto wil. Het kost me de rest van het kleurenrolletje. Ik krijg het adres van het mannetje, nou

ja wat heet adres... naam en dorp, meer hoeft hier niet. Iedereen kent iedereen.

Nu wordt het toch echt warm. Om de drie kilometer moet ik de rugzak neerzetten. De draagbanden doen pijn aan de schouders. Ik weet nu ook waarom: door die ene voet gaat heel het lichaam zich inspannen om het rechterbeen te ontlasten. Ook de schouders spannen bij elke stap, dat voel ik. En dat zorgt voor de pijn van de draagbanden. Aan het gewicht zal het niet liggen! In Frankrijk maakte ik grote afstanden met meer gewicht.

Langs dorpen die uitgestorven lijken en door een leeg golvend landschap vol stoppelvelden sukkel ik voorwaarts. Zweten doe ik veel, maar ik merk het niet. De wind droogt alles op. Maar in een uur tijd drink ik mijn veldfles leeg. Twaalf kilometer voor Sahagun zie ik dat de weg geblokkeerd is, drie km voor de stad. Ik laat me geen tien kilometer om jagen! Nu snap ik ook waarom het zo stil is op deze N-weg. De blokkade zal al wel eerder zijn aangegeven, maar dat heb ik door de camino te volgen gemist. Alle verkeer uit Carrion rijdt nu over Villada.

Ik loop door. Drie km vóór Sahagun, dat betekent waarschijnlijk dat er aan de brug over de rivier wordt gewerkt. De rivieren hier in de zomer kennende, kom ik daar ook zónder brug wel overheen. Aan de provinciegrens Palencia-León zie ik de vlakke en de stad voor me. Nog maar vijf kilometer. De laatste loodjes wegen het zwaarst. Er is inderdaad geen brug meer, er wordt aan een nieuwe gewerkt. Maar de rivierbedding is zo smal gemaakt dat je er wel overheen kunt springen in twee etappes. Voor voetgangers geen probleem, denk ik. Maar ik glij uit en kom met mijn voeten in het water en met mijn kont op de wal terecht. Grote hilariteit bij de bouwvakkers uiteraard.

Een eindje verder rust ik uit en een seniele zot komt me lastigvallen met verhalen waar ik geen touw aan vast kan knopen. Ik doe nogal bot tegen hem en heb niets te roken. Spijt me niks. De chauffeur van een betonmortelwagen (zo'n vrachtauto met een draaiende ton achterop) heeft zijn auto net afgespoeld. Hij roept me: "Naar Santiago? Ik ga naar León. Stap in!" De verleiding is groot, want van Sahagun naar León is óf een omweg over de gebaande weg óf korter over een zeer twijfelachtige camino. Maar ik bezwijk niet. "Nee, dank u. Negentienhonderd kilometer heb ik gelopen. Die laatste zullen óók wel gaan." De man rijdt voorbij. Kreunend sukkel ik verder.

Kwart over vijf ben ik in Sahagun. Negen uur lopen over 38 km, toch geen slecht gemiddelde. Maar negen uur lopen, dat kán niet in Spanje. Tussen zes en twee moet je het maken. Dat zijn acht uren hooguit en geen tien. De spaanse hitte en etenstijden dikteren de reis nu eenmaal anders dan in Frankrijk.

Voor een onderdak kan ik bij de Benedictinessen niet terecht. De tent is vol. Het pension waar ik naar verwezen word is óók vol. Bar "La luna" heeft echter wel een kamer voor me. Een man met één oog staat achter de bar. Ik moet mezelf dwingen niet naar de lege, ingevallen oogkas te kijken. Zijn blonde bolle vrouw zal de kamer in orde maken. De tussentijd benut ik om het museum voor kerkelijke kunst van de Benedictinessen te bezoeken. Het-

zelfde nonnetje dat me aan de deur moest afwijzen leidt er rond. Het is maar één zaal, maar die staat overvol. Ik ontdek de H. Jacobus aan een zilveren monstrans vol belletjes. Ook zie ik een beeld van Maria-met-de-knots zoals ze ook mijn scriptie siert. Er is geen foto van te krijgen.

Om half zeven moet het nonnetje het officie gaan zingen en dus ruim ik het veld. In een apotheek koop ik zalf voor mijn enkel omdat de Algiospray sinds Castrojeriz op is. Die spray heeft me overigens een flinke vervelling opgeleverd. Ik lijk wel een hagedis. Dat stond niet vermeld bij de mogelijke bijverschijnselen. Brood is er in het hele dorp niet meer te krijgen. Ik zal het moeten doen met het brood uit Burgos. Dat dateert al van donderdag en is nu dus vijf dagen oud. Het is keihard en zo droog als pompernikkel.

In de bar waan ik me in het land der blinden, want eenoog is hier koning. Je moet heel lang en beleefd op je beurt wachten. Ik schrijf aan mijn dagboek. Buiten op straat lopen veel mooie jonge meisjes. De mode van vandaag is een los, wijd overhemd over de spijkerbroek. Een broek staat de spaanse meisjes lang niet altijd omdat ze vaak zo'n dikke kont (= brede heupen) hebben. Het flodderhemd camoufleert dat echter heel goed. Ze lonken naar me en ik zit quasi-onverschillig te glimmen. Wat een toestand. Ik moet weer denken aan die tuin vol glimwormen op de zwoele zaterdagavond in Jaca. Dat maakte me toen heel blij.

In Santiago is een politieagent doodgeschoten. Daar is het dus óók al hommeles. Nou ja, ik blijf er niet voor weg. Daar heb ik al die tijd niet voor gelopen. Schieten ze dood, dan schieten ze dood. Morgen wordt het minder warm. Let wel op de spaanse terminologie: matig warm is 25-30°; warm is 30-35°; zeer warm is 35° en meer. Na een koud en regenrijk voorjaar kent Noord-Spanje nu een ongekend hete zomer. Al bijna drie maanden zonneschijn, slechts onderbroken door een paar onweersbuien.

Om tien uur is het avondeten. Ik buffel goed en drink bijna een hele fles wijn. Een eindje verder zit een Duits echtpaar met kinderen. Ze zijn erg agressief en onaangenaam tegen elkaar. Aan de bar babbel ik lang met een Spanjaard die in zijn jeugd in Zwitserland in de bouwvak heeft gezeten. Ik drink twee pilsjes van hem ga redelijk aangeschoten het bed in. Later in de nacht moet ik er nog uit om te kotsen. Bier op wijn geeft venijn. Het blijft gelukkig bij één golf braaksel. Het zou nog jammer zijn van al dat eten.

Mijn weerstand valt me trouwens best mee. Een hele dag heb ik gelopen op maar twee bocadillos, een portie olijven en twee veldflessen water. 38 km in de hitte van de dag.

29 augustus

Pas om acht uur kan ik vertrekken maar om die tijd heb ik nóg moeite om op gang te komen. Ik heb heerlijk diep geslapen onder enkel een laken en een spreij. Broodnuchter begin ik te lopen. Het is kwart over acht. Over de brede N-weg razen maar een paar auto's. Voor mijn gevoel ben ik al vlug in Calzada del Coto. Vlak voor dat dorp poep ik, weggedoken achter een hoop droge koeiemest. Het laatste hollands pleepapier gaat op.

De "cantina" is al open maar ik moet een eeuwigheid wachten op mijn koffie. Het is er een enorme rotzooi. De vloer ligt vol zonnebloempitschillen (wat een woord!). Het stinkt er en 't barst van de vliegen. Door het korp lopen alleen kuilige zandwegen. Dat zal een troep zijn als het regent! Ik vul mijn veldfles aan de pomp, waar vier mensen me hebben laten voor- gaan. Er zijn twee camino's naar Mansilla. Aanvankelijk zit ik op de verkeerde, nl. die welke niet langs Burgo Ranero gaat. Daar wil ik graag overnachten. Zou dat daar niet kunnen, kan ik altijd nog de trein naar Sahagun terug nemen en mijn rugzak zo- lang achterlaten.

Ik neem dus niet de "echte" camino maar de franse of koninklijke camino. Die ziet er aanvankelijk geweldig uit: gladde zand- weg. In de verte zie ik Bercianos liggen. De weg loopt er kaarsrecht heen, parallel aan de telefoonpalen.

"Attention, pèlerin, un horizon peut en cacher un autre". Vóór ik het weet draait de mooie zandweg negentig graden naar het zuidwesten. Rechtdoor gaat alleen een smal pad door het gras. Omdat de camino in vlak land nooit zulke onlogische kronkels maakt, volg ik het authentieke spoor. Een halve kilometer ver- der verdwijnt dat voorgoed in een omgeploegde akker. Daar sta ik dan. De camino is afgeden. Ik bagger door de losse aarde en pijnig mijn voeten vervolgens op een andere, hardgeregende akker. Als ik dan op een stuk onontgonnen terrein aankom zien mijn arendsogen de weg links vóór lopen. Het is dezelfde weg die ik een kwartier geleden heb verlaten, geloof ik. Alleen lig- gen er nu veel meer stenen op. Gelukkig niet zo ellendig veel als op het spoor van gisteren.

In Bercianos is geen bar en geen bakker. De bakkersauto komt om kwart voor twaalf, dat is nog een half uur. Daar wacht ik niet op. Dan maar dat gortdroge brood. Ik houd even rust als ik langs de lege weg een oude man ontmoet. We praten wat. Bur- go Ranero is een uur lopen zegt hij, misschien wat meer misschien wat minder. Het zal wel méér zijn denk ik en dat klopt. Onderweg scheurt tweemaal een auto voorbij en ik verdwijnt voor een tijdje proestend in de enorme stofwolk. Het zand knarst tussen mijn tanden.

Om half twee ben ik in Burgo Ranero. Verder ga ik niet, als het effe kan. Mansilla is "maar" vijf uur verder, maar vijf uur lo- pen in de namiddag is slopend. Het dorp is lang niet zo armoe- dig als mijn reisgids wil doen geloven. Veel wegen zijn geas- falteerd en er staan heel wat nieuwe huizen, nu niet van leem maar van baksteen. Ik vind een gloednieuwe bar aan de weg naar het station. Ik denk dat dat stationnetje Burgo een streek- functie en daarmee wat welvaart heeft bezorgd. Er zijn grote graanopslagplaatsen. Het graan ligt op hopen onder de blote hemel.

Naast de bar is zowaar een "fonda" (pension). Er is een kamer voor me en ik kan er zelfs middageten. Dat treft dan prachtig. Er zijn meer faciliteiten dan ik dacht. In de middeleeuwen vond een zekere Laffi hier een dode pelgrim die op het punt stond (of: lag) door de wolven opgevreten te worden. Dat waren andere tijden. Toen was deze streek woest en ledig. Men moest in één

dag vanuit Sahagun Mansilla zien te bereiken. Veertig kilometer. Geen onoverkomelijk probleem voor wie op tijd vertrekt en in een goede conditie verkeert. Ik doe het in twee keer. In moderne tijden kan dat, gelukkig.

Na het eten wandel ik wat rond, bezoek het station waar net de boemeltrein uit Sahagun aankomt. In een bar vlakbij ga ik zitten schrijven. Achter me exploderen de emoties wanneer men over politiek begint te praten. De mannen die net nog vredig domino zaten te spelen staan nu luid ten elkaar te schreeuwen. Gisteren hebben ze drie politiemannen doodgeschoten. Eén in Santiago. Zouden ze ook op mij schieten als ik daar in mijn groene kloffie rondloop? Ik ben immers al eens aangezien voor een militair!

Ik slenter wat rond en ga in mijn kamer op bed liggen. Rust is altijd goed. Geen betere houding dan de liggende. Ik neem een douche in de badkamer. Mijn voeten zijn zwart van het stof. Ik scheer me en ga om half negen naar de kerk. Na de mis hoor ik drie oude helemaal in het zwart geklede vrouwtjes tegen elkaar zeggen: "Es un peregrino". Heel het dorp weet het al.

Véél pelgrims zijn er dit jaar niet voorbijgekomen. Het is tenslotte ook geen jakobusjaar (heilig jaar). Al heel weinig hebben er in het pension geslapen. Het eten begint om tien uur. De TV staat keihard aan: het weer is morgen minder heet. Mij best. Als ik afreken hoef ik maar 450 pts te betalen voor een overnachting en twee maaltijden. Als ik zeg dat ik dat weinig vind zegt de hospita bescheiden: "We houden rekening met wie er komt". Lief mens. Ook voor haar zal ik vurig bidden bij meneer Jakobus, señor Santiago. Ik ga naar bed alweer hoor ik de datum in mijn horloge luid verspringen. Zo laat is het dus.

30 augustus

Om zeven uur schrik ik wakker. Maar heel weinig van het valse ochtendlicht dringt door de luiken naar binnen. Met tegenzin kom ik uit mijn zachte bed. In een wip heb ik dan alles ingepakt. Beneden spoel ik het slaapzand uit mijn ogen en dan sta ik buiten. De hospita is al op. Ik geef haar een hand, noteer het adres van de fonda en verdwijn over de camino.

Ik ben niet te laat vertrokken. Er is net genoeg licht om de stenen op het pad te zien liggen. En dat zijn er heel wat. De zon komt langzaam op. Meneer is steeds later. Geen wonder: ik ga telkens verder naar het westen en de zomer loopt af. Dus dubbele vertraging. De dageraad is $1\frac{1}{2}$ uur later dan in Jaca op 4 augustus. "Kilometers maken" is er eigenlijk niet meer bij, nu de dag veel korter is. Meer dan dertig is nauwelijks mogelijk, ook al vanwege die poot.

Die poot, ja. Je hoort er weinig meer van. Zijn gezeur haalt de voorpagina's niet meer, maar wordt slechts af en toe vermeld in de kolom "Aktueel". Met kleine stapjes heb ik er niet zo'n last van. Maar het pelgrimspad, dat na twee uur lopen steeds onbegaanbaarder wordt, is onbarmhartig. Ik vloek hemel-tergend als ik weer eens ongelukkig terecht kom. Nee, die voet is nog steeds even pijnlijk, opgezwollen en stijf. Die ellende,

daar wen ik nooit aan; ik houd alleen op erover te schrijven en te klagen. Hij doet gewoon méé, of ie wil of niet. Tot Santiago. Dan mag ie wat mij betreft afgezaagd worden.

Religos is ook al niet meer zo armoedig als mijn reisgids (uit 1972) zegt. Er zijn zelfs twee bars. Ik drink koffie in een ervan en begin aan het laatste moeilijke stuk naar Mansilla. Bezaaid met struikelstenen is de weg. Wat een penitentie! Het sloopt mijn weerstand, want als de bardame van een kroeg in Mansilla mijn "cerveza" drie keer niet verstaat schiet ik uit mijn slof. In bijna alle kroegen hetzelfde liedje:

"Cerveza por favor"

"Hè?"

"Una cerveza por favor"

"Hè?"

"Cerveza"

"Oooh, cerveza!"

Ik snap er geen laars van. Dat heb ik toch al drie keer gezegd?? Zó vreselijk slecht spreek ik het woord niet uit en zelfs als het niet korrekt is, dan moet men in een kroeg toch snappen wat ik BEDOEL. Ik vraag echt niet om bananen of beukenoten. Jammer dat ik geen "Insult Dictionary" bezit!

Ik besluit om door te lopen naar León. Het is tenslotte pas half twaalf. De verdere weg is druk, maar gemakkelijk begaanbaar. Zeventien kilometer, dat moet lukken. Om één uur vind ik een restaurant. Ik rust er uit en ga om twee uur aan tafel. In mijn dooie eentje zit ik in een heel grote zaal te bikken. Na een half uur sta ik weer buiten, met soep, biefstuk, friet en pudding achter de kiezen. In hetzelfde dorp, Villarente, liggen nog drie andere restaurants aan de weg zie ik als ik verder loop.

En ik kom er! Als ik boven op een heuvel aankom ligt León ineens aan mijn voeten. Om vijf uur ben ik in de stad. Geen tromgeroffel of klaroengeschal. Ik zoek naar de Capucijnen en vind ze. Ik heb niet veel vertrouwen meer in die bruine jongens, maar ik zal het maar weer eens proberen.

Een aardig patertje in pij laat me binnen en staat me te woord. De prior is er niet en hij kan alleen niet beslissen. Maar hij haalt een fles bier voor me die hij met de achterkant van een lepel openmaakt. (Hoe? Met de linkerhand de hals omklemmen, de lepel onder de kroonkurk steken en over de hand heen omhoog drukken. Het werkt als een hefboom). Intussen is een jongere medebroeder in burger aangekomen. Er wordt druk overlegd. In het klooster is geen plaats, maar in het hiernaast gelegen kleinseminarie zeker wel. De directeur is alleen net weg. Om half acht zal ik hem wel treffen.

Ik loop de stad in en bereik door de drukke straten de kathedraal. Het postkantoor is er tegenover en ik ga naar de "lista" voor poste restante. Tot mijn vreugde zijn er twee grote enveloppen: van de Katholieke Leergangen en van Peter, mijn zaakwaarnemer in Tilburg. Deze laatste belooft nog uitgebreider te zullen schrijven. Ik lees de post op een terrasje. Het is allemaal bemoedigend en troostend. "Loop je niet kapot" schrijven Peter, Annemarie en Angelique. Mijn lichamelijk gesukkel van de afgelopen weken gaat het thuisfront ter harte.

Ik schrijf haastig wat kaarten aan de Sanders-familie en ben even over half acht weer bij de Capucijnen. Om de hoek is het college, zeggen ze. De directeur weet nog van niets. Ik ga erheen, bel aan, maar er wordt niet opengemaakt. Ik kom terug bij het klooster en verdwijn voor een tijdje in de wachtkamer waar ik aan mijn dagboek werk. Om kwart over acht is er nog niemand. Om half negen pak ik mijn spullen in, doe de rugzak om en vertrek. Als ik nu nóg geen gehoor krijg ga ik een pension zoeken. Ik kan geen éeuwen wachten! Stel je voor dat ik om half elf alsnog "nee" verkocht krijg... Bovendien, ik moet nog eten en enig uitzicht daarop bieden de Capucijnen niet.

Ik probeer niet al te hatelijk en sarkastisch te zijn over de "goede diensten" van deze bruine broeders als ik afscheid van ze neem. Tenslotte hebben ze me te drinken gegeven. Maar dat is dan ook alles. De directeur van het seminarie is er nóg niet. Dan begint een treurige lijdensweg door León. Ik loop van pension naar pension, het ene nog onguurder dan het andere. Ze zijn allemaal vol. Ik zie nóg iemand met een grote rugzak om door de steeds donkerder wordende straten dwalen. Dat maakt me helemaal triest.

Een uur loop ik rond. Dan beland ik bij het kanunnikenklooster van St. Isidoor. Twee dames aan de balie trekken zich mijn lot aan. Op z'n Spaans, dat wil zeggen: er wordt eindeloos gepraat en niets gedaan. Hier kan ik in elk geval niet terecht, want er is een "theologische week", een congres voor geestelijken. Het huis puilt uit, velen logeren in de stad. Nu snap ik iets van al die volle pensions. Aan de oeverloze betogen heb ik niet veel. Aan mensen die niks kunnen moet je niks vragen. Om tien uur zal ik nog eens komen kijken want dan komen de heren geestelijken de kerk uit. Mijn rugzak laat ik in de hal staan.

En maar weer zoeken naar een fonda waar plaats is. Nog steeds geen onderdak te krijgen. Ik word allerlei straten in gestuurd waar niets te vinden is. Tenslotte kom ik weer bij St. Isidoor uit. Aan de balie moet ik eeneeuwigheid wachten omdat de enige die-wat-weet aan de telefoon ruzie staat te maken. De balie-dame - zo serviel als een non in de aanwezigheid van een priester - wil hem zeker niet storen. Maar tenslotte komt er iemand opdagen die iets weet: het diocesaan seminarie. Maar ik laat me nu echt niet meer wegsturen zonder zekerheid en dus belt de man voor me op. Ik kan komen. De behulpzame man brengt me er in zijn autootje heen; hij laat zijn eten er koud voor worden.

Een jonge seminarist haalt me bij de deur op. Hij draagt mijn rugzak en zet me in een volle eetzaal aan tafel. Zeker zo'n zestig man van het congres logeren hier. Als ik om kwart voor elf klaar ben met eten word ik door twee heren naar mijn kamer gebracht. Het zijn docenten aan dit seminarie. Er zijn maar 25 priesterstudenten die net vijf van de zeven cursusjaren vullen. Een van de heren kent Willebrands persoonlijk uit de tijd dat hij in Rome werkte. "Was die maar Paus geworden", verzucht hij, "hij is progressiever dan Jan-Paul I". Ik ben het niet met hem eens, uit puur eigenbelang. Geef mij Willebrands als bisschop, als je blijft.

Er wordt een kamer voor me gezocht. Diskreet zijn de heren niet, want meteen na het kloppen stappen ze de kamers binnen. Echte seminarie-streken, vind ik. Viermaal treffen ze een bezette kamer aan maar dan is het toch raak. Ik kan terecht in een hokje in dit eindeloos grote gebouw. Een bed, een goed bed. Alles komt toch weer goed, Paul zwijnt alweer. God-dank!

31 augustus

Midden in de nacht ben ik opeens klaar wakker, ik weet niet waarom. Ik heb het de laatste tijd vaker. Net alsof ik geroepen word en ik me realiseer dat ik snel moet opstaan. Misschien wórd ik ook geroepen. (Als ik dit opschrijf schiet me het verhaal van Samuels roeping zoals dat in het OT staat opgetekend te binnen. Neerknielen moet ik, en zeggen: "Spreek, Heer!")

Om negen uur ga ik ontbijten. Daarna "doe" ik de kathedraal, drink koffie en winkel. Het is fris, vanochten. Ik sjouw heel wat af, vooral door de nieuwere delen van de stad. Er zijn prachtige pleinen en fonteinën. Ook de kerk en het museum van St. Isidoor bezoek ik, en het "pantheon" met z'n prachtige romaanse beschildering. Weer zit ik op een terrasje en kijk naar de mensen. Het is druk op straat. Vreemd voor zo'n doordeweekse dag zou je denken. Maar Spanje is nu eenmaal anders. Na een bezoek aan het kathedraal-museum heb ik genoeg cultuur gevreten. Ik drink een pilsje, rook een dikke sigaar en ga om twee uur aan tafel.

Iemand vraagt of ik nederlandse munten heb. Als ik die eindelijk heb opgedoken blijkt hij centen en stuivers te willen en die zijn er niet bij. Ik stuur hem weg met alle postzegels die ik heb losgeknipt van mijn fanmail. De man is zo blij als een kind. Rare jongens, die priesters (toktoktok). Ik hou het verder wel voor gezien, lig plat tot zes uur en kijk of de brief van Peter al bij de post is. Dat is niet het geval. In het lauwe water van de douche doe ik de was, in een lekke emmer die ik uit de keuken gestolen heb. Dan douche ik me haastig en rillerig. Echt iets voor een seminarie, dat lauwe water. "To make love with the shower" is er niet bij. En zo hóórt het ook!

De Boze Verleider meldt zich als ik aan tafel zit: "Het is toch niks gedaan met die voet", zegt een van mijn disgenoten, "je kunt met me mee in de auto tot Lugo, morgen. Dan is het nog maar een klein stukje." Hooghartig wijs ik dit aanbod van de hand. Die laatste driehonderdvijftig kilometer zullen óók wel gaan. Bovendien wacht er een nest nonnen op me in Ponferrada.

Ik hoor dat er op 8 en 9 september grote feesten zijn in El Cebreiro. Dan kom ik daar net voorbij. Kan ik de fiesta van het Heilig Bloed ook meemaken. Alleen... hoe kom ik aan een onderdak als er duizenden mensen in dat dorp rondhangen? Naar een verblijf in het pelgrimshuis kan ik wel fluiten, vrees ik. Cebreiro dan maar overslaan? Dat zou een misser zijn. Nee, ik loop er niet omheen. We zien wel hoe het uitkomt.

Na het eten werk ik aan het Leon-artikel tot twaalf uur. Ik schrijf veel, maar niet met veel liefde of enthousiasme. Eerlijk gezegd valt Leon me nogal tegen. De stad mist de overdaad aan

praak van Burgos en de geschiedenis biedt al evenmin aardige punten van herkenning. Als stad om te winkelen is het prachtig, maar daar kan ik geen artikel over vol krijgen. Na twaalfen kruip ik in bed en slaap uitstekend.

1 september

Alweer een nieuwe maand. De laatste van mijn tocht. Ik ben trouwens al meer "eindpunten" gepasseerd. Even voor Burgos ging ik over de waterscheiding, waarna alle rivieren die ik nu tegenkom naar de Atlantische Oceaan stromen. In Boadilla del Camino was ik op het meest zuidelijke punt van de reis (scheelt overigens maar weinig met Jaca of Sangüesa) ga ik nu alleen nog maar naar west en noord, als we het afzakkertje over Astorga niet meetellen. Minder grote grenzen die ik overschrijd zijn de cijfers die ik "van de borden af loop": de 8 van achthonderzoveel kilometer naar Santiago werd een 7, een 6, een 5, een 4, een 3. Die drie is over een paar dagen ook alweer weg.

De mensen om me heen tellen mee af, net als de laatste dagen voor Lourdes. Ze vergapen zich echter het meest aan het getal dat achter mijn rug steeds maar groeit, de door mij afgelegde afstand. Ik nader de 2000. De stand in León is 1981 kn. Dat is wat ik gelopen heb; de feitelijke afstand is iets meer.

Een uur te vroeg ben ik wakker. "Te vroeg" want ik moet wachten op het ontbijt en dus blijf ik liggen. Als ik het eten achter de kiezen heb schrijf ik het kranteartikel af en bezorg het met 't dagboek bij de post. Die spaanse enveloppen laten zich niet goed dichtplakken; de portier van het seminarie moet er de lijmpot bij halen. De beloofde brief van Peter is er nog niet. De man van de "lista" zal hem doorsturen naar Ponferrada, maar daar zal-ie óók wel te laat zijn. Jammer. Gelukkig ben ik door Annemarie en Angélique heel aardig bijgepraat. Bovendien heeft Peter me een leuterbrief van zes kantjes van een lief schoolmeisje doorgestuurd, voor wie ik (op afstand!) erg veel betekend heb in Lourdes. Zo héél slecht ben ik er dus ook weer niet aan toe. Ik kuier door de winkelstraten van de oude binnenstad en het spijt me dat ik niets kan kopen. Hopelijk zijn er in Santiago óók aardige dingen te krijgen.

Na het eten houd ik siesta maar ben om vijf uur weer op. Ik verveel me. Niks meer te doen hier, niks te lezen (Don Quichotte ligt voorbij Sahagun in de berm), niks te schrijven. Om half acht bedenk ik dat het nog $2\frac{1}{2}$ uur duurt voor ik kan eten. Buiten dondert het af en toe. Ik neem mijn paraplu en ga naar buiten. Ik dwaal door de stad en bezoek twee parochiekerkjes. In beide zijn missen aan de gang. Wist de lezer dat er in het weekend voor 100.000 gelovigen 207 missen worden gelezen in 36 kerken en kapellen? In de winter zijn het er nog vier meer.

Hier een tabel:

	steeds	zomer	winter
za. av.	42	+ 6	+ 6
zo. mo.	135	+ 3	+ 3
zo. av.	30	+ 1	+ 5

Het zegt wel iets over de beschikbare priesters en hun inzet voor de Eucharistie. Vergelijk het eens met een nederlandse stad!

Ik koop brood voor morgen, drink koffie. Het is druk op straat. Overal zitten, staan of lopen mensen. Op de vervallen "mercado" wemelt het van de jongeren. Ze hangen verveeld tegen de muur. Net alsof er iets gaat gebeuren. Maar nee hoor, dat is hier altijd zo. En er gebeurt niks. Ja, 'n jonge blonde Hollander loopt voorbij. 't Zou wat!

Om negen uur ben ik terug. Ik heb een ingeving gekregen en begin aan mijn "testament" te schrijven. Dat is een evaluatie van wat ik onderweg geleerd heb. Het oude leven heeft afgedaan, ik begin aan een nieuw. Om mijn verworvenheden onder de nabestaanden te verdelen schrijf ik deze tekst. Dus echt een testament, vóór ik verdwijn in het publiciteits-vuurwerk, de apotheose van Santiago en Tilburg. Het einde is nabij, ik voel het.

De vriendelijke theologiestudenten die me gezelschap hielden bedienen niet aan tafel. Hunnentwege ben ik niet om zes uur naar Virgen del Camino vertrokken, 6 km verderop, waar ik óók had kunnen overnachten. Dan was ik al een stukje onderweg geweest. Nou ja, jammer dan. Doe ze de groeten, zeg ik. De zuster zal wel een kan melk voor me klaarzetten opdat ik morgen niet helemaal nuchter hoeft te vertrekken. Ik bedank haar voor de gastvrijheid. Ze zal het ook aan de anderen overbrengen zegt ze, als ze me hiervoor dankt. "Bid voor ons in Compostela" hoor ik weer. Veel congresgangers zijn er niet meer in huis, want de theologische week is afgelopen. Op mijn kamer voltooi ik mijn testament en ga even na twaalven slapen. Ik slaap uitstekend.

2 september

Om zeven uur word ik uit mezelf wakker. Ik sta op, steel een halve rol WC-papier uit het toilet en drink beneden mijn melk. Klokslag half acht ga ik de deur uit onder het horen van een sonore dreun uit de torens van de kathedraal. Het lopen gaat moeilijk. Via San Marcos, het tot luxe hotel omgebouwde pelgrimshospitaal, kom ik op de weg naar Astorga. Het duurt een hele tijd voor ik door de lelijke grauwe buitenwijken de stad uit ben.

Om negen uur ben ik in Virgen del Camino dat zijn naam dankt aan het feit dat Maria er verscheen aan een herder in de 16e eeuw. Ik bezoek de sobere moderne kerk met zijn enorme plasticen van de twaalf apostelen met pinksteren (niet zonder Maria) aan de voorgevel. Op het priesterkoor staat een groot retabel uit de baroktijd. Het past heel aardig in de sobere, hypermoderne ruimte. Ik loop naar voren en bid aan de communiebank. Alleen dáár kan ik knielen met mijn rugzak om. Er zitten een stuk of wat mensen in de kerk. Het is doodstil. Centraal staat een piëta. Intens triest tafereel. Ik gun het geen enkele moeder een kind dood terug te krijgen op schoot.

Voor de westelijke glas-in-lood gevel staan de twaalf en Maria met pinkstervlammen boven hun hoofd. Machtige wilde figuren, enorm groot. Modern bronsplastiek en erg mooi, meeslepend. Er zit vaart in die beelden, net zoveel als in het uitzendings-tympan van Vézelay.

Na deze vrome indrukken ga ik me bezighouden met koffie en koek. En dan weer verder. E ultreïa! Na wat heuvels krijgen we

vlak en dor, deels onontgonnen land. Om het langsrazende verkeer te mijden loop ik zoveel mogelijk over een zandpad dat aan de weg evenwijdig loopt. Het stoft verschrikkelijk. En ik heb vanmorgen net schone sokken aangedaan!

De hemel is is egaal grijs. De zon wil maar niet komen. Daardoor blijft het lekker koel, maar loop ik wel voor joker in mijn korte broek. Ik denk dat het weer omslaat. De afgelopen dagen werd het al niet meer warmer dan dertig graden, gisteren waren er veel wolken en hing er onweer in de lucht. Nu is het vrijwel windstil. De grijze lucht maakt het landschap er niet mooier op. Maar ja, wandelweer is geen fotoweer, en omgekeerd.

Wat zie ik langs de weg? Afgezien van een dooie hond en een vers doodgereden kat in de kom van Leon erg veel dooie vogeltjes. De hoeveelheid valt me echt op. Op 31 km zie ik er wel tien! Er zijn mussen bij, maar ook enkele mooie vogeltjes met een spitse snavel, gekleurde veren en enkele witte pennen in de staart (geen kwikstaartjes). Soms zie ik zo'n vogel haastig iets van de weg pikken. "Kijk toch uit!" roep ik. Ik denk dat die beestjes insekten van de weg en uit de berm pikken. Met dat drukke verkeer heel gevaarlijk.

Voorbij Villadango verandert het landschap opeens. Hier worden de akkers geïrrigeerd met water van de Obrigo. Alles is groen. Ik zie bonen en bieten op het land staan. En echt zacht groen gras met friese koeien. Er staan veel populieren. Ik waan me een ogenblik in Nederland, ergens in Drente of Overijssel. Jammer dat er geen zon is, want die maakt het groen nog groener. Het contrast is groot. Het eerste vochtig-groene landschap dat ik zie sinds een maand!

In Villadango overigens worden twee keer koffie-met-melk en een partij koekjes betaald door twee mannen uit Asturië die veel bewondering hebben voor mijn voettocht. Toch maar mooi meegenomen.

St. Martin ligt precies halverwege de weg naar Astorga. Ik bestel er een lunch die echter pas over een half uur geserveerd kan worden. Geef ik niets om. De namiddag wordt toch niet warm en wat rust kan ik best gebruiken. Ik lees de krant en schrijf aan mijn dagboek. Dan kan ik eten: paella vooraf, kip met tomaten- en paprikasalade en meloen na. Inclusief bier vooraf en twee glazen wijn voor 300 pts. Niet gek. Om kwart over drie ga ik goed uitgerust weer op pad. Ik loop langzaam maar met gemak.

De weg is druk, maar ik heb er niet veel last van. Ik voel me lekker in dit landschap. Het is zo bekend! De zon piept af en toe tussen de wolken door en is dan goed heet. De lange broek die ik aan heb stoort, want de naad van de linkerpijp schuurt langs de knie bij elke stap. Dat kan heel pijnlijk worden, weet ik uit ervaring. Gelukkig staat de wind vaak zo, dat de druk verdwijnt. De lange broek die ik in de bar heb aangetrokken voor het eten is voor het lopen niet zo praktisch.

Vlak voor mijn neus gebeurt een ongeluk. Een man zit zó ingespannen in zijn spiegel te kijken naar een verongelukt Renaultje

dat op een vrachtauto wordt getakeld, dat hij van de weg af raakt, een boom schampt en weer de weg op kaatst. Rechter voorkant helemaal kapot en voorruit aan diggelen. De chauffeur stapt uit en verdwijnt in de berm. Als ik vlakbij ben stuurt hij zijn Ebro-bestelautootje met een bleek gezicht weer de weg op. Heel zielig, maar ook stom. Ik heb met hem te doen.

Om half vijf ben ik in Puente de Orbigo, dat aan deze kant van de rivier ligt. Hospital ligt aan de overzijde en daar is een konvent van religieuzen heb ik me laten vertellen in Leon. Eens kijken of ik goedkoop onderdak kom, vanavond. Ik sjouw de lange smalle en bochtige brug over. Een indrukwekkend middeleeuws ding over de brede, grotendeels droge rivierbedding. Hij is geplaveid met platte rivierstenen en dat loopt niet prettig. In Hospital is echter geen konvent, en de pastoor is niet thuis. Het pension aan de brug is vol. Ik laat mijn rugzak in de bar staan en loop weer terug naar Puente waar een andere fonda is. Ook vol. Maar men vindt een kamer bij partikulieren voor me, een eind verderop.

De mooie maar erg jonge dochter kan haar ogen niet van me afhouden. Als het een hollands meisje was zou ik proberen haar aan haar gerief te helpen. De moeder, met nog een paar voortanden in de mond, is erg vriendelijk en toont me de kamer. Groot, met een twee- en een eenpersoonsbed. Ik kies het laatste. Het hok zit vol vliegen, wel twintig. In de douche is het nog erger. Even later weet ik waarom: om de hoek knorren de varkens. Het is lang geleden dat ik vliegen zag. Ik ga ze vol ijver achterna met mijn mepper tot de muur vol vlekjes zit en de lijken onder het bed zijn verdwenen.

Dan moet ik nog twee keer over de brug om mijn rugzak naar hier te brengen en dan heb ik van die romantiek tabak. Vreselijk, wat een geklooi op die keien! De vrouw des huizes zet me met mijn voeten in een bidet vol koud water, zout en azijn. Dat is rustgevend en versterkend voor mijn sjofele sjouwers, zegt ze. Ik zit zo tien minuten in de badkamer en dood de tijd met vliegenvangen en met mijn vakliteratuur over de camino. Dan ga ik plat op bed liggen en rust uit tot etenstijd.

Aan tafel in de fonda krijg ik een frans echtpaar met twee kinderen voor me. Ze spreken nauwelijks Spaans en de hospita vraagt of ik tolk wil spelen. Die spaanse etensnamen zijn voor mij echter óók een probleem. Maar er wordt toch iets gevonden en daarna raken we heel gezellig aan de babbel. Ik drink bijna de hele fles wijn leeg. Als ik wegga moet ik voor het eten 200 pts betalen. Bij de partikulieren kost het bed nog eens 200. Best wel goedkoop. En ik ben beter gehuisvest dan in Nájera.

Om half elf kruip ik het bed in, met een wekker van het huis op het nachtkastje. Ik slaap uitstekend en heb een natte droom. Zonder klaarkomen schijn ik niet te kunnen leven.

3 september

Als de wekker om zeven uur afloopt heb ik moeite om op te staan. Ik ben bang voor elke nieuwe dag lopen. Ik zie op tegen het gesukkel, de pijn en de kramp. En het bed is zo lekker zacht en warm... Vandaag is de tocht extra problematisch. Omdat ik te

vroeg in Astorga ben zit er geen lunch in. En vanavond moet ik in Rabanal onderdak zien te komen en daar heb ik heel negatieve verhalen over gelezen in "Priez pour nous". Om half acht ben ik de deur uit. De eerste kilometers gaan weer ontzettend traag. Aardig tafereel: in Hospital staan twee motoragenten de krant te lezen, een links en een rechts van de weg. Ze kijken alleen verstoord op als er een auto veel te hard voorbij rijdt. Erg preventief is hun aanwezigheid niet.

Ik sjour door droger heuvelland verder. De lucht is blauw met verspreide wolken. De zon schijnt soms lekker in mijn rug. Wel vijftien bussen rijden me voorbij, op weg naar een of andere demonstratie. Ze hebben veel beletterd katoen achter de ramen waarbij de kleur rood overheerst. Deze mensen gaan bepaald niet naar het onzelvevrouwefeest in Ponferrada van vandaag.

Met helder en zonnig weer bereik ik het vruchtbare groene dal waar Astorga in ligt. Een franse automobilist die me aanspreekt zegt dat ik de vijfde "solist" ben die hij sinds Santiago tegenkomt. Vreemd, al die eenzame zielen. Tegen twaalven ben ik er. Ik heb veel last met mijn lichte schoentjes, want ze zijn erg versleten. Ik voel elke oneffenheid pijnlijk, ondanks de inlegzolen. Ik zal moeten wisselen, of nieuwe moeten kopen.

Op zondagochtend zijn er echter geen schoenenzaken open. Dus wordt het wisselen: op een terras trek ik de stevige stappers uit Clermont-Ferrand weer aan. Ook bestel ik twee sandwiches voor onderweg. Bij een bakker haal ik twee kleine broden voor vanavond en morgen, want tot Ponferrada zal ik elke eetgelegenheid wel moeten missen.

De stappers vallen veel mee. Ik loop naar het episcopaal paleis, een meesterwerk van Gaudi. Originele neogotiek. Bovendien zijn er veel mooie dingen tentoongesteld. Het mooist is de tentoonstelling over de bedevaart naar Santiago. Er zijn prachtige Jacobusinsignes te zien, en veel beelden van de apostel. Jammer dat er geen geïllustreerde catalogus van dit museum is!

Na enen ben ik dan eindelijk weer op weg. Ik ben zielsgelukkig. Ik voel de frisse westenwind langs mijn wangen strijken. Dát is lang geleden! Prachtige stapelwolken schuiven langs de hemel. Westenwind en wolken. Ik ga terug naar de kust. Ik zoek de weg naar de kust, heel onbewust van de dreiging dat daar mijn jeugd voorbijging. Voor me zijn de wolken dikker en donkerder. Achter me, in het zuiden, blijven het kleine schaapjes. Jaja, regen zal ik wel genoeg krijgen. Maar dat hóort ook bij het klimaat van een land aan de zee kant.

En ik sjour door, voorbij het gesticht voor geestelijk gestoorde dat door "hollandse broeders" (welke?) geleid wordt. Ik ga er niet binnen, ik zou niet weten wat te zeggen. De westenwind lokt me verder, noordwestwaarts. In Santa Catalina is geen bar, maar een man haalt me van de straat en verkoopt me voor 16 pts een grote fles koel bier. Hij helpt wel vaker voorbijtrekkende pelgrims. Als ik verder loop heb ik veel moeite. Zakt het bier dan tóch in de benen? Tot dusver had ik daar weinig last van. El Ganso is het volgende dorp. Doet me aan ganzen denken. En jawel hoor: aan het begin van het dorp lopen vier ganzen gak-

kend voor me uit. Leuke beesten, ik zou er best een toompje van willen hebben en er met een lange stok achteraan lopen. In het dorp komt ineens een metselaar een huis uit hollen. "Peregrino, donde vas? (pelgrim waar ga je heen) vraagt hij. "Claro", zeg ik, "a Compostela." "Spreek je Duits?" Jawel hoor. Hij heeft twaalf jaar in Duitsland en Zwitserland in de bouw gewerkt. Nu heeft hij een huis in Astorga en metselt hier. Heeft veel geld verdiend in Duitsland. Kent Nederland van vakanties. Leuk om hem dat kromme Duits te horen praten. Als ik langzaam spreek kan hij me goed volgen.

In de verte kan ik Rabanal al zien liggen. De laatste kilometers is er geen asfalt meer, ik breek mijn enkels op de stenige weg. Vloekend en jankend kom ik verder. Bij het eerste kapelletje van het dorp houd ik halt. Ik sla wel twintig vliegen dood. Waarom zijn ze zo hinderlijk en traag? Vanwege de dreigende regen? De moordpartij biedt weinig soelaas, de vliegen blijven komen. Dan het dorp in. De cantina zie ik al van verre liggen. "Caminno de Santiago" luidt de toepasselijke naam. Helemaal bevooroordeeld ga ik er heen. Lijkt de bazin inderdaad op Ma Dalton uit Lucky Luke? Is ze inderdaad zo bot? Is er wéér geen plaats? Is de pastoor echt zo'n zak? En de burgemeester?

Voor de bar zitten veel mensen op de stoep. Kinderen spelen op het zandplein. Voordat ik de kroegdeur bereik, hebben ze al gemeld dat ik te voet uit Nederland kom. Een in het zwart geklede, jonge maar vroeg oude dame maakt de trap naar de deur vrij. Het is de bazin. Niet mooi, maar ook niet lelijk. Geen Ma Dalton in ieder geval. Ze bezorgt me een pilsje. Nee, kamers heeft ze niet meer, alles is bezet. "Ik kom uit Hospital" zeg ik, "ik zal toch hier ergens moeten overnachten. Kent u geen partikulieren waar ik terecht kan?" Nee, die kent ze niet. Ik rust wat uit en eet koek. Veel heb ik tenslotte nog niet gegeten, vandaag.

Dan ga ik op zoek naar de pastoor. Een lolita met grijze ogen brengt me erheen. Haar vader heeft een paar jaar in Nederland gewerkt als gastarbeider. Ik bel aan. Geen geluid. Achter de deur klinkt gemurmel. Als ik goed luister hoor ik een mannen en een vrouwenstem de rozenkrans bidden. Is daarom misschien de bel afgezet? Ik wacht nederig op een bankje bij de deur, me maar al te goed de opgeheven hand van die geestelijke in Carrión herinnerend. Het duurt een kwartier. Na de rozenkrans volgt de litanie van Loreto en andere oefeningen die ik niet thuis kan brengen. Volgens mij doen ze dat bidden onder het aardappelen schillen of erwten doppen, want ik hoor allerhande vreemde bijgeluiden.

Als het geprevel eindelijk is afgelopen en overgaat in conversatie klop ik op de deur. Dan opent na lang wachten de pastoor. Het is een oude man in toog, maar zonder boord. Hij ziet er sjofel uit. Achter hem op een stoel in de tuin zie ik een stokoude dame. De huishoudster? Ik doe mijn verhaal. "Seminarist" maakt weinig indruk. De man zucht eens diep: "Nee, plaats is hier niet. We zijn niet op pelgrims berekend. Maar probeer het eens bij de "presidente" (burgemeester). Misschien kun je in de oude school slapen, want die staat leeg..." Die ken ik al. Precies hetzelfde verhaal heeft hij vorig jaar

bij Barret en Gurgand opgehangen. En ik citeer uit het boek: "Nee, bij de burgemeester, dat heeft geen zin. De oude school is verkocht, dat weet u best. Bovendien vindt de burgemeester dat pelgrims een zaak zijn van de Kerk. Hij wil niet helpen."

De man is helemaal niet verbaasd of verontwaardigd. Dat bewijst voor mij dat hij dat inderdaad ook al wist. "Tja, wat dan?" vraagt hij. Hij roept er een vrouw bij, die al evenmin wat weet. Een tijd geleden heeft hij hier nog een hele bus gehad. Die lui sliepen in de kerk, maar ze hadden slaapzakken bij zich... Tja en die heeft Paul niet, tja, tja... "Misericordia" zeg ik, "adios." Zonder dankjewel keer ik het tweetal de rug toe. Waarom zou ik ook bedanken? Waarvoor? Ik kom weer bij de kroeg terug en vraag aan de mensen die op de stoep zitten of zij soms een bed voor me weten. Niemand reageert positief. Eigenlijk is er helemaal geen reactie. Ik hoop maar op enig effect van de geruchten- of roddel-machine en ga binnen aan mijn dagboek schrijven. Misschien vind ik wel helemaal niks vanavond. Dan blijf ik hier tot de tent sluit en loop ik vannacht door naar Ponferrada. Doodvermoeiend, maar de weg is tenminste geasfalteerd. Misschien gebeurt tegen vertrektijd dan toch het wonder...

Het wonder gebeurt eerder. Een jonge man spreekt me aan: "Ben jij die jongen die onderdak zoekt?" (Alsof er nog méér rondlopen!) "Je kunt bij ons terecht." Prachtig, fantastisch! Ik schrijf mijn verhaal af en ga met hem mee. Ik kom in een hele drukte terecht. De kinderen hebben vakantie en komen met hun kinderen in het ouderlijk huis bijeen. Achter de oude boerderij is speciaal voor de vakantie- en weekendgasten (ze wonen en werken allemaal in de grote stad) een huis gebouwd. Oma heeft de boerderij opgegeven. Op de binnenplaats is nu een speelplaats voor de kinderen ingericht. Ik krijg een bed in een kaal hok zonder licht. Maar een echt bed! Daarna word ik naar het nieuwe huis gebracht waar ik een warme maaltijd van soep, gebakken eieren en ham krijg voorgezet. Ik smul, en praat met Antonio, zoonlief. Hij heeft hier meer te vertellen dan gebaarde zwager. De mensen zijn ontzettend aardig. Ik praat heel wat af. Wijn krijg ik te drinken uit zo'n knijpzak die een straaltje in je keel piest als je er tenminste goed op knijpt. Ik heb er geen problemen mee.

Na het eten word ik met mijn voeten in heet zout water gezet. Terwijl ik zo op de badkamer vastzit hoor ik mijn verhaal doorverteld worden aan nieuw binnengekomen huisgenoten. De zoutwaterkuur knapt mijn voeten geweldig op. Zonder pijn of moeite kan ik lopen, wat een heerlijk gevoel niets te voelen! Nadat ik me gewassen heb neem ik afscheid van deze fijne familie om te gaan slapen. Betalen? Nee hoor, dat hoeft niet. Je bent onze gast, niet onze klant. In bed bedank ik de goede God. Met een grijns denk ik daarna; ik wéét wel waarom Hij me niet verloren laat gaan... Hij heeft me veel te hard nodig in Nederland. God kent z'n mannetjes.

4 september

Om half acht ben ik op en bel aan bij het vakantiehuis. De zoon doet open, half aangekleed. Ik was me en scheer me. Sta ik er vanavond goed op bij de zusters. Dan ontbijt ik onder het toezien oog van de familie. Ook lees ik voor uit "Priez pour nous". Ze hebben er erg veel plezier om. Dat van de pastoor en de burge-

meester klopt allemaal. De pastoor verkoopt stiekem allerhande kerkschatten, zegt de zoon. Men heeft spullen uit onze kerkjes gezien in musea. Daar zal de eerwaarde goed aan verdiend hebben. Toch leeft hij niet op grote voet, merk ik op. Godweet waar hij het aan uitgeeft. Twee kerkjes worden niet meer gebruikt, ze zijn stevig op slot. Niemand mag er in. Men zegt dat hij ze leeggeroofd heeft. Ze moesten zijn gedrag eens aan de kaak stellen. "Jij moest maar eens een ingezonden brief aan "El Pais" sturen!" Daar reageer ik niet op. Ik ben een buitenstaander.

Kwart over acht ben ik de deur uit. Het is "frescito" (frisjes) zegt me, maar dat is lekker wandelweer. De zon schijnt af en toe tussen de grote regenwolken door. Ik loop door een prachtig landschap. Gheel uitgestorven en grotendeels bedekt met hei en ander dor en stekelig gewas. Het lijkt hier wel op Wales. Van pure vreugde begin ik psalm 150 te zingen, zoals ik die in Vesseem heb geleerd:

"Looft God in de hemelen
looft Hem, heel de aarde
looft Hem, alle engelen
looft Hem, oud en jong....

Lóóft Hem, lóóft Hem!" Ik schreeuw het bijna uit. Een bekkenslag bij elk "looft", dát zou klinken! Wat een machtige, prachtige wereld. Dat ik dit mag zien! Wat tref ik het toch, want van mijn voet merk ik niets meer en de klossers lopen uitstekend. Zielsgelukkig kuier ik voort. Ik nader het beloofde land. Het wordt een heerlijke dag.

Waarom heb ik in Rabanal meer geluk dan die Fransen? Omdat ik alleen ben? Omdat ik zo goed het radeloze, hulpeloze jongetje kan spelen? Omdat ik er zo jong en ongevaarlijk uitzie? Omdat ik me zo vriendelijk en bescheiden kan voordoen? Verdien ik zoveel liefde of is het een geraffineerd spelletje van me, het spelletje waarmee ik zo snel door de theologiëstudie heen kwam? Ik weet het niet. Misschien heb ik geluk gehad, misschien heb ik toevallig de juiste snaar geraakt. God-dank heb ik hem geraakt. Ik zit goed, ik ga met een stuk kaas en een stuk ham op weg en heb gratis gegeten en geslapen. Looft God!

Foncebadon is bijna geheel uitgestorven. Een triest gezicht, al die half ingestorte huizen. Alleen twee oude vrouwtjes zie ik er. Een ervan veegt de schuur met een bezem van bijeengebonden hei. Ik praat even met haar. Ze wijst me op de bron, even buiten het dorp. Daar drink ik, koel helder water. Langs de ruïnes van het oude hospitium ga ik verder naar boven over de camino. Vlak bij het "Cruz de Ferro" ben ik weer op de verharde weg. Ook ik gooi een paar stenen op de hoop die aan de voet van dat kruis ligt. Ik volg een eeuwenoude traditie. Wel moet ik flink zoeken, want in de direkte omgeving is uiteraard geen enkele losse steen meer te vinden. Dat ik daar ook niet eerder aan gedacht heb!

Vroeger begon bij het "Cruz de Ferro" de afdaling naar Ponferrada, maar de nieuwe weg slingert nog een hele tijd langs en over de heuveltoppen. Ik moet zelfs nog veel hoger. Een machtige tocht, overigens. Voor me, in het noorden, hangen dreigende dikke wolken terwijl achter me de lucht helder is met kleine schapewolkjes. Daar ligt het warme Kastilië. Blij dat ik daar

weg ben. En toch... toch zal ik het vlug missen, dat zonnige en droge klimaat. Het is een vreemde gewaarwording om zo duidelijk de grens tussen land- en zeeklimaat te zien. Als ik op een spaanse weerkaart die grenzen zag dacht ik dat het maar hulplijntjes waren, kunstmatige indelingen. Maar nu zie ik het zelf in de lucht en op het land: in het noordwesten hangen de natte regenwolken boven met groen begroeide bergen terwijl in het zuidoosten de zon op de gele velden brandt. Ik ga naar het noordwesten, een oerhollands klimaat tegemoet.

"Climb every mountain
cross every stream
follow every rainbow
till you find your dream"

Luidop zing ik. Ik ben op weg naar mijn droom. Over rivieren en over bergen, langs lange straten, door elke stad. Ik wil zingen, ik wil dansen omdat ik geloof in mijn God.

Zolang ik bergop ga is alles best. Ik voel niets van mijn enkel. De schoenen zitten uitstekend. De problemen komen pas bij de afdaling. Bij elke stap klapt de voet vanaf de hak naar voren. De tenen drukken tegen het leer. Pijn in de spieren van het scheenbeen. Dreunen op de enkel. Ach, waren er maar bergen die alleen naar boven gingen en niet naar beneden! Voorbij een radarpost van het leger sjouw ik in de middag dalwaarts. Voor me zie ik een druk en dichtbewoond dal. Het is de vlakte van El Bierzo. Ponferrada ligt nog eindeloos ver weg. Ik kan die stad niet lokaliseren.

Vreselijk gepest door hordes vliegen eet ik brood en smul van de kaas en de ham die ik vanmorgen gekregen heb. Overal rondom zijn de hellingen afgebrand. Het stinkt nog behoorlijk. Dat is niet toevallig, dat afbranden, maar opzet teneinde vers groen voor de schapen te krijgen. Daar kom ik nog een hele kudde van tegen. Witte schapen met zwarte vlekken rond de ogen. Een enkele geit. Veel beesten lopen mank omdat ze iets aan de linkervoeroot hebben. Het leven van een schaap gaat niet over rozen, maar over rivieren en over bergen. Net als mijn huidige leven. En ik loop tenslotte óók mank.

Als de kudde voorbij is, is het weer doodstil. Niet voor niets heet de vallei die ik binnenga "Valle de Silencio". In Acebo, een ongelooflijk smerig en vervallen dorp, maak ik een foto en merk dan dat ik die veel beter een paar meter verderop had kunnen maken. De middeleeuwse smederij van Compludo laat ik maar links liggen. Die kost wel een paar uur. Riego laat nog een tijd op zich wachten en dan moet volgens het boekje "muy pronto" Molinaseca komen, waar een restaurant is. Nou vergeet het maar. In de auto misschien, maar te voet zeker niet. Toch zijn het maar zes kilometer. Gelukkig ben ik nog net op tijd voor de lunch aan de andere kant van het dorp: kwart over drie. Ik eet in een "Meson", dat is zo'n nostalgisch rustiek eet-huis. Ik vrees de prijs, maar die blijkt mee te vallen. Mét wijn en koffie 285 pts.

Tegen vieren begin ik aan het laatste stukje naar Ponferrada. Ik kom precies in het oude centrum uit. Dat is maar héél klein, want zeker 70 % van de stad is nieuwbouw uit de laatste twintig jaar. Als ik in een kroeg wat ben uitgerust word ik door twee hulpvaardige Spanjaarden naar de "Hermanas alemanas" ge-

bracht. De portierster is blij verrast met mijn geloofsbrief. Die zuster die ik uit Estella ken is heel toevallig ook in huis want eigenlijk woont ze in Madrid. Moeder overste staat de overnachting toe. De portierster geeft me een kamer en maakt het bed op. Dan mag ik rusten tot etenstijd, voorzien van wat literatuur over de charismatische beweging door Heribert Mühlen.

Even voor half negen komt zuster Elena me begroeten. Toeval dat ze er is, want eigenlijk zou ze vanmorgen naar Madrid vertrekken. Het is een blij weerzien. Eindelijk zie ik weer eens een bekende. Ze brengt me naar een eetkamer, waar me met twee jonge meisjes aan tafel zitten. Eén uit Madrid, één uit Barcelona. Het frêle meisje uit Madrid is erg mooi. Over de gang komen telkens andere nonnen voorbijlopen om te kijken hoe ik er uitzie. De priorin komt even kennismaken. Lieve mensen, deze in het blauw geklede SVD-dames. Het gebouw, deels school, is groot en heel proper. Het dateert uit het begin van de zestiger jaren.

Na het eten komen er nog twee jonge meisjes bij. Scholieren die hier studeren voor hun herexamen. De een is kalm en lief en draagt een bril met blauw getinte glazen. Ze heet Pili. De ander is heel dun, beweeglijk en sexy. Zij, Sofia, heeft een heel spits gezicht met kort zwart haar. Het is een duo van pool en tegenpool, jurk- c.q. broektype. Ik voel me heel gelukkig. Het heeft niets met opwindning te maken. Het is de wijze waarop een vrouw de ruimte vult: ze legt een glans over de kleine dingen in huis. Ik voel me heerlijk in dit vrouwenklooster, tussen oud en jong. Wat is het?

Tamelijk vlug na het eten ga ik naar bed. Als ik er goed en wel in lig schrik ik me rot van een enorme knal buiten. Een aanslag, denk ik. Even later weer een knal. Ik sta op om te kijken. Vlak voor de deur blijkt men vuurwerk af te steken. Wel tien enorme explosies daveren over de stad. Overal kaatst het tegen de flats. Vlakbij is een grote kermis. Ponferrada viert de hele week het patronaatsfeest van de Virgen de la Encina. Tot diep in de nacht hoor ik de muziek en de aankondigingen van de kermistenten. Met de ramen dicht is het nog een heel kabaal.

5 september

De heldere blauwe lucht van Kastilië is voorgoed voorbij. Hoe laag regenwolken eigenlijk wel hangen kan ik vanmorgen zien. De bergen zijn er voor een groot deel in verborgen. Geen wonder dat El Cebrero (1100 m.) zo vaak in de mist ligt. In het zuiden is veel licht en zon. Tja, dat is Kastilië en daar kom ik niet meer terug. Het heeft vannacht hard geregend. Overal liggen grote waterplassen.

Na het ontbijt ga ik met Elena en de twee eerste tafelenootjes in een R 4 de stad in. Er worden boodschappen gedaan en we bezoeken het tempelierskasteel en een mozarabische kerk in de buurt, Santo Tomas de las Ollas. Elena doet me een geïllustreerde gids over de mozarabische kunst kado. Ontzettend lief. Daarna gaan we een zopas ingeklede novice ophalen in Toral. Het is

een prachtige tocht door de groene Bierzo. Hoe verlangde ik in de woestijn naar het groene malse gras van Holland. Zo ver hoef ik niet. Hier groeit het volop! Overal fruitbomen. Morgen kan ik heel wat appels jatten onderweg, denk ik.

Terug in Ponferrada laat ik me afzetten in het centrum. Ik koop een paar nieuwe stoffen schoentjes. De zool is wat steviger dan van die gevallen uit Najera. Met spijt laat ik die in de vuilnisemmer gooien. Op een of andere wijze ga je aan schoenen hechten. Ze hebben tenslotte veel goeds voor mijn voeten gedaan. De nieuwe zitten trouwens meteen lekker. Van de spierpijn in mijn scheen merk ik weinig meer. Bij de "lista" is geen post voor me van Peter, uit León doorgestuurd. Ik koop een krant (die van gisteren blijkt te zijn) en drink koffie. Via de kermis loop ik naar het klooster terug. De meeste tenten zijn nog dicht.

Ik kom nog net op tijd om Elena uit te zwaaien. Het regent pijpenstelen en daarom duurt het maar kort. Ze zit al met drie andere nonnen in het R-viertje, klaar om naar Madrid te vertrekken. Het afscheid is nogal vluchtig maar ze begrijpt wel dat ik haar dankbaar ben. Mensen als zij zijn van onschatbare waarde onderweg. God moge het belonen. Ik kan het niet.

Nadat ik een tijdje siesta heb gehouden begin ik mijn spullen te ordenen en in te pakken. Ik maak het laatste postpakket voor Tilburg klaar. Het volgende komt uit Santiago, over negen dagen, tjonge wat is dat al dichtbij. Het "testament" dat ik in Leon schreef maar nog niet verstuurde lees ik nog eens over. De laatste pagina wordt herschreven en dan gaat alles de envelop in, geadresseerd aan de pastores met dit begeleidende briefje: "Mijne Heren, wilt U het bijgaande "testament" na lezing in uw hart bewaren en de tekst ergens bij mijnpost deponeren? Wat hier geschreven staat is méér waar dan elke grijs, elke sneer of elk woord dat het tegendeel beweert of suggereert. Ik geloof dat ik geroepen ben, uit de woestijn word teruggeroepen. Denk daar eens over na en praat daar met mij over van hart tot hart. Tot ziens! Paul"

T E S T A M E N T

(VOOR VADER DE BOMMEN EN RAKETTEN VAN NIEUWJAAR AFSTEEKT, HOUDT HIJ EEN ROERENDE TOESPRAAK, TERUGZIEND EN VOORUITBLIKKEND. ANALOOG HIERAAN DIT TESTAMENT. AAN DE VOORAVOND VAN DE FINALE, DE APOTHEOSE VAN SANTIAGO ENIGE HOOPVOLLE BESPIEGELINGEN)

HET IS EEN EENZAME VREEMDE WEG GEWEEST, DIE TOCHT NAAR COMPOSTELA. MAAR IK BEN GAAN HOUDEN VAN ALLE MENSEN OM ME HEEN. VAN ELKE KIEZELSTEEN. OVER ZO'N STEEN KUN JE JE NEK BREKEN, ALS JE NIET UITKIJKT. EN IK HEB LEREN UITKIJKEN. IK HEB GEZIEN DAT DIE STENEN AARDIG IN DE WEG KUNNEN LIGGEN. MAAR DE MEESTE ERVAN LAGEN AARDIG IN DE WEG. DAT WIL ZEGGEN: ZE HEBBEN ME GESTEUND, ONDERSTEUND EN ELKE NIEUWE STAP WEER MOGELIJK GEMAAKT. DE STENEN VAN DE WEG HEBBEN ME GEDRAGEN, DE ZANDKORRELS EVEN GOED ALS DE ROTSBLÖKKEN, HET GRINT NET ZO GOED ALS HET ASFALT. ZO HEB IK ER KUNNEN KOMEN.

ZO OOK WAREN DE MENSEN ONDERWEG, ALS STENEN. JE KUNT EROVER VALLEN, MAAR ZONDER HEN KOM JE NIET VOORUIT. IK BEN VAN ZE GAAN HOUDEN, IK HEB LEREN UITKIJKEN. IK BEN VAN ZE GAAN HOU-

DEN, NIET OMDAT ZE DEDEN WAT IK DACHT, MAAR OMDAT ZE DEDEN WAT ZIJ DACHTEN. ZE GINGEN HUN EIGEN WEG, MAAR DAAR WAS RUIMTE VOOR ME. SOMS NIET MEER DAN EEN HANDVOL STRO OP EEN VUILE VLOER, MAAR RUIMTE WAS ER. ZO MOEST IK VAN ZE GAAN HOUDEN, DANKBAAR VOOR WAT IK KREEG. SOMS WAS DAT OVERWELDIGEND VEEL. DAAR WIST IK BIJNA GEEN RAAD MEE, WANT IK KON NIETS TERUGGEVEN. IK WILDE NIETS TERUGGEVEN WANT IK WILDE VERDER, VOORUIT.

IK HEB GELEERD OM DANKBAAR TE ZIJN VOOR VEEL EN VOOR WEINIG. EEN DANK MET LEGE HANDEN MAAR MET EEN HART VOL LIEFDE, EEN MOND VOL MOOIE WOORDEN. IK HEB MIJN GEBED TERUGGEGEVEN. MEER HAD IK NIET, MAAR MEER HOEFDE OOK NIET. ALS EEN BIJNA BUITENAARDSE VLINDER BEN IK BIJ DE MENSEN VOORBIJGEDWARRELD. EEN KLEURIG, MOOI MOMENT DAT DE OGEN NIET KUNNEN VASTHOUDEN. HET WAS NIET VRIJBLIJVEND, NEE, HET WAS STEEDS EEN GROOT ENGAGEMENT. KORT AAR HEVIG. IK MOEST ANDERMANS WERELD IN, EN ZIJ MOESTEN MIJN WERELD IN. HET KOSTTE TIJD EN AANDACHT, GELD, ETEN EN DRINKEN. MAAR ER WAS GENOEG. ER WERD GEDEELD EN TOEN WAS ER VOOR IEDEREEN GENOEG.

HET MOETEN, HET HEILIG MOETEN VIEL NIET ZWAAR. ELKE DAG WAS EEN NIEUW AVONTUUR. HOE LANGER IK IETS VASTHIELD, HOE BANGER IK WAS HET LOS TE LATEN. GELUKKIG MOEST IK WEL LOSLATEN, WILDE DE TOEKOMST NIET VERLOREN GAAN. EN DAN GINGEN MIJN VERKRAMPTE HANDEN WEER OPEN, DE HANDPALMEN NAAR BOVEN. WAT ZAL GOD ME VANDAAG GEVEN ? HIJ GEEFT ELKE DAG WEER, OOK AL IS HET LANG NIET ALTIJD WAT IK VERWACHT. ACHTERAF KAN IK ZEGGEN: HET HEEFT ZO MOGEN ZIJN. WAAROM EN WAAROM ZO ZAL IK IN DIT LEVEN NOOIT WETEN. MAAR IK LEEF UIT GENADE, DAT WEET IK NU ZEKER. ALLEEN ALS IK GOD ALLE RUIMTE GEEF KAN HIJ ZICH IN ZIJN GROOTHEID TONEN. GESLOTEN HANDEN KUNNEN NIETS ONTVANGEN, NIETS OPVANGEN. IK BEN EEN BEDELAAR OM BROOD EN OM GENADE.

DAAROM KWAM IK TELKENS TOCH WEER VERDER. GOD GAF ME MEER KRACHT DAN IK DACHT. HET ABSOLUTE EINDPUNT LIGT ALTIJD VERDER. VOORBIJ DE DOOD. DAAROM DURFDE IK TE LOPEN, OOK TOEN MIJN HELE LICHAAM PROTESTEERDE EN MIJN VOETEN ONNOEMELIJK PIJN GINGEN DOEN. OOK STROMPELEND KWAM IK VOORUIT. WAAROM BANG ZIJN ? ALS HET GENOEG IS MERKEN WE HET WEL. DE WEG HAD TIENMAAL SNELLER AFGELEGD KUNNEN WORDEN. MAAR HET GING NIET ALLEEN OM HET EINDPUNT. HET GING OM DE WEG. DIE MOEST IK AFLEGGEN, STAP VOOR STAP. IK LEGDE DE WEG AF, EN HET OUDE LEVEN. HET EINDPUNT IS EEN NOODZAKELIJK EN BEPALEND BAKEN. WANT EEN WEG ZONDER EINDPUNT IS EVENVEEL ALS EEN DWAALSPoor. DE WEG NAAR COMPOSTELA IS GEEN DWAALSPoor.

VAN DE WEG MOEST IK GAAN HOUDEN, VAN ELKE DAG DIE IK KREEG. MET ZIJN WEER OF ONWEER, MENSEN OF ONMENSEN, WIL OF ONWIL, DIEREN OF ONDIEREN, ETEN OF HONGER, HITTE OF KOU. DE DROOM VAN HET EINDPUNT HAD STEEDS EEN ANDER BEELD, EEN ANDER GELUID. DIE DROOM WERD STEEDS STERKER. NAARMATE DE WEG KORTER WERD VERLOOR DIE AAN EIGEN KRACHT. DE WEG WEEK TERUG VOOR HET EINDPUNT EN LOSTE ER TENSLOTTE IN OP. TOEN WAS IK ER. TOEN TELDE ALLEEN NOG MAAR DE DROOM DIE WAAR MOEST WORDEN: EEN NIEUWE WEG VANUIT COMPOSTELA. WANT HET EINDPUNT BLIJKT VERDER TE LIGGEN, VOORBIJ JACOBUS, VOORBIJ ALLE HEILIGEN, BIJ GOD. IK BEN VAN DE WEG GAAN HOUDEN. VOOR DE WEG NAAR CHRISTUS' HART BEN IK NIET BANG MEER.

VAAK GENOEG HEB IK IN SPANJE GROTE ZILVEREN VOGELS HUN CONDENS-STREPEN TEGEN DE HEMEL ZIEN TREKKEN. OP WEG NAAR HET NOORDEN. "NEEM ME MET JE MEE NAAR DAT LAND OVER ZEE!" RIEP IK DAN. MAAR DE ZILVEREN VOGELS VLOGEN VERDER, ONGRIJPBAAR HOOG. IK MOCHT NOG NIET MEE. IK MOEST NAAR EEN PLAATS LOPEN WAAR ZE KONDEN LANDEN EN STARTEN. DAN KON IK MEE. EN VOOR MIJ WAS DAT MAAR OP EEN PUNT; SANTIAGO. DAAR BEGON EEN NIEUWE WEG, EEN WEG NAAR HUIS. ONWEERSTAANBAAR DRONGEN DIE NOORDWAARTSE CONDENSSTREPEN ZICH OP. EEN DROOM, EEN BEELD VAN MIJN TOEKOMST. STRAKS IS HET ZO VER, NU NOG NIET. DE WEG IS PAS AF ALS ZE OVERGAAT IN EEN ANDERE. DE WEG NAAR COMPOSTELA LOOPT NIET DOOD.

ALLEREERST WAS ER DE WEG EN ALLEEN DE WEG TELDE. VERVOLGENS WAREN HET DE MENSEN DIE OP DE VOORGROND TRADEN. EN TENSLOTTE WERD HET HET GELOOF IN HET EINDPUNT DAT ALLE AANDACHT OPEISTE. IN DAT GELOOF LOSTE HET VOORGAANDE OP, HET WERD ER EEN MEE. DE WEG EN DE MENSEN WAREN AL REALISATIE VAN HET EINDPUNT. DAT EINDE GAF HEN ZIN; UIT DE GOD DIE IN JACOBUS SPREEKT KRIJGEN DE WEG EN DE MENSEN BETEKENIS, DIEPTE, RELIEF. DATZELFDE GOLD TROUWENS OOK VOOR MIJ ZELF. HET IS NIET ZOMAAR EN TOEVALLIG GEWEEST. IK BEN VERANDERD. KIEZEN VOOR HET EINDDOEL IS KIEZEN VOOR DE WEG, VOOR ELKE KIEZELSTEEN EN VOOR ELKE MENS.

IK HEB MIJN EIGEN GEWICHT MET MIJN EIGEN KRACHT MOETEN DRAGEN. IK HEB MEZELF VERZWAARD MET TALLOZE SPULLEN DIE ME ENIGSZINS MOSTEN BESCHERMEN. IK HAD VEEL TEVEEL BIJ ME. IK HEB ERVAN MOETEN LEREN. MIJN GEWICHT PLUS MIJN BEPAKKING MOEST IK ZELF DRAGEN. DAARIN KON NIEMAND ME HELPEN. IK HEB ER DAN OOK DE MEESTE MOEITE MEE GEHAD. WAT KUN JE MISSEN EN WAT IS STRIKT NODIG ? IK KON HEEL WAT MISSEN, MAAR HET GEWICHT BLEEF DRUKKEN. IK HEB DE PIJN EN DE MOEITE LEREN VERDRAGEN. JE EIGEN SPULLEN BEPERKEN VEELEER DAN DAT ZE JE AANVULLEN. MAAR IK KAN NIET ZONDER MIJN EIGEN GESCHIEDENIS, MIJN EIGEN GEWICHT. IK STA ZWAAR OP DE AARDE GEPLANT. MAAR LANG NIET MEER ZO ZWAAR ALS TOEN IK VER-TROK. VERGELEKEN BIJ VELEN ONDERWEG WAS IK ZO LICHT ALS EEN VLINDER.

ZO VER BEN IK GEKOMEN, HELEMAAL ALLEEN EN TOCH NIET ZONDER GOD EN ZONDER MENSEN. NA SANTIAGO KOM IK HELEMAAL ALLEEN OOK WEL VOORUIT, DENK IK. IK HEB DE NEIGING OM TE ZEGGEN : LOOP ZELF OOK MAAR EENS, DAN KAN IK MET JE PRATEN. MAAR DE DOORSTANE ELLENDE IS GEEN DOEL OP ZICH. IK MOET DE WEG IN KAART GAAN BRENGEN EN GAAN EFFENEN. HET BEGIN EN HET EINDE LIGT VIA JACOBUS ERGENS BIJ GOD. DIE MAGISCHE AANTREKKINGSKRACHT IS NIET INDIVIDUEEL MAAR ALGEMEEN. ALS IK DAT DUIDELIJK KAN KRIJGEN WORDT DE WEG WEER BEVOLKT. DAN VINDEN MEER EN MEER MENSEN DE WEG NAAR HET HART VAN GOD. JONGE MENSEN, DIE HUN LEVEN WILLEN RIS-KEREN. HUN WEG WIL IK BANEN. HET ADAGIUM "JE KIJKT MAAR, DAN KUN JE ALTIJD NOG ZIEN" IS NAUWELIJKS VRUCHTBAAR GEBLEKEN. HET MOET ANDERS. NET ALS VELEN IN ALLE EEUWEN ZAL IK AAN DE WEG MOETEN GAAN TIMMEREN. LETTERLIJK EN FIGUURLIJK.

IK HOOP DAT IK ONDANKS ALLE BEELDSPRAAK EEN BEETJE DUIDELIJK BEN. IK WIL AAN DE WEG GAAN WERKEN, HET TRAJEKT BEKEND MAKEN, HET EINDDOEL VERDUIDELIJKEN. NIET DE WEG NAAR COMPOSTELA, DIE TENMINSTE NIET ALLEEN. DE WEG NAAR GOD, DIE ELKE ZIEL ZAL MOETEN ZIEN TE VINDEN, DIE WIL IK BANEN. DAAR WIL IK MIJN LEVEN VOOR GEVEN. EN DAT WIL ZEGGEN: IK WIL PRIESTER WORDEN. NIET

OMDAT IK ME ZO GRAAG MET DE KERK WIL COMPROMITTEREN, MAAR OM-
DAT HET HET ENIGE EN DUIDELIJKE TEKEN IS VAN TOEWIJDING AAN
GOD MET LICHAAM EN GEEST. DAT BETEKENT DAT IK EEN RUGZAK OM
KRIJG DIE ZWAAR IS EN ALLERMINST GEVULD MET SPULLEN DIE IK
ZELF HEB GEKOZEN. MAAR IK WEET ZEKER DAT IK HET VOLHOUD IN
GELOOF, HOOP EN LIEFDE EN MET HET GEBED. DE ENE HORIZON VER-
BERGT EEN ANDERE EN MEESTENTIJD MOET IK STOMWEG DOORLOPEN,
DE ENE VOET VOOR DE ANDERE ZETTEN EN VERDER NIETS. IK HEB HET
GELEERD. JEZUS MAAKT DE LAST LICHT EN HET JUK ZACHT.

ALS GOD ME THUIS BRENGT, DAT ZAL EEN DROOM ZIJN. IK VERLANG
NAAR SANTIAGO ALS EINDPUNT EN BEGINPUNT. DAAR EINDIGT HET OUDE
LEVEN EN BEGINT HET NIEUWE. HET WEERZIEN DAARNA VAN ALLE GE-
LIEFDEN IN TILBURG MOGE EEN KLEINE VOORAFSPIEGELING ZIJN VAN
DE EEUWIGE VERZOENING IN DE HEMEL, HANDGELD VOOR ONDERWEG.

HEER ONTFERM U MIJNER, BRENG ME NAAR HUIS !

LEON, 1 SEPTEMBER
PONFERRADA, 5 SEPTEMBER 1978

PAUL SANDERS

Om zes uur komen de dames me halen. Het meisje uit Barcelona
wordt naar de trein gebracht. Het is een roerend afscheid. Een
beetje langdradig want de trein heeft nogal wat vertraging. On-
derweg hebben zich allerlei vrienden bij ons gevoegd, die het
meisje ook allemaal kennen. Als de trein eindelijk weg is gaan
we, op mijn verzoek, even de kroeg in. Daar voegen zich weer an-
deren bij ons. Een jongen is al eens in Nederland geweest en
het landkaartje in mijn zakagenda komt eraan te pas om aan te
wijzen wáár.

Om kwart voor acht besluiten ze naar de mis te gaan. De keus
valt op St. Ignatius, dicht bij het college van de SVD-zusters.
De lui blijken elkaar te kennen van de "charismatische beweging"
een soort pinksterbeweging binnen de kerk. Daar had de por-
tierster het ook al over. Morgenmiddag hebben ze samen een vie-
ring. Het spijt me dat ik daar niet bij kan zijn, maar ik moet ver-
der. Vóór 8 september wil ik El Cebrero voorbij zijn. De hele
groep komt nog op de foto. Een van de jongens, Renato, is een
praatgrage, drukke en vrolijke vent. Hij dubt of hij priester
zal worden. Alleen hij en ik gaan ter communie. De anderen gaan
niet, ik weet niet waarom. Een van hen vertelt het wel, maar ik
kan het verhaal niet volgen.

We haasten ons naar het avondeten van half negen. Daar peuteren
we, Pili, Sofia, het madrileense meisje Rocio en ik, van de
hoofdnon los dat we tot half elf "uit" mogen. Eigenlijk gaat om
tien uur de deur op slot. De twee studentes van hier moesten
dat toch weten. We bezoeken verschillende attracties, alle zo'n
25 pts entree. De botsauto's zijn relatief goedkoop: 6 penningen
voor 50 pts. De kermis is niet druk. We lachen heel wat af. Heel
even maar zwelt de geilheid wanneer Pili in een wagentje tel-
kens tegen me aan schuift. Geen opzet. Met een enorme suiker-
spin in de hand gaan we naar huis. Als we binnenkomen zegt de
portierster in het Duits tegen me: "Ik heb voor jullie gebeden."

Maar ik ben niet bezweken. Met deze vrome meisjes zou ik in zo korte tijd niet eens KUNNEN zondigen!

6 september

Sofia, het kortharige meisje, schrijft een aanbeveling voor me voor de "Paules" in Villafranca. Dan neemt ze afscheid terwijl we nog zitten te ontbijten. Ze moet naar een examen. De twee anderen lopen met me mee naar de grote weg. Het afscheid van de zusters is ontroerend. Er worden veel mooie woorden gesproken. "God is met je," zegt de portierster, "hij heeft je niet zomaar zo ver weg gebracht. Als God je roept, volg hem dan." "We zullen voor je bidden" zegt een andere zuster. Ik beloof terug te komen, hopelijk volgend jaar al. Misschien als priester. Ik heb weer tranen in mijn ogen. Deze woorden zijn zo goed, zo eerlijk, zo lief. Die zusters spreken van hart tot hart, dat voel ik. Het is geen blabla. Het zijn woorden van godswege, ik weet het zeker.

Met de meisjes, blauwgebrilde Pili en dunne Rocio loop ik naar de post om de brieven weg te doen en te kijken of er geen poste restante is. Dat laatste is niet het geval. De goede uitvalsweg naar Villafranca, de N VI, vind ik feilloos en beter dan zij. Aan de stadsrand nemen we afscheid. Ja, ik zal schrijven. Ik heb een paar lieve vrienden gevonden in Ponferrada. Waarom vind ik het zo heerlijk hier? Ik denk door de vele vrouwen. De zusters en deze meisjes, hun aandacht, hun vragen, hun woorden zijn geheel anders dan van de vele mannen die mij tot dusver hebben gehuisvest. Ze geven een middeltje tegen de pijnlijke enkel en zetten een bloemetje op mijn kamer. De hand van een vrouw legt een glans over de kleine dingen in het huis, schreef Buytendijk. Hij heeft gelijk. Die glans, die "doxa" heb ik voor het eerst ontdekt in Maria. Ik kan ervan leven. Mijn geloof kan erdoor opbloeien. De hand van een vrouw...

Het eerste stuk de stad uit is erg smerig. Het lijkt hier wel Tsjecho-Slowakije; die indruk wordt nog versterkt door de zoetige stank van de rokende vrachtauto's, die hier goeddeels op Russische dieselolie lopen, net als in het oostblok. De kolen en het gruis uit de naburige mijnen maken alles zwart. De grauwe zwaarbewolkte lucht maakt alles er niet mooier op. Maar na een uurtje ben ik toch echt in de Bierzo. De weg is lekker rustig. Omdat het wegdek niet zo best is en het tracé door verschillende dorpen gaat nemen bijna alle auto's de nieuwe parallelweg. Het regent niet en waait nauwelijks. Heerlijk wandelweer dat ik nog ken uit de maand juni.

Zowaar, het lied "De weg" wordt nog helemaal waar: "Ik loop op een weg en pluk soms de bramen die ik zomaar langs de kant zie staan..." Wat mij betreft had de tekst mogen zijn: "...geschramd door de bramen..." maar nu staat de berm vol struiken die rijpe vruchten dragen. Zoete zwarte bramen. Ik pluk er heel wat. Groot zijn ze niet want het is de afgelopen maanden ook hier erg warm en droog geweest. Een eind verder zie ik dikke blauwe druiven aan de wijnstokken hangen. Daar jat ik een paar trossen van. De harde schillen spuw ik op straat. Heerlijk! Ik smul er goed van. Jammer dat de kastanjes nog niet rijp zijn. Een zalig blozende peer kan ik net niet plukken. Ik heb het gevoel dat ik door een tuin loop, een tuin vol rijpe vruchten.

De laatste acht kilometers zijn heuvelachtig, maar het hindert het lopen niet. Wel merk ik dat de linkervoet meer moet verdragen dan de rechter. Hij moet het tekort van die ander compenseren. Bovendien loopt die voet het meest aan de bermkant waar altijd steentjes liggen. Maar het gaat nog best. Ik voel minder kramp in mijn schouders en dat duidt erop dat ik minder ongelijk loop. Het carnavalslied dat wekenlang door mijn hoofd gespoekt heeft kan ik stilletjesaan vergeten:

"Wie veurgisternach de pliessie mich zag:
zek issut weer zoë laat
ik zoog um en kiëk: ik loup ongeliëk
dè's net waat ik zoë haat
ik heb gennen tiëd en ut is nog zoë wiëd
van heej wies aan mien deur
as geej achter loup, det scheelt ennen houp
dan loup ik vas waal veur!"

De dubbele bodem in veel van de gebruikte uitdrukkingen werd me geleidelijkaan duidelijk tijdens het eindeloos reciteren van dit ene couplet. Nee, dat gesukkel is veel minder en ik ben er blij om. Of het massagemiddel met die smerige kamferlucht van de duitse zusters er veel aan geholpen heeft, weet ik niet. In ieder geval ga ik vooruit!

Om kwart voor drie ben ik ik Villafranca del Bierzo, een kwartier eerder dan ik in Ponferrada had berekend. Klaarblijkelijk loop ik wat sneller want de pauzes zijn niet korter geweest dan anders. Tweemaal heb ik trouwens een hele tijd in een kroeg zitten kletsen. In het centrum van Villafranca vind ik een goedkoop restaurant. Ik eet zoute soep en nog veel zoutere inktvis. Raar gezicht hoor, die kleine beestjes met hun acht tentakels aan je vork te zien bungelen. Maar ze smaken uitstekend. De taaiheid is een beetje te vergelijken met lever of niertjes. Ik drink er flink wijn bij. De appel die ik als toetje krijg is zó zuur dat ik hem wel zelf gejat zou kunnen hebben. De espressokoffie maakt veel goed. En dan de prijs: 200 pts.

Ik laat mijn rugzak in de zaak staan en bezoek het stadje. De eerste en belangrijkste visite betreft de kerk van St. Jacob. Pelgrims die de tocht naar Santiago niet meer konden volbrengen kregen dezelfde aflaten als zij hier door de noorderpoort gingen. Een zeer barmhartig privilege ten behoeve van hen die de zwaarste etappe van de tocht, de weg over El Cebro niet konden volbrengen. Tot mijn grote vreugde zie ik dat de kapitelen van deze "puerta del perdón" aan de linkerzijde taferelen uit het driekoningenverhaal bevatten. Een scène lijkt verbazend veel op een kapiteel in Autun: de koningen die door de engel worden gewaarschuwd in een droom. Ik maak een foto van de kapitelen. Kinderen die rond de kerk piefpaapoe spelen vragen of ik de kerk ook in wil, maar dat hoeft niet van me. Ik wandel door de oude romantische straatjes en loop nog een kerk binnen om wat te bidden. Ik krijg een barokretabel voor me, rijkelijk omrankt met wijnstokken en druiven, in glanzende goudverf.

Na vier of vijf keer bellen bij het college van de "Paules" komt er een meisje aan de deur. Nee, pater Eloi is er niet. Een ander dan? Ze belt een andere pater die aan de telefoon zegt dat ie me niet kent en dat ik later maar moet terugkomen. Morgen of zo. Dan is Eloi zeker terug. Ik mag ook vanavond komen kijken. Ik heb het meisje te weinig informatie gegeven bedenk ik. Maar

ja, zo weinig belangstelling had ik ook niet verwacht. Ik bedank het meisje en zeg dat ik het nog zal bekijken. In een kroeg lees ik de krant en schrijf een uurtje. Dan ga ik zoeken naar een onderdak in een pension. Als er nou nergens plaats is kan ik nog altijd bij die Paulijnen gaan bedelen om een bed.

Op het vierde adres is het raak. Een dubbelkamer is nog vrij. Ik moet de volle prijs betalen. Nou ja, 250 pts is zo veel nog niet. Als ik ja gezegd heb blijkt dat ik er geen stromend water heb. Het raam komt uit op een loggia waarnaedereen die naar de plee wil langs komt. In de bocht van het smalle straatje toeteren alle auto's om te waarschuwen. Hoeveel last zal ik van dit alles hebben, vannacht?

Ik zet het raam open om de bedompte kolendamplucht eruit te laten en ga op bed liggen. Zo heel moe ben ik wel niet, maar rust is altijd goed. Morgen begint de grote klim naar El Cebrero. Het boekje zegt dat het de zwaarste etappe van de hele tocht is. Ik ben benieuwd. Cebrero is niet zo hoog als de weg over "Cruz de Ferro" die ik vanaf Rabanal liep. Een toen ik Spanje binnenkwam klom en daalde ik in een dag maar liefst duizend meter. Een enkele klim van 600 naar 1100 meter kan zo zwaar toch niet zijn? Afijn, we zullen het wel merken.

Om negen uur ga ik aan tafel. Er zit nog een jonge jongen in de eetzaal. Zo te zien zijn wij de enige gasten. Het TV-journaal staat aan. Het weer wordt morgen iets beter door invloed uit het zuiden. De hospes vult met mijn paspoort in de hand het politief formulier in. Hij biedt extra koteletten en wijn aan, maar ik heb genoeg. Om tien over tien lig ik op bed. De ramen en luiken heb ik gesloten. Liever stank dan herrie. Ik slaap goed.

7 september

Ik moet verschrikkelijk pissen en omdat ik geen zin heb om in mijn onderbroek over de galerij te lopen en zeiken in de wasbak er niet bij is kruip ik het bed maar uit. Het is kwart voor acht en stikdonker in de kamer omdat de luiken nog dicht zijn. Om acht uur sta ik op straat en drink koffie in een bar vol slaperige en zwijgzame mannen. Een kwartier later ben ik dan echt op weg. De verkeerde weg weliswaar, maar hulpvaardige mensen sturen me tenslotte in de goede richting.

De eerste kilometers gaan nog altijd traag. Ik schijt heel dun in de beek (van die druiven van gisteren?) en was mijn achterste in het heldere koude water. Daarna loop ik weer verder en kom op de grote weg uit. Deze heeft een geasfalteerde berm waar het goed lopen is. Forensen rijden er niet veel, dus de enigen die je hier ziet zijn wat late toeristen en verder mensen die voor zaken op de weg zitten. Relatief heel veel vrachtauto's. Ik loop een ommetje over de oude weg door Trabadelo. Ossen en koeien lopen voor karren met houten wielen. Het lijkt of de tijd hier stilstaat. Verscheidene mensen zijn hout aan het klein-zagen voor de winter. In een slonzige tent die het midden houdt tussen een bar, een winkel en een magazijn drink ik cola. Koffie durf ik niet te vragen.

Af en toe vallen er wat fijne regendruppels, maar regen komt er niet. De zachte zuidenwind maakt de lucht steeds lichter.

De nieuwe weg is lekker vlak en minder bochtig dan de oude. De af te leggen afstand wordt er in elk geval kleiner door. Het volslagen verkeerde bord voor Villafranca (Santiago 253 km; in Ponferrada was het maar 232!) wordt na Trabadelo helemaal goedgemaakt: Santiago 203 km. Die twee loop ik er vandaag nog af.

Een eindje voor Ambasmestas houdt de uitbouw van de weg op. Alle verkeer moet nu over de smalle oude weg, dwars door de dorpjes. Volgend jaar is de prachtige omlegging over vele hoge bruggen klaar. Ik bereik Vega eerder dan ik dacht. Het is pas kwart voor twaalf. Om één uur kan ik terecht in restaurant Fernandez dat me door een heupwiegende neger wordt gezien. De tussentijd benut ik maar weer voor het dagboek. Toch een nuttig dien voor de ledige uurtjes. Ik moet wel in Vega blijven, want voor Cebrero komt geen restaurant meer. Na het eten moet ik nog zo'n 14 km. Best wel te doen.

Het is buitengewoon druk in het restaurantje. Alle andere eters zijn mannen die hier aan de uitbouw van de N VI werken. Ze lunchen op kosten van de zaak en hoeven alleen maar de rekening te ondertekenen. Ik eet uitstekend voor 200 pts. Daarna trek ik mijn klossers aan en ga op weg. Een eindje buiten Vega wordt een enorm viadukt gebouwd voor de nieuwe weg, heel hoog. Het is balansbouw, d.w.z. dat men middenin op een pijler begint en naar beide zijden tegelijk in de vrije ruimte uitbouwt tot de volgende pijlers bereikt zijn (dit is een leuk zinnetje voor een diktee om ei en ij te laten onderscheiden!). Een eng gezicht, die drukbevulde betonnen wip!

Net na het bordje "Herrerias" verlaat de camino de grote weg. Ik volg de camino, loop het dal in en kom langs een hele straat aardige huizen. Een eindje buiten de kom bereik ik een tweesprong! Is het "de" tweesprong of moet die nog komen? Het pad naar links ziet er goed belopen en redelijk oud uit. Dus ga ik daar in. Het tracé wordt echter steeds smaller en slechter en verdwijnt tenslotte tussen de hoge doornstruiken. Verkeerd gelopen! En een heel eind ook. Aan de overzijde van het zijdal waarin ik me bevind zie ik een breed zandpad. Dat zal het zijn! Ik klauter naar beneden over een geitenpad dat waarschijnlijk door meer verdwaalde pelgrims wordt benut. Over het beekje kom ik via enkele half onder water liggende stenen. Heel praktisch nu, die waterdichte schoenen! Het pad aan de overzijde volgt het hoofddal. Tenslotte zie ik in dat dal de echte weg aankomen en daar kom ik tenslotte op uit. "De" tweesprong is dus verderop. Dat weet ik nu maar ik hoef het niet meer te weten.

De weg is hier en daar nog heel gaaf, geplaveid met grote stenen. Dit is de oude camino waar alle Santiagoreizigers over praten en die je ook op de foto's ziet. Het overgrote deel van de weg is echter heel wat minder oud en romantisch. De dorpen hebben paden vol modder en stront, door moderne machines kapotgereden en nooit meer onderhouden. De klim is nu heel steil en dat maakt dit stuk van de route zo zwaar. Tenslotte heb je al twintig kilometer achter de rug als je eraan moet beginnen! De losse stenen, de modder en de vele koeiestront maken het er niet gemakkelijker op. Ik heb mijn broekspijpen in mijn sokken gestopt. Sokken kun je makkelijker wassen dan een broek, zeker

wanneer je er maar één hebt. Met regenweer zou ik dit stuk van de camino liever niet afleggen. Het is nu al moeilijk genoeg.

Getergd door hordes vliegen klim ik naar boven. De lucht is heerlijk opengewaaid. De zon straalt flink maar er staat een frisse wind die nu weer uit het noorden komt. Helaas heb ik er niet steeds profijt van op deze zuidhelling. Maar om half zes ben ik in El Cebrero. Daar begint een van de mafste geschiedenissen van mijn hele tocht. Om je rot te lachen als het niet zo vreselijk waar en pijnlijk was.

De hospederia is vol. Dik betalende klanten zijn me voor geweest. De pastoor die hier inwoont kan er ook niet veel aan doen, zegt hij. Maar ten langen leste heeft hij toch wat, zo lijkt het. Ik moet maar even wachten, een kind zal me komen halen. Dan loopt er een oude man binnen die veel belangstelling voor me heeft. Ook een geestelijke. Ik kan van zijn gebabbel niet veel volgen, maar hij overtuigt de (jonge) pastoor van Cebrero ervan dat ik bij hem in huis kan komen, een paar dorpen verder. Ik mag er eten en slapen. Morgen brengt hij me terug naar hier, dan kan ik nog iets van het feest meemaken en mijn tocht volgens mijn beginselen voortzetten. Dat is prachtig! Ik bezoek de kerk, die net als het hele dorp wordt klaargemaakt voor het grote feest van morgen. De oude pastoor wijst me op de middeleeuwse (men zegt preromaanse) kelk en pateen die hier zijn tentoongesteld.

Dan gaan we op pad. Ik snap niet goed wat mijn gastheer wil en als hij na eindeloze verhalen nog niet in zijn autootje stapt wind ik me op en zeg dat ik onderhand wil weten waar ik aan toe ben. Hij praat er nog veel harder doorheen. Alsmar over Philips II, katholieken, christenen, Holland, Spanje, de Paus, de EEG. Alles door elkaar. Ik kan de gedachtensprongen helemaal niet volgen, maar het zal wel aan mij liggen. Keer op keer zweert hij dat hij priester is en dat ik bij hem thuis goed ontvangen zal worden. Je twijfelt toch niet aan het woord van een priester?? vraagt hij. Nee hoor, zeg ik vol twijfel.

Tenslotte zitten we dan in het Seatje 500 en daar gaan we dan. De man slingert over de weg. Keer op keer rijdt hij op de linker weghelft in onoverzichtelijke bochten. En maar praten en maar praten. Het speeksel loopt tussen de vieze tanden door uit zijn mond. De rechteronderlip is voortdurend schuin naar beneden getrokken. Wat een lelijke, wat een rare vent. Hij lijkt wel seniel of in die richting. Of is-ie dronken?

We overleven de dodenrit en stoppen in Linares bij een kroeg. Daar gebeurt iets onverwachts: Sofia, het dunnenen beweeglijke meisje uit Ponferrada valt me om de hals. Ze is hier bij vrienden onderdak vanwege de fiesta in Cebrero. Ze had al gehoopt dat ik hier langs zou komen en ik kan hier blijven slapen. Maar daar wil mijn gastheer niet van weten. Hoogst verontwaardigd roept hij uit dat hij me al had uitgenodigd. Voor mijn goeie fatsoen kan ik er niet onderuit. En tenslotte zie ik dit slanke meisje morgen weer. Dan kunnen we wel verder zien. Wat spijt het me, dat ik aan deze oude gek vastzit. Was ik maar nooit binnengekomen! Ik geneer me rot. Elk gesprek met Sofia onderbreekt hij. De overige aanwezige Spanjaarden snappen ook niet veel van zijn vertelsels. Hij drinkt twee cognacjes en doet steeds gekker.

Met spijt in het hart laat ik Sofia en haar vrienden achter en verdwijn met mijn gastheer slingerend over de weg. Het is me niet gelukt hem duidelijk te maken dat ik liever hier zou blijven. Een eind verder stopt hij midden op de weg om een onleesbaar geworden politieke kreet die op het wegdek staat geschilderd te gaan ontcijferen. Ik weet niet wat te denken. Dan slaan we af en komen op een grintweg vol grote losse stenen. Rotweg om te lopen en wie weet moet ik morgen terug lopen. Die vent is onberekenbaar. Hoe langer deze hobbelweg duurt, hoe meer ik baal. Van mezelf nog het meest. Ik hoop stilletjes dat hij zijn kar in de sloot en in de gort rijdt. Dan kom ik tenminste van hem af. Ik zou zonder meer weglopen. Ik weet zeker met een gek te doen te hebben.

Na een hele tijd bereiken we Pacios. Daar stopt hij bij een half vervallen of half afgebouwde (het verschil is niet zo duidelijk) kroeg en bestelt bij een vrouw die niet kan lachen een whisky. Hij krijgt ingeschonken uit een fles Cinzano vermouthe. De vrouw is zwijgzaam en ongeïnteresseerd. En die pastoor maar praten. Ook ik ben zwijgzaam en nors. Ik baal van al dat gezuip en geouwehoer. Dan gaan we weer op weg en bereiken het huis waar meneer pastoor woont. Het is een boerderij. Door de schuur gaan we naar binnen. Ik heb mijn rugzak om. "Laat hem maar in de auto", had de man gezegd, maar ik kan toch niet zonder mijn spullen overnachten?

We komen in een kamer waar twee vrouwen verstelwerk doen. Op een bank zitten een jongen en een meisje. Op slag verandert het gedrag van de pastoor. "Ik heb hier iemand die hier wil slapen" zegt hij nogal ongeïnteresseerd alsof hij er óók niet veel aan kan doen en gaat zitten. Ik licht wat toe: ik ben uitgenodigd en in El Cebrero was geen plaats... "Hier slapen? Nee hoor, dat kan niet. We hebben hier helemaal geen plaats. Maar in de cantina kun je wel terecht. Kom maar mee, ik zal het je wijzen..." En zo word ik de deur uit gewerkt. "Ja maar, ik ben hier helemaal heen gebracht door die man..." probeer ik nog. "Hij drinkt teveel" zegt de vrouw.

Daar sta ik dan, dat wil zeggen, daar gá ik dan. Want ik licht mijn hielen en loop briesend van woede weg. Hij drinkt teveel. Dat weet ik óók wel. Maar IK dan, maar IK dan?? Ik zit ermee, ik ben de lul, maar dáár wordt niet over gepraat! Die kroeg weet ik echt wel te vinden maar die ballentent ga ik niet in. Ik wil zo snel mogelijk dit dal uit, weg van al die klootzakken. Razend ben ik. Boos op mezelf omdat ik erin gestonken ben. Boos op die idioot en boos op al die mensen die hem kennen en die me niet hebben gewaarschuwd. De woede maakt me sterk. Ik ren haast over het stenige pad, zonder groet voor de mensen die ik tegenkom. Pijn en moeheid voel ik niet meer. Weg wil ik, wég!

Ik wand nog even tijd om een foto te maken van het landschap. Een prachtig gezicht. De rauwe kale bergen vol gras en hei zien er hetzelfde uit als in Wales, zo in de avondzon. Daar heb ik nog heel mooie foto's van. Jammer dat ik nu alleen zwartwit op mijn rolletje heb. De kleuren, heel zacht en warm in het late licht, krijg ik nu niet te pakken. Er staat een maansikkel aan de donkerblauwe hemel. Verbazend snel ben ik terug in Linares:

een uur en tien minuten nadat ik uit Pacios ben vertrokken. Een lift krijg ik niet op het laatste stuk over de grote weg. Sofia is de auto aan het stofzuigen. Ze is heel verbaasd maar ook blij me weer terug te zien. Allen moeten hard lachen om mijn wederwaardigheden. Ik nu ook. Ik krijg een kamer.

Sofia en haar vriendin Anna bij wie ze op bezoek is koken. We krijgen soep, friet, gebakken eieren en dito paprika's. Het is maar sober, zeggen ze, maar we kunnen nu eenmaal niet koken. Behalve de twee meisjes en ik zitten er nog twee mannen aan tafel. Een van de twee is niet goed wijs. Hij kan niet praten, lezen of schrijven en stoot alleen ongearticuleerde brulgeluiden uit. Zijn gebaren zijn duidelijk: morgen krijgt hij geld, kleedt hij zich mooi en gaat dansen met de meisjes. De andere is een zwijgzame oude man. Een knecht of een stuk familie. Hij kijkt naar de TV met slecht geluid en slecht beeld. Soms valt alles voor een tijdje weg. Dan is er te weinig stroom. De toevoerlijn heeft blijkbaar weinig vermogen. Als de koelkast begint te werken halveert de lichtsterkte. Het TV-journaal kent zodoende heel wat onderbrekingen en ik mis het weerbericht. We praten heel gezellig, de meisjes en ik. Anna en Sofia kennen elkaar van het college. Beiden zijn er intern. Sofia heeft haar examen Frans van gisteren erg goed gemaakt. Morgenavond staan beiden achter een tapkast in El Cebrero, als hulpjes. Het zal er wel druk worden. Zaterdag nog meer dan morgen. Ik vraag me af of die Spanjaarden wel veel zullen drinken op die koude winderige heuveltop. Hoewel... je weet maar nooit.

Om kwart over elf houd ik het voor gezien en ga naar bed. Ik krijg een grote kamer en mag kiezen uit een twee- en een eenpersoonsbed. Ik kies het laatste. Er liggen dikke dekens op bed. Maar goed ook, want ik sterf van de kou. De nylon trui die ik bij me heb helpt niet veel. In tegenstelling tot wol verliest nylon zijn isolerende, warmhoudende kwaliteit wanneer het vochtig wordt, van zweet bijvoorbeeld. En ik ben flink bezweet van het harde lopen! Ik poets alleen mijn tanden, kruip met de trui aan rillend onder de dekens en repareer zittend mijn broek. Op de dij is een gat gesleten. Door de tas. Die broek heb ik ook al sinds 17 juli (Labastide-Murat). Met beige garen trek ik het gat dicht. Geen mooie oplossing, maar wel gemakkelijk. In Santiago koop ik een nieuwe broek, als deze het nog even wil uithouden. De reparatie verloopt voorspoedig. Ondanks het slechte licht krijg ik de draad door de naald. En dat is nu geen stopnaald! Als de lamp eenmaal uit is slaap ik vrijwel onmiddellijk.

8 september

Om acht uur ben ik gewoontegetrouw al wakker, maar ik dommel verder tot kwart voor negen. Ik hoef toch niet vroeg te vertrekken gezien de te lopen afstand: 23 km. Nu kan ik rustig afscheid nemen van de dames. Ik zit al lang en breed te ontbijten in de morsige keuken als ze beneden komen. Ze hadden min of meer gehoopt dat ik vandaag zou blijven maar daar voel ik niet veel voor. Rust heb ik niet nodig en voor een fiesta voel ik niet veel. Uiteindelijk zou ik van pure geilheid handtastelijk worden met mooie Sofia en dat zou iedereen spijten. Ik zou er de basis van onze vriendschap mee verspelen, het vertrouwen. Als ik priester wil worden moet ik niet achter de vrouwen aan

zitten. Om mezelf en anderen te beschermen moet ik de verleiding weerstaan en de gelegenheid mijden.

Voor ik wegga vraag ik Anna's moeder voor de vorm wat ik schuldig ben voor de overnachting. Eigenlijk zie ik die vrouw vanmorgen voor het eerst. Ik moet betalen, 400 pts. Volgens mij is het nogal veel, maar door de prijzen-hutspot in Spanje weet ik niet meer wat nou reëel is en wat niet. Naar nederlandse begrippen is het weinig, maar naar spaanse? Zoenend neem ik afscheid van de meisjes. "Goede reis. Bid voor ons!" Doe ik.

Het is heerlijk weer. De zon straalt aan een strakblauwe hemel. De zachte wind is koel. Het is ontzettend helder. De lagere heuvels in het noordwesten liggen in de ochtendnevels, een grijsblauw waas in de dalen. Net alsof daar de oceaan te zien is. Over de stille weg ga ik voorwaarts. Meer omhoog dan omlaag. Pas in El Poyo ben ik op het hoogste punt: 1330 meter. Daar drink ik in de bar citroenlimonade. Hèhè, het hoogste punt van de bergen van El Cebrero ben ik nu voorbij. Achter me zie ik nog net de massa's auto's die bij Cebrero in de zon staan te schitteren. Het lijkt Gavarnie wel, die blikken drukte midden in de natuur. Het is er goed vol, en het is pas half twaalf.

Geleidelijk daalt de weg. Voorbij een andere bergpas wordt het wat steiler. Ik volg de grote weg waar maar een paar auto's over rijden. De camino is korter maar veel steiler. Een pad als voor El Cebrero mijd ik liever, bergafwaarts. Het sloop je enkels en is pijnlijk in de schouders. Elke stap dreunt. Het is nu al erg genoeg. Doordat ik rechter loop en de rugzak op andere plaatsen drukt krijg ik weer pijn tussen mijn billen. Schraalheid. Hupsakee, broek omlaag en talkpoeder in de reet. Het helpt goed. Bovendien worden de diarrhee-schetten die ik laat aardig geparfumeerd met lavendel. De Tendosimol-pillen helpen goed. De winden komen vrij zonder vaste substantie mee te voeren. Maar stinken...!

Natuurlijk is er nergens een restaurant onderweg. Daarom besluit ik tot een broodlunch in het zicht van Triacastela, beneden in het dal. Het is kwart over twee en ik laat me door zo'n uitzicht niet bedriegen. Het kan nog uren lopen zijn. Het is broeiend warm want ik zit uit de wind. De vliegen houden zich tamelijk rustig; er hoeft geen mepper aan te pas te komen. Die beesten schijnen te weten wanneer je met grote moeite naar boven klautert, Dán vallen ze je lastig, met hordes tegelijk. Net als je ze niet kunt gebruiken, als je ze nauwelijks kunt verdedigen.

Als ik om kwart voor drie verder loop blijkt dat Triacastela maar een uurtje verder ligt. Het is een klein dorp maar het ziet er niet slecht uit. De daken zijn tamelijk nieuw en veel huizen zijn fris geschilderd. Aan de kerk kun je zien hoe veel het hier regent: hij is volgegroeid met mos en in de dakgoot schieten diverse boompjes de hoogte in. Wat zal ik doen? Na enige rust hier doorlopen tot Samos en vandaar morgen verder naar Puertomarin? Mijn rechtervoet meldt zich nadrukkelijk en daarom voel ik niet veel voor twee tochten van dertig kilometer. Liever drie van twintig. Als hier echt geen plaats is kan ik altijd nog doorlopen naar de Benedictijnen van Samos.

Om vier uur ga ik fonda O'Novo binnen waar ik stevig drink om bij te komen. En ze hebben een kamer. Hee, dit is de eerste keer dat het meteen raak is! Ik laat mijn spullen achter en ga het dorp bekijken. Een telegram voor Jan en Annemarie moet ik in Sarria opgeven zegt de post en geld opnemen kan in Samos of Sarria. De kerk is op slot. Het huis ernaast en een graf op het kerkhof zijn rijkelijk versierd met jacobusschelpen. Niet oud en ook niet mooi. Het standbeeld voor de pelgrim bij de uitgang van het dorp is wel aardig. Twee guardia's civil kijken me medelijdend na. Loop ik zó rot?

Twee dingen zijn me opgevallen. Sinds de Bierzo hebben de huizen veel grotere ramen en veel meer glas dan in Kastilië. Er is hier tenslotte ook minder zonlicht. Een zomer als dit jaar, een dag als vandaag zijn echt uitzonderlijk. Ten tweede: terwijl in de Bierzo de bramen overal rijp waren en de kastanjes dik aan de bomen hingen, zie ik na de bergen van El Cebrero alleen maar groene of lichtrode bramen terwijl de kastanjes nog heel klein zijn. De Bierzo, die veel meer onder invloed staat van de hitte van het hoogland zonder de regen uit het westen te missen, is zeker een maand vooruit wat de oogsttijd betreft.

Om zes uur ga ik naar mijn kamer waar ik een hele tijd plat op bed lig. Beneden in de bar is het een hele herrie tot om zeven uur de tent op slot gaat. De baas en bazin gaan weg, maar hebben me beloofd dat ik om negen uur, half tien kan eten. Om half tien ga ik beneden kijken. Alles is nog leeg en uitgestorven. Alle deuren zijn op slot, ik kan er niet uit. Dan maar weer naar boven. Ik neem een douche en was mijn haren. Daarvknáp ik van op. Honger voel ik niet zo erg, het is de onzekerheid die knaagt. Ik wil best gaan slapen, maar weet dat ik dan nog 12 uur zonder een hap te eten moet leven. Dat is me toch teveel.

Ik vind het welletjes. Dan maar ergens een deur forceren en in de bar aan de overkant een bocadillo verschalken. Het is half elf. Met goed fatsoen kan ik niet meer om een warme maaltijd vragen. Net als ik mijn schoenen heb aangetrokken komt de familie thuis. "Zeker niks meer te eten" zeg ik cynisch als ik beneden kom. O ja, zeker wel, ga zitten, het komt eraan. Verbouwereerd ga ik zitten en krijg in korte tijd "caldo" (meer groenten en aardappelen dan soep) en koteletten voorgezet. Ik laat me door de baas uitgebreid voorlichten over de spaanse aperitieven. Het eten is echter sneller klaar dan de uitleg, dus begin ik maar zonder voorafje.

Ik babbel met een man van een tafeltje verder. Hij is te voet uit Sarria naar hier gekomen en gaat morgen verder naar Cebrero. En ik ga de andere kant op. Leuk, dat je elkaar dan hier tegenkomt. Al net zo'n "Einzelgänger" als ik. Rare jongens, die solisten. Ik kom hier mezelf tegen. Vroeger liepen de mensen met duizenden naar Cebrero voor het grote feest op 8 en 9 september. "Romerias" werden ze genoemd. Nu komt iedereen met de auto. Alleen deze enkeláng houdt in z'n eentje vast aan het lopen. Zielig hoor. Wat is zoiets nou, als het niet met anderen samen gedaan wordt? Niets, ijdelheid. Een ontwortelde traditie. Horizontaal noch vertikaal zijn er banden. Alleen vorm, geen inhoud.

Maar dit slaat ook op mezelf. Mijn tocht is langer, de traditie ervan is ouder en algemener, maar uiteindelijk ben ik net zo ontworteld bezig. Het is goed, om jezelf onderweg eens tegen te komen. Want wat is een eenzame prestatie uiteindelijk waard? Je wordt er eenkennig van, egoïstisch en arrogant. De band met anderen en met de traditie is louter verstandelijk en niet lijfelijk nabij. Het IK staat nog steeds in het centrum. Wat is zo'n prestatie waard? Niks.

Met deze overweging sta ik in de traditie. Een van de schrijvers van "Priez pour nous" zei tien dagen voor het einde dat Santiago van hem niet meer hoefde. Hij liep wel tot het vliegveld en dan mocht die ander doorlopen naar de apostel. Hijzelf geloofde er niet meer in. Welnu, zoiets heb ik nu uiteindelijk - óók. Waar ben ik eigenlijk mee bezig? Waar is het allemaal voor nodig? Is een bedevaart niet meer het gelovig SAMEN zijn dan het afleggen van de weg van thuis naar een heiligdom?

Ik drink een spaanse kruidenlikeur en ga goed dronken naar bed. De herrie op straat valt mee. Er is gewoon geen verkeer en dus ook geen getoeter op deze straathoek.

9 september

Om kwart over vijf wordt de Cebrero-pelgrim gewekt en om half zes zie ik hem verdwijnen in de nacht. Zonder bagage. Naar Cebrero lopen, naar die Maria waarvan velen zeggen dat het niet meer de "echte" is, er de mis bijwonen en dan met de auto terug. Waar is het allemaal goed voor? Ochtendnevels hangen om de straatlantaarn. Een haan kraait. Volslagen onzin, want de dag begint pas om half acht. Je hebt verkeerd op de klok gekeken, haan!

Om kwart voor negen sta ik op, pak in en ontbijt beneden. Dat wil zeggen: een bak melkkoffie drinken. Met veel moeite wordt een pak droge koekjes voor me gevonden. Om kwart over negen ben ik weg. Luid toeterend daveren volle bussen en auto's het pension voorbij. Buiten de kom van Triacastela ga ik rechts lopen. Dat is veruit de rustigste helft van de weg. Alle verkeer gaat naar El Cebrero. De auto's puilen uit.

Om half twaalf ben ik in Samos, dat er grauw en somber bij ligt onder de egaal grijze hemel. De dalnevels zijn hier nog niet opgelost. Samen met een Duits echtpaar word ik rondgeleid door het benedictijner klooster waar weinig te zien is. Het is na de brand van 1951 helemaal herbouwd. De muren van de kruisgang zijn levensgroot en modern beschilderd met allerhande tafereelen uit leven van Benedictus en zijn orde. De Duitser vraagt waarom men naar Compostela ging. Goeie vraag, maar ook de moeilijkste van alle. Ik lepel wat op uit mijn kranteartikelen en men luistert geïnteresseerd. "Jij weet er meer van dan ik" zegt de monnik die ons rondleidt.

Als ik wegga nodigt hij me uit om te blijven eten. "Dat komt goed uit", zeg ik, op mijn horloge kijkend, "want als ik nu wegga ben ik pas om half vier in Sarria en dat is te laat voor het eten." Dan blijkt dat deze vriendelijke man niet zo goed Frans verstaat als hij het spreekt. "Zoals je wilt," zegt hij, reikt me mijn tas over en stuurt me de straat op. Hij heeft begrepen dat ik NIET

wil blijven en dat ik haast heb. Ik laat het maar zo. We praten nog over de weinige roepingen. Dit klooster telt 18 monniken en géén postulanten. In het eigen seminarie hebben ze maar 15 studenten. Sommige studiejaren zijn niet bezet. Beroerde toestand. Ik zal bidden bij meneer Jacobus, zeg ik.

Dan sta ik buiten. De zon straalt tussen de laatste mistflarden door. Ik drink koffie, koop brood en ga weer op weg. De laatste twaalf kilometer. Alweer kom ik net te laat voor de lunch. De timing is de laatste dagen maar slecht. Ik eet brood in de berm. Lekker warm is het. De noordwestenwind houdt het fris.

Even na half vier ben ik in Sarria. Rechts lopen is beter voor mijn enkel dan links lopen, merk ik. Ik heb nu weinig last, rare toestand. Een paar dagen geleden was links lopen het minst pijnlijk. Nou ja, de druk zal wel een beetje verdeeld moeten worden. Ik haal een gemiddelde van $4\frac{1}{2}$ km in 50 minuten. Die tijdseenheid houd ik nog steeds aan. Elk uur tien minuten rust. Ik loop minder dan in Frankrijk, maar méér dan op het traject Burgos-León. Een heel aardig tempo; ik mag niet klagen.

Als ik geen brood had gegeten had ik misschien nog kunnen lunchen in Sarria. Misschien ook niet. Ik maak me maar niet druk. De rugzak verdwijnt weer in een bar en ik klos de stad in, op zoek naar het postkantoor. De "Telegrafos" zijn natuurlijk dicht. Het is zaterdag vandaag en dan is men niet tot half zeven, maar slechts tot twee uur open. Telefonisch een telegram opgeven is een heksentoer want de kosten moeten door de telefoonabonnee worden betaald. Die moet maar geloven dat ik hem niet te weinig betaal en me de toestand in Burgos herinnerend begin ik er maar niet aan. Dan maar geen telegram voor het bruidspaar Claassen-Berger van vandaag. Uit mijn brief van vorige week kunnen ze begrijpen dat ik in gedachten bij hen ben. Dag lieve Jan en Annemarie!

Ik loop de berg op, speurend naar bezienswaardigheden en naar de "Mercedarios" waar ik misschien kan slapen. De kerk is dicht en het kasteel stelt weinig voor. Een bedelares die me aanspreekt en naloopt negeer ik. Bij het convent van de Mercedarios krijg ik pas na heel lang bellen gehoor. Twee jonge paters zitten in de kerk muziek te maken. Ze zeggen dat er een "albergue" is, speciaal voor pelgrims. Ik ben er net voorbij gelopen. Het is tegenover de Salvador-kerk. Ik loop weer terug. Als ik niet terecht kan, kan ik het later nog eens bij het klooster proberen. Dan is de prior terug.

De oude bedelares reageert niet meer als ik voor de tweede keer langs haar kom. In de Albergue kan ik terecht, maar met een papiertje van de "Alcalde", een of andere gemeenteambtenaar. Zijn huis wordt me gewezen. Het is de nieuwe stad, beneden in het dal. Een waardige grijze man in een soort pyjamajasje schrijft een briefje voor me. Geen probleem. Na negenen kan ik terecht. Eten moet ik zelf ergens versieren. Zo, ik zit weer goed. Ik ga terug naar de kroeg, schrijf een kaart aan het Nieuwsblad en schrijf aan mijn dagboek. Ik denk aan een artikel over El Cebre-ro. Ik verveel me, eet een hot dog en drink veel bier. Nou ja, véél... een flesje bevat maar 18 cl.

Dan gaat de telefoon. Het is voor mij. Hoe kan dat nou? Niemand weet dat ik hier zit. "Echt waar", zegt het barmeisje, "een mevrouw. Ze vraagt of hier een blonde jongen zit die slecht Spaans spreekt." Als ik me meld wordt de verbinding verbroken. Nou ja, zeker een van die opgewonden jonge meisjes die hier de hele tijd hebben rondgedold en naar mij en mijn schrijverij hebben gekeken.

Ik wandel wat in de late zonneschijn en zie weilanden die door rechtopstaande platte stenen van elkaar gescheiden worden. Dat is typisch iets voor Galicië. Ik kom bij het spoorlijntje naar Santiago uit. Een personentrein rolt traag over een met de hand omgezette wissel. Hij zit afgeladen vol. Wat zouden er voor mensen in zitten? Zeker velen die in het buitenland gaan werken, "gastarbeiders". Zouden er ook terugkerende Santiago-voetgangers te zien zijn? De trein verdwijnt langzaam uit het zicht. Ik keer terug in de bar en praat met het zwarte net niet meer mooie barmeisje en met een tweetal Portugezen. "Je moet geen priester worden", zeggen ze, "want dan mag je niet meer "tocar las muchachas", en dat is niks voor jou!" Ik geef ze gelijk. Waaróm geef ik ze gelijk? Om er van af te zijn? Omdat ze gelijk hebben? Waarom ben ik niet harder en konsekwenter?

Om negen uur zit ik in mijn dooie eentje in de eetzaal en buffel een hele vracht naar binnen. Voor 200 pts kan ik weg. Ik neem mijn rugzak weer op de schouders en sjouw de berg op. De "albergue" (herberg) blijkt een oude stadsgevangenis te zijn. Ik krijg een cel met tralies ervoor. Op planken ligt een matras. Daar ligt een vuil kussen op, zonder sloop. De dekens hangen over de opgengeslagen vensters (die komen uit op een overdekte binnenplaats) te luchten. Een vleermuis dwaalt door de ruimtes. Een zeer smerige WC, pedalen en stinkend en wat verscheurde tijdschriften op de natte grond en een wasbak vol vuil water staan tot mijn beschikking. Uit de kraan komt schoon water, dat troost me. Er is geen licht.

Ik leg mijn jack over het kussen, ga op een en onder een andere deken liggen, Zo, denk ik als ik het licht heb uitgedaan, hier lig je dan tweehonderd peseta's uit te sparen in deze smeerboel! Ik ben echt opgesloten. Om half negen mag ik eruit. Ik denk aan Annemarie en Jan. Het is half elf. Wat zouden ze doen? Waarschijnlijk feestvieren met een hele troep familie en vrienden. Ik bid voor ze. God, breng ze goed de nacht door, allemaal. Houd ze vast, houd ze warm. Laat hun liefde vuur zijn in de koudste, de donkerste nacht. Dan slaap ik in.

10 september

Klokslag half negen word ik door de huisbaas - of cipier, zo men wil - gewekt. Hij staat er maar lullig bij met zijn magere blote benen onder een kamerjas. Hij drementelt op en neer terwijl ik alles klaarmaak voor het vertrek. Water komt er nauwelijks uit de kraan. De druk is weg. Hij vult mijn veldfles in een emmer die gisteravond nog is volgetapt. Dan ga ik de deur uit. Over het oude pelgrimspad, voorlangs de Mercedarios, het oude Hospitaal van Maria Magdalena. Gisteravond dacht ik er nog over om een briefje in de bus te stoppen: "Als je nog eens pelgrims naar de Albergue doorstuurt, ga dan eens kijken hoe het er uit

ziet. Je zou je schamen." Maar ik heb het briefje niet geschreven en de situatie zal dus wel onveranderd blijven voortbestaan.

Ben ik verwend? In Frankrijk zou ik blij zijn met zo'n onderdak en nu baal ik ervan. Maar ik baal nog meer van het feit dat deze Albergue geen enkele besparing betekende. Want in een fonda zou ik van vijf tot negen plat gaan, rusten en geen geld uitgeven. Nu heb ik bijna 200 pts aan drank en hapjes uitgegeven. En dan slaap ik ook nog in een stinkend hol onder broeiende dekens. De weg langs Maria Magdalena is een omweg. Maar beneden kom ik voorbij het kerkje van St. Lazarus. Midden tussen de nieuwbouw. Dit laatste monument van Sarria loop ik dus niet mis.

En verder maar weer. Ik volg de grote weg en mis zodoende een heleboel mooie dingen die langs de camino liggen. Maar ja, ik heb er het moeilijke pad niet voor over. Heel lang loop ik door de nevels. Het is koud en vochtig. Een herfstige zondagmorgen. Het wandelen gaat voortreffelijk over de vlakke weg. Alleen de lange afdaling naar Puertomarin over zo'n 8 km wordt weer pijnlijk voor mijn enkel. Ik begin flink ongelijk te lopen. Als ik "La Paloma" zing merk ik er echter niets van want dat is een tango en geen mars.

Tegen twaalfen zie ik de eerste kroeg in Paradela. Daar zijn er meteen vier tegelijk. De zon breekt door. Ik kom snel vooruit, haast weer in het oude tempo. Om half drie ben ik in Puertomarin. Het is een helemaal nieuw gebouwd stadje. Het oude dorp ligt onder de waterspiegel van het stuwmeer in de Miño. Een paar monumenten zijn echter steen voor steen bergopwaarts geslept en herbouwd. Op de stenen van de Nicolaaskerk in het centrum zijn alle nummers nog te zien. Vanuit de verte vloekt deze kerk met de rest van het dorp, maar eenmaal op het marktplein aangekomen konstateer ik een harmonie met de omgeving. Het is een heel aardig dorpje wanneer je er doorheen loopt.

In "Posada" aan het marktplein bij de kerk lunch ik. Het duurt heel lang maar ik heb de tijd. Ik begin met gefrituurde inktvisjes, dan een kotelet met friet, boontjes met stukjes ham en tenslotte koffie. 485 pts. Duur. Vanavond eet ik brood. Er is hier zelfs een kamer te krijgen. Nou, ik zit weer goed en de duizend peseta per dag halen we alweer!

De middag breng ik door met het bezoeken van het dorp (half uur; de twee kerken zijn op slot), zonnen aan de waterkant (ik zwem niet; het water is knalgroen van de algen en ik heb juist gisteren mijn haren gewassen) en het schrijven van een kranteartikel over El Cebrero onder het genot van vijf flesjes bier. Dat laatste kost het meeste van mijn tijd want met het dagboek erbij schrijf ik van zes tot negen. Er hangt een lome zondagmiddagsfeer op het terrasje.

Tevreden pak ik mijn papieren bij elkaar. Dan vallen me de schoenen uit van verbazing: die half gare pastoor uit Pacios komt de kroeg binnenlopen en bestelt iets aan de bar. Eergisteren zou ik nog een deuk in zijn wagen getrapt hebben als ik hem was tegengekomen. Nu doe ik of ik hem niet zie, reken af en vraag naar mijn kamer. Maar HIJ ziet MIJ wél. Hij trekt aan mijn mouw. Ik reageer niet maar hij houdt aan en vraagt: "Hee, waar ben je

toch gebleven?" Ik kijk hem aan en zeg niets. Ik wacht op het wisselgeld. Hij herhaalt zijn vraag drie keer. Dan zeg ik: "Yo no hablo con cerdos" (ik praat niet met varkens). Hij praat nog wat, biedt aan om mijn pilsjes te betalen en dan laat ik hem mijn rug zien.

"Waarom maken buitenlanders altijd zo'n sympathieke indruk?" vroeg Gabor Nemeth eens. Hij vervolgde: "Het antwoord luidt: omdat zij de waarheid niet onder woorden kunnen brengen. Wanneer ze ergens boos over zijn kunnen ze geen veeg uit de pan geven. Ze hebben niet leren beledigen. Daarom zijn buitenlanders altijd zo aardig." Dit was zijn begeleidende tekst bij het feit dat hij in Londen een vijftalige "Insult Dictionary" had gekocht. Ik denk dat hij gelijk heeft. Ik ken te weinig Spaans om de waarheid te zeggen, om te zeggen: je bent een bedrieger, je hebt me in de steek gelaten, ik wil niks meer met je te maken hebben, je bent een druilloor, dat noemt zich pastoor, schandalig enz. Maar ik zeg alleen maar: "Ik praat niet met varkens". Het is de meest grove belediging die ik ken.

Ik lig op bed tot tien uur. Dan ga ik eten. Ik hou het sober: soep, tortilla en ananas. Het is al duur genoeg in deze tent. Ik eet in mijn dooie eentje in de eetzaal. Gek, vanmiddag was het nog zo druk. Zeker allemaal naar de vele fiestas hier in de omgeving. Ik drink een borrel en lig om half twaalf in bed. Een tweepersoonsbed. Ook al met zo'n kuil. Op je zij liggen zonder je rug te ontwrichten is er niet bij. Wat dat betreft was het "bed" van gisteravond nog het best van heel Spanje. De kamer is schoon en goed gestofzuigd. Ik heb uitzicht op een binnenplaats die één grote troep van lege flesjes en omgevallen kratten is. Maar het is een rustige kamer en ik slaap goed.

11 september

Nu snap ik waarom er zoveel vliegen in de spaanse restaurants voorkomen. Als ik om negen uur beneden kom staat alles in de eetzaal nog precies zoals ik het achterliet. Mijn bordje staat er nog, de blikken perziken en ananas staan open, overal ligt brood. Genoeg te eten voor hordes vliegen. Mijn cognacglas staat nog op de bar, niet eens helemaal leeggedronken. De baas is zojuist begonnen met het vegen en dweilen van de zaak. Ik drink koffie, eet koek en reken af. Weer 485 pts.

Dan op weg. De lucht is egaal grijs. Zou het tegen de middag weer openwaaien? Ik hoop het. Om elf uur trek ik de korte broek maar vast aan en om twaalf uur gebeurt inderdaad weer het wonder: de zon begint te schijnen aan een strakblauwe hemel. Ik ben zojuist aan de camino begonnen die een hele omweg over Guntin afsnijdt. Sommige stukken zijn moeilijk om te lopen, maar het rotste komt nog.

Want bij Ligonde loop ik verkeerd. Een paar meisjes die koeien drijven vertellen me dat ik het pad hoger op de berg moet hebben. Daar ga ik dan, met mijn stomme gezicht en mijn blote benen dwars door de stekelstruiken omhoog. Het is afschuwelijk pijnlijk. Overal steken afgehakte dennestammetjes uit de grond en op veel plaatsen liggen dorre boompjes tussen de varens. Restanten van een grote brand, een paar jaar geleden. Een pijnlijke aanslag op mijn enkels en bloedende wondjes op mijn benen. Wat een tocht! Ik kan wel janken, maar moet verder. Ik kan

niet meer terug. Ik vloek het glazuur van mijn tanden. Tenslotte kom ik toch op het goede pad, dat ik nogal gehavend vervolg. Mijn dijen zitten vol paarse vlekjes van onderhuidse bloedingen zie ik, wanneer ik mijn benen heb afgewassen. Het pad is lang niet eenvoudig om te lopen. Hier en daar breek ik mijn nek over de vele losse keien en moet ik door de modder baggeren. Maar ik kom vooruit. De wind is heerlijk fris. Het pad stuift van de droge leem. Dat worden weer zwarte voeten, vanavond.

Aan een beekdalletje houd ik lunchpauze. Een schichtige dorps-hond bedelt me wat worst af. Er komt een ossewagen voorbij die ik haastig fotografeer. Ze wachten echt niet op het vogeltje, die beesten. Als het dan heel stil is komt er een klein beestje over de brug huppelen. Ik blijf doodstil zitten. Het is donkerbruin, zo'n 15 cm lang en met een even lange wollige staart. Een hermelijn, denk ik. Soms verstopt hij zich tussen de stenen maar huppelt dan toch weer verder. Wat leuk dat ik zo'n diertje van zo dichtbij mag zien! Gisteren tijdens de afdaling naar Puer-tomarin stond ik oog in oog met een grote hagedis die in de bra-men hing. Die hield zich doodstil want hij kon niet meer weg. Ik kon er net niet bij. Donkergroen beest met lichtgroene spik-kels. Niet zo groot als de hagedis die ik op weg naar Gavarnie tegen de stenen zag zitten, maar toch nog zo'n 20 cm. Deze klei-ne dieren onderweg, ze fleuren je dag op.

"E ultreya" over het pad. Het wordt wat beter van kwaliteit. Veel zand, weinig keien en geen modder. De dorpjes volgen el-kaar vlug op. Dat is een meevaller. Mijn reisboekje geeft im-mers geen afstanden en looptijden op. Zo sta ik om kwart over drie al op de hoofdweg. Hoeveel is het nog naar Palas de Rey? Geen idee, maar véél zal het niet zijn. Daarom ga ik een half uurtje plat om te zonnen.

Als ik weer verder loop blijk ik maar 2 km van Palas verwijderd te zijn. Ik ga bar "El Peregrino" binnen en rust uit. Een paar jongelui vragen honderduit over mijn tocht. Het vinden van een bed wordt daarna een vervelende geschiedenis. Eerst loop ik een kilometer terug, het dorp uit naar het tankstation ("Camas & Comidas") maar daar is geen kamer vrij. Dan weer terug. Hele-maal aan de andere kant van het dorp, onder aan de berg, is een andere fonda. Halverwege wordt me een derde gewezen. Dat blijkt er geen te zijn, maar men vertelt er me dat de fonda van bene-den al vol is. Maar ik kan terecht bij partikulieren. Dat is weer naar boven, aan het begin van het dorp. Drie deuren voor-bij "El Peregrino". Ik bel eerst bij de verkeerde, maar kom dan toch goed terecht. De huisbaas heeft maar één arm. Hij geeft me een kamer met een breed bed. Alleen - alweer - te kort. Als ik me strek lig ik klem.

De kamer kost 300 pts; eten moet elders. Ik lig op bed tot ne-gen uur en sukkel de berg op, weer naar het tankstation. Als ze nu maar wel éten hebben! Het is heel hard gaan waaien en het wordt koud. Ik moet mijn jack dichtknopen. Of is die bibber armoe van de honger. Er is gelukkig eten te krijgen. Moederziel alleen in een galmende holle zaal peuzel ik mijn kostje op. Buiten valt de avond. Mistflarden jagen langs de donkerblauwe, rode en gele hemel. Zou het weer omslaan?

Het eten wordt razendsnel opgediend. Een andere eter die wat later is binnengekomen protesteert ertegen: hij is nog niet halverwege de eerste gang of de volgende staat al voor zijn neus koud te worden. Na een half uur sta ik alweer buiten. De maan is even voorbij het eerste kwartier. "Dag maan!" roep ik, "Ik ben er eerder dan jij!" O wat zal ik vol zijn in Compostela. Nooit meer lopen! Ik zoek naar de avondster. Tenslotte zie ik haar, tegen de westelijke hemel. Helder stralend. "Dag milde vriendin! Hou je nog van me?" Ik schreeuw het uit over de donkere buitenweg. Ik ben helemaal alleen, samen met de maan en de avondster.

Omdat het nog vroeg is rook ik een van de sigaren die ik in Sarria gekocht heb op in bed. Wat een geknoei met de as... Ik lees het artikel over El Cebrero nog eens na. Ook daar knoei ik nog heel wat in. Eenmaal uitgeknoeid zijnde doof ik het licht en ga slapen. Aan de voordeur wordt een eenzame bezoeker weggestuurd. Vol is vol.

12 september

De wind is niet gaan liggen. De nachtelijke mistflarden worden steeds verder uit elkaar gescheurd. Om kwart voor negen ben ik de deur uit en drink in een vuil oud dorpscafé koffie. Het is koffie van gisteren, die met stoom wordt verhit. Met de melk geschiedt hetzelfde, maar dat is normaal. Veel smaak zit er niet meer aan het produkt dat me wordt voorgezet.

Dan gaat de tocht voorspoedig verder. De weg is goed en rustig. Ik ruik de stal. Ik haal bijna de vijf km per uur weer! Net over de provinciegrens van La Coruña drink ik een cola en praat met de barman. Hij geeft me de cola kado omdat hij zoveel bewondering voor me heeft. Het is lang geleden dat ik zoiets heb meegeemaakt en ik betwijfel of het in Spanje al ooit is voorgevallen.

Voor twaalfen ben ik in Mellid. Sommigen vonden die naam blijkbaar verkeerd geschreven en maakten er met lakspuitbussen "Melide" van. Anderen probeerden dat weer weg te spuiten. "Camino" moet in het Galicisch blijkbaar "Camiño" zijn, zoals de Portugezen het uitspreken. De naam is trouwens ingekort en luidt nu "Camino Santiago" op de bordjes langs de weg.

De barjongen van Café Avenida is erg dom. Hij wil maar niet begrijpen dat ik een fotograaf zoek. Tenslotte doet hij alsof hij het begrijpt en zegt "No hay" (die is er niet). Nu denken domme jongetjes slim te zijn door van iets dat ze niet weten te zeggen dat het niet bestaat. Maar ik geloof het niet zo vlug. Drie deuren verder vraag ik het een winkelier. Jazeker, er zijn maar liefst twee fotografen in Mellid. De eerste is meteen om de hoek.

Zo heb ik nog tijdig twee nieuwe rolfilmpjes, want ik was al aan de laatste foto. Ik bezoek het kleine museum dat in de bibliotheek is gevestigd. Het bevat een hele kollektie prehistorische zaken, meestal aan scherven, gevonden bij opgravingen in de omgeving. De uitleg erbij is in het Galicisch, maar een beetje talenwonder heeft daar geen moeite mee.

Dan loop ik verder. Het beroemde kerkje van Santa Maria ligt even buiten het dorp. Mellid houdt aan deze kant zomaar op. Aan de oostkant moest ik eerst door anderhalve kilometer moderne lintbebouwing. Een meisje van in de twintig, niet zo heel mooi, haalt voor mij de sleutel. Ik heb onderweg een tijdje achter haar gelopen, genietend van de wiebelende dikke billen in het dunne jurkje. De erotische associaties zijn echter van voorbijgaande aard; ik ben ze al vergeten als we de kerk binnengaan. Ik maak wat foto's van het interieur waar ze geduldig op wacht. De genadestoel in de absis is volgens mij van later datum dan de 12e eeuw, of ik moet mijn kunstgeschiedenis gaan ophalen. Hopelijk lukken de kiekjes met dit gehavende, ontregelde toestel.

Ik vergeet een fooi aan te bieden en ga eten in het "meson" tegenover de kerk. Alweer zit ik alleen in de eetzaal. Pas op het eind verschijnt er een jong paar dat ook gaat eten. Om kwart over twee ben ik weg. De eerste vijf kilometer gaan nog uitstekend, maar dan begint de warmte me parten te spelen. Het is een heel andere warmte dan in Kastilië. Benauwde, hollandse warmte. Ik zweet me rot. Met pijn en moeite kom ik vooruit. Ik drink veel, maar geen alcohol. Arzua ligt net één dal verder dan ik dacht en dat sloopt mijn moraal merkbaar. Was ik maar ingegaan op dat liftaanbod van die vrachtautochauffeur, die er half voor uit het raampje van zijn rijdende kar klom. Later snapte ik waarom hij me zo moeilijk begreep. Mijn hollandse teken "rij door" betekent in Spanje "kom hier" (weet je wel, het wuifgebaar met de handpalm omhoog).

Nog steeds maken de spaanse vliegen me niet geil maar landerig. Ze blijven maar komen en zoemen hinderlijk. Na de middag, bij grote hitte zijn die beesten veel vervelender dan de rest van de dag. Sommige steken zelfs. Horzels heb ik gelukkig al dagen niet meer gesignaleerd.

Eindelijk, eindelijk ben ik dan in Arzua. Bij de eerste de beste fonda hou ik halt. In "Teodora" is geen plaats, maar ik kan een paar deuren terug terecht bij partikulieren. De baas, kalend en met een magistrale zwarte snor, spreekt goed Frans. Welnu, op naar de kamer. Die ligt éénhoog, precies op de hoek van het huis. Kale, groen geverfde wanden. Een vijfarmige nep-baroklamp hangt aan het plafond. Er zit maar een gloeipeer in. Het bed is nog niet opgemaakt, maar daar wordt aan gewerkt.

Ik drink een paar pilsjes in de naastgelegen kroeg, wandel door het dorp en zoek naar een krant van vandaag (nergens te krijgen) en maak nog een stuk van de mis mee, vanaf de canon. Ik ga niet ter communie, geheel volgens de regels. Er zitten veel oude vrouwtjes en geen jongeren in de kerk. Die is aan Jacobus toegewijd. Ik zie hem uitgebeeld als pelgrim en als morendoder, "metamoros". Het paard waar hij op zit is bijzonder slecht getroffen.

Om half negen ga ik op bed liggen en wacht op het eten. Ik voel me niet lekker, heb last van pijn in mijn achterhoofd. Vermoeidheid? Zonnesteek? Met weinig vreugde ga ik aan tafel. De kotelet is half rauw en ik eet hem maar half op. De friet laat ik onaangeraakt liggen. Ik heb het gevoel dat ik mijn maag zit vol

te stapelen, maar dat die er helemaal niets mee doet. Een groep sterke mannen, een tafeltje verder, baalt van de prijzen in deze zaak. Een flan, een zeer nietig puddinkje, kost maar liefst 100 pts!

Als ik buiten kom bibber ik van armoe. Ongewassen duik ik onder de dekens, lees en denk na. Zou ik het morgen in één keer halen of moet ik in Arca overnachten? Daar is een pension, heeft de baas verteld. Ik besluit het te laten afhangen van hoe ik me in Arca voel. Ik zal vroeg opstaan want het wordt morgen beslist warm. Dan bedenk ik dat ik de kamer nog niet betaald heb. Ik spring het bed uit en reken beneden af. 200 pts, heb ik nog net. Dat betekent dat ik er weer duizend doorheen gedraaid heb, vandaag. Bij de lunch sprak ik een nieuw groen briefje aan.

13 september

Om twintig voor zeven sta ik op na een onrustige nacht. Zenuwen voor het grote moment? Het zou niet de eerste keer zijn dat de dunne schijt me overviel vlak voor een groot moment. Ik heb nog steeds hoofdpijn en knal een vracht diarrhee in de WC. Mijn maag zit nog steeds propvol. Ik heb niet hoeven kotsen, maar ik vraag me af of dat zo goed is.

Om zeven uur ga ik op weg. Het is nog stikdonker. Als er een tegenligger aan komt knip ik mijn zaklamp aan. Die hangt aan een knoop van mijn jack. Het is heel zwoel, alleen beneden in de beekdalen is het opeens een stuk kouder. Ik schiet goed op. De dag breekt prachtig aan met een vuurrode zon. Dan zit ik in een kroeg annex winkel. Een paar mannen staan luid te delibereren. Een dikke vrouw achter de bar doet alles ontzettend langzaam. Als ik de weeïge geur van ke koffie-met-melk ruik denk ik dat ik moet gaan braken. Maar ik krijg de bak naar binnen, samen met wat droge koekjes. Een spraakzame bakker vindt mijn tocht heel interessant en betaalt mijn verteer. Hij heeft zich ook al een gouden tand kunnen veroorloven.

De bars langs de weg zijn allemaal even smerig. Dagelijks wordt de rotzooi die er op de vloer ligt de straat op geveegd. De omgeving ligt dan ook vol papier, plastic en kroonkurken. Ik kan blij zijn dat de zon schijnt, dan ziet het er hier tenminste nog een beetje fatsoenlijk uit. De schimmel groeit huizenhoog tegen alle muren. De mensen leven werkelijk in krotten waar de kippen in- en uitlopen. Overall ossespannen. Traktoren zijn zeldzaam. Dit is een arm land. Je vraagt je af of de EEG deze boeren op de lange duur als producenten goed zou doen.

Onderweg moet ik twee keer haastig diarrhee lossen. Het is maar weinig. Als je wacht op meer komt er niks. Tegen de tijd dat ik schoongewassen mijn weg kan vervolgen meldt zich de volgende lading stinkende stront. De Tendosimol helpt niks. In Santa Elena heb ik een goede WC in bar-restaurant "El-Pau". Terwijl ik zit te knetteren en knallen hoor ik het dochttertje van de bazin vragen: "Waar is die meneer gebleven?" "Op de WC" zegt moeder. Nou, dat is wel te horen. Ik schaam me rot.

Ik heb intussen koekjes, koffie, cola en tonic op en nog steeds boer ik een bedorven vleeslucht op uit mijn maag. Het lijkt alsof

de prak van gisteren niet is verwerkt en nu binnen ligt te gisten. Ik maak de bovenste knopen van mijn broek los om de druk op mijn dikke buik wat te verminderen. Terstond moet ik weer schijten. Ik voel me gammel en eet vreugdeloos wat brood met chocola.

En verder maar weer. De bakker is me intussen een keer achterop gereden en komt me even later tegemoet in zijn felgroene bestelautootje. Hij toetert en zwaait uitgelaten. Twee kilometer voor Arca zie ik een pension. Dan is het nog een heel eind naar het dorp in de inmiddels ondraaglijk geworden hitte. Ik zet mijn pet maar op want de zon steekt. Gek, veel en veel erger dan in Kastilië. Op een bepaald moment vergis ik me tussen scheet en schijt en krijg stront in mijn broek. Vloekend deponeer ik mijn slip tussen de struiken en trek een vuile andere aan. Armoe troef!

Dan ben ik in Arca. Daar is helemaal geen pension en ik moet weer terug. Het valt niet mee en ik baal. "Nu terstond?" vraagt de baas van het pension. "Ja, want ik ben er heel slecht aan toe. Ik ben ziek van binnen en moet rusten". Zijn vrouw gaat een kamer gereedmaken terwijl ik met de man het politieformulier invul. Hij heeft moeite om Albrecht en Tilburg goed te schrijven, maar ik laat Alberto en Tilborry maar staan. Wat doet het er ook toe?

Als ik nog wat met de man sta te praten in de keuken vol etensluchtjes begint mijn maag op te spelen. Ik vlieg naar buiten en kots in vier golven alles uit van de laatste vierentwintig uur. Ik zie tenminste de rode paprika van gistermiddag terug. De baas slaat het met ontzetting gade en roept wel viermaal naar zijn vrouw met een paniekstem. Dan word ik naar boven, naar mijn kamer geleid. De man draagt mijn rugzak. Ik voel me nu een heel stuk beter maar ga graag plat. "Moeten we een dokter roepen?" vraagt het echtpaar. "Nee, laat maar. Ik zal straks wel weer aardig opgeknapt zijn."

Ik weet het wel. Het is hetzelfde als in Logroño. Teveel inspanning bij grote hitte blokkeert opeens mijn maag. Dan wil er niets meer door, net alsof mijn middel dichtgeklemd zit. Dat me dat nou net zo vlak voor Compostela moet gebeuren! Ik lig een hele tijd op bed en laat voorzichtig scheten. De scheiding van gassen en vaste stoffen is liggend en met grote concentratie wel mogelijk. Het verlicht de druk op mijn darmen en iets anders heb ik niet te doen. Ik slik een paar Tendosimol-pillen omdat ik het gevoel heb dat mijn maag nu wel weer werkt.

Om zes uur voel ik me een stuk beter en ga een paar uur naar de bar aan de overkant waar ik droge koekjes eet en tonic drink. Om acht uur ben ik weer terug. Ik weet nu uit de krant dat het de komende dagen zulk zonnig weer blijft met 's ochtends nevels aan de zee kant. Dat wordt dus vroeg opstaan, morgen, anders ben ik kapot voor ik de Montegozo over ben. Waar de tijd aan opgaat weet ik niet, maar het is al vlug tien uur. Ik was me, scheer me en ga fris het bed in. Ik slaap vlug, ondanks het verkeer dat langs mijn raam davert.

14 september, DE GROTE DAG

In mijn notitieboek had ik de 13e september al als "grote dag" feestelijk omcirkeld. Maar het is vandaag. Om twintig over zeven word ik wakker en om half acht ben ik op weg. Het is nog vrijwel totaal donker. Er hangt nevel in de dalen. Toch is het al vlug licht, want als ik drie km verder ben heb ik mijn zaklamp niet meer nodig.

De kleine vieze kroegen langs de weg zijn allemaal nog op slot. Heel vervelend, want ik heb best wel honger. Ik vorder goed. Labacolla ligt geheel in de wolken. Het vliegveld is gesloten. Waar o waar zal mijn vliegtuig voor Amsterdam nu landen? In een onbewaakt moment schijt ik in mijn broek. Balen. Ik moet een heel stuk door lage doornstruiken baggeren voor ik me diskreet kan verschonen. Een stukje verder, in het dorp Labacolla is een zaakje open maar koffie wordt er niet geschonken. Ik voed me met limonade en koek.

Ik wandel verder door de nevels, in de berm van de drukke weg. Veel vrachtauto's. En dan de Montegozo, Montjoie of Monxoi. De foto die ze van de steile helling maken is vanuit Santiago genomen. Als je aankomt merk je helemaal niks van een berg. Na enig zoeken en vragen vind ik de weg "naar boven", een weg die nauwelijks stijgt. Ik ben er voor ik er erg in heb. Zomaar, plotseling sta ik op het beroemde punt waar duizenden pelgrims huilend van geluk op de knieën plachten te vallen bij het zien van de beloofde stad. Een kapelletje en wat eenzame bomen in de mist. Van Santiago is door de nevels niets te zien. Ik ben het eerst boven, ik ben de koning. Zo goed en zo kwaad als het kan zing ik het Klein Te Deum van Charpentier: "Te Deum laudamus", U, God, loven wij!" De tranen staan in mijn ogen, mijn stem beeft. Ik ben heel blij, heel gelukkig.

En dan ben ik maar zo in Santiago, na een steile afdaling. Kroegen te over langs de weg, en allemaal open. Maar nu hoeft het niet meer. Ik sjouw in een keer door naar de kathedraal. Op het gevoel en zonder omwegen. Hoe voel ik me? Ik ben blij, heel blij. Maar ik realiseer me nauwelijks dat het er nu echt op zit. Ik ben nieuwsgierig, want ik ben hier nog nooit geweest. Daarom is de beleving van devotie niet zo sterk als in Lourdes, waar ik door niets meer werd afgeleid. Het stadje kende ik van haver tot gort; het ging me alleen maar om Maria. Ze wachtte op me in de grot.

Hoe voel ik me? Blij, omdat ik vind dat ik blij moet zijn. Het grote, ware geluk zal later wel doorbreken. Of heb ik het onderweg al beleefd, bij het schrijven van mijn "testament"? Ik heb het gehaald, ik heb het gemaakt. Niemand met bloemen langs de weg, niemand die een persoonlijk, hartelijk woord van welkom spreekt. Ik moet mezelf feliciteren. Ik ben hier helemaal in den vreemde.

In de kathedraal bulkt het opeens van de mensen. Een bepaald soort mensen. Intellectuelen, snobs, bepaald geen dagjesmensen, doorgangstoeristen of pelgrims. Ik mag ze niet. De spiegelreflexcamera's, de filmapparaten-met-geluid zijn groter en opzichtiger dan waar ook. Ik baal van deze grijzende slapen, de aankom-

mende buikjes, de alternatieve zelfgebreide vesten en overmaatse brillen. In een zijkapel staat een reisleider grapjes te verkopen aan een hele troep sjieke overrijpe dames. Nederlanders.

Ik sluit aan in de rij en omhels het prachtig gesmede Jacobusbeeld in het hoofdaltaar. Ik weet niet goed wat ik moet zeggen. Hoe bestaat het! Meer dan drie maanden om te denken en het dan nog niet weten! Maar ja, heb ik alles al niet gezegd in het "testament"? Ik heb niets groots te zeggen. "Dank je wel, Jacobus, dat je me zo ver gebracht hebt. Dank je wel dat ik er gekomen ben." Ik kus de metalen rug, zoals alle pelgrims doen.

Het is kwart voor twaalf. Het oeroude maar voor mij gloednieuwe gebouw geurt naar de wierook. Ik ga in een kerkbank zitten, vouw mijn handen en bid. Ik ben er, God, ik ben er!

Buiten is de zon doorgebroken. Ik drink koffie en zoek een fotograaf op. Het duurt even voordat hij door heeft dat ik een stاتفoto wil met wel honderd afdrucken. Maar dan knipt hij toch snel een fotoserie. Over een uur kan ik de proeven komen bekijken. Ik ga de sekretaris van de kathedraal opzoeken. De spreekt behoorlijk Frans. Hij laat me een hele lijst van (franse) pelgrims zien die er gisteren zijn geweest. Volgens mij bus- of autoreizigers. Die krijgen hier net makkelijk een "Compostella" als de voetgangers, fietsers of paardrijders. Het is gewoon een toeristensoevenier geworden. Met dit papier kan ik terecht in het Hostal de los Reyes Católicos. "Haast je," zegt de sekretaris, "want het eten is om één uur." Maar volgens mij kun je zeker tot half vier terecht voor eten, dus ik ga eerst naar de fotograaf om uit de afdruk-proeven te kiezen. Als ik om vijf uur terugkom is er iemand van de pers om een artikel over je te schrijven, zegt de fotograaf. Mooi meegenomen. Publicity, publicity!

Als ik om kwart voor twee bij het Hostal aankom word ik helemaal niet hartelijk onthaald. Een koele man achter de sjieke balie vertelt dat ik te laat ben voor het eten. De pelgrims eten apart om een bepaalde tijd. Vanavond om zeven uur kan ik terugkomen.

Ik baal en ga eten in een restaurantje in de stad. Dat kost me bijna 500 pts. Daarna drink ik koffie en bezoek de stad en een groot deel van de kathedraal. Ik neus in alle etalages op zoek naar schepen om op mijn jasje te naaien. Nergens te vinden. Wel koop ik boekjes over stad en "ommelanden" en bezoek nogmaals de kathedraal. Voor de derde keer bewonder ik de "Portico de la Gloria" en zie nu pas de pracht en schoonheid ervan. Veel beelden hebben hun oude kleuren nog. Ik leg mijn vingers in de vijf holtes van de voordeur-pilaar. In de kerk speelt iemand op het orgel. Hij oefent waarschijnlijk, want er worden veel fouten gemaakt. Moeilijke passages komen verschillende keren terug.

De journalist komt niet opdagen. "Morgen om één uur" zegt de fotograaf. Dan moet ik er toch zijn om de honderd afdrucken op te halen. Ik zoek het Grootseminarie op en verzeker me van een overnachtingsplaats vanaf morgen. Vannacht mag ik in het Hostal slapen, zeg ik. De man achter het buro die alles regelt lijkt op een Italiaan. Bij de portier zie ik onder een tafeltje de spullen liggen die ik in Burgos heb meegegeven met dat gezelschap uit Roncesvalles. Het is of ik oude vrienden terugzie.

Als ik me om kwart voor zeven meld aan de balie van het Hostal wacht me een volgende teleurstelling. ik kan hier helemaal niet overnachten. ik mag hier één keer eten, samen met het personeel in de kelder. Dat is alles. En ik moet ze een fotokopie van mijn "Compostella" geven. "Dat hadden jullie vanmiddag wel kunnen zeggen!" zeg ik boos. Als een geslagen hond loop ik de sjieke tent weer uit. ik heb zin om die lui te laten barsten met hun jodenfooi, maar dat zou ze alleen maar goed uitkomen. En tenslotte - een gratis maaltijd kan ik moeilijk laten staan.

De man van het seminarie bewolkt als ik hem kom vertellen dat ik vanavond al onderdak wil. Hij laat me staan tot ik een ons weeg en probeert de portier te bellen. Dan vertelt hij dat ik om half tien moet terugkomen. ik haast me naar een fotograaf en bezorg het Hostal een fotokopie van vijf peseta's. "Muy bien" zegt de man ironisch. Hij schrijft een briefje en door een piccolo word ik naar een eetruimte gebracht, ergens in de catacomben van het grote gebouw. ik zit alleen aan een lange tafel. Een paar dienstmeisjes eten verder-op.

Wat eet ik? Caldo, dat is een aardappel-groentesoep, spaanse omelet (ook al met aardappels dus) en een sinaasappel na. Een heel klein beetje eten. Een portie smakeloos voer. Ziedaar de ontvangst voor een pelgrim in Compostela! Wat ik het meest haat in deze toestand is, dat reisgidsen breeduit roemen over de gastvrijheid van Compostela en het beding bij het stichten van het mostal dat pelgrims in de winter vijf en in de zomer drie dagen gratis volpension konden krijgen. Niemand zegt erbij dat het gebaar nog wel gemaakt wordt, maar dat het niets meer betekent. Dat is nou typisch Spaans. In plaats van selectiekriteria aan te leggen gaat men de spoeling dun maken. Dan blijft het beginsel tenminste ongerept. Goeie katholieken. Hoe vorig jaar die Fransen met hun baby en dit voorjaar die Hollandse jongen aan hun drie overnachtingen kwamen moet ik nog zien te achterhalen.

ik baal dus. Dan komt de jongeman uit Bretagne binnen, waar de sekretaris het vanmorgen over had. Ook te voet gekomen. Vriendelijke jongen, wat nerveus en schuw. Kort, heel kort geknipt haar en zo'n rare half korte broek aan. Hij ziet er smoezelig uit. Maar ik heb een lotgenoot en samen roddelen we flink over de "gastvrijheid" van Compostela. Hij dacht dat alleen de eerste drie pelgrims in het mostal mochten overnachten. Daarom sliep hij vannacht op de montjoie en was vanmorgen al vroeg bij de sekretaris. Hij heeft goede ervaringen met overnachtingen bij Spanjaarden. Als hij vroeg om in het hooi te mogen slapen kreeg hij vaak eten, veel wijn en soms een bed.

We gaan samen nog iets drinken in de stad. De arme jongen heeft al weken last van zijn ingewanden. Niets houdt de diarrhee tegen. Het spijt dat mijn Tendosimol zo ver op is. ik geef hem mijn laatste pil. Eén zal wel niet veel helpen. De jongen heeft geen rust. Hij loopt grote afstanden, maar was daar voor het vertrek al aan gewend. Hij liep in precies veertig dagen naar Santiago. Ook daarom liet hij gisteren de laatste vier kilometers liggen. rare getallenmystiek. Vanavond verlaat hij Compostela al. Hekel aan de stad? Nee hoor, maar vandaag heeft hij heel Santiago al "gedaan" en kan daarom doorsjouwen naar Finisterre. Zeker ook vanwege een bepaalde tijd of datum. Maar hoor. Wat heb je aan zo'n socht als je alleen maar holt en slaapt?

Ik maak een foto van hem met zijn eigen toestel. Hij haat pose-
ren. God, wat is die jongen verlegen! Dan lopen we samen naar
de uitvalsweg naar Noya. Daar nemen we afscheid. Hij heeft maar
12 kg bagage. Zijn rugzak is beter, een riem om het middel draagt
veel gewicht. Zijn schouders worden lang niet zo belast als de
mijne. Zijn wandelervaring was hem zeer nuttig geweest op de lange
weg naar Compostela. Aan de stadsrand geven we elkaar een hand:
vaarwel, goede reis verder. De zon gaat bloedrood onder. Ik haast
me terug, rullend in de koude wind.

In het Groot-Seminarie zijn net vijf seminaristen aangekomen die
ook onderdak willen. Uit Burgos! Pupillen van Hildefons. De
vreugde is groot bij het ontdekken van deze gemeenschappelijke
vriend. Samen eten ze brood in een van de kamers. Ook ik lever
mijn bijdrage in het beleg. Dat is er genoeg, maar er is brood te-
kort. Om half elf komt een docent van het seminarie kennismaken.
Hij leidt ons rond door de stad. Een langdurige geschiedenis. Som-
migen barsten van de kou. En die man maar praten en sjouwen.
Om half twaalf duikt hij eindelijk een kroeg in. Ik ben de enige
die alcohol drinkt. Om half een lig ik dan eindelijk in bed. Een
mooie kamer in dit oude gebouw. Eigen WC, wasbak en douche. Al-
leen geen warm water buiten collegetijd.

15 september

"Tot morgen" hebben we gezegd, maar vóór negenen ben ik al de
deur uit. Mijn dagboek moet per expresse met de post mee, ik moet
honderd postzegels hebben en vier enveloppen laten klaarmaken
met zegels teneinde het heuglijke bericht van mijn aankomst per
ijlbode naar alle windstreken te kunnen uitzenden (te weten:
Heikant, Verhoeven, Nieuwsblad en ouders in Limburg). Bovendien
wil ik geld opnemen en naar Angelique bellen. Vroeg in de och-
tend is het nog niet druk op het postkantoor.

Zonder wachten kan ik alles afwerken. De telefoon is een langdu-
rige en kostbare geschiedenis. Ik sta wel een kwartier te lullen
over van alles en nog wat en dat kost me bijna 2000 peseta's. De
teller moet hebben gerateld als een rad van avontuur. Ik kondig
mijn aankomst in Tilburg aan en verzoek (bescheiden als ik ben)
om een feestcommissie. Ik heb geen zin on stiekem en stilletjes
te komen binnenstappen. Al was het maar vanwege de pers. Publi-
city, publicity. Waarom eigenlijk allemaal?

Het gesprek kikkert me helemaal op. Ik koop een krant en ga die
uitgebreid bij een goeie bak koffie zitten lezen. Ik bezoek het
romaanse bisschoppelijke palais van Gelmirez en ben loop in mijn
doeie eentje wat rond door dit mooie maar luiskale gebouw. De
diverse bezoekpunten van de kathedraal (je kunt er een knip-
kaart voor kopen) zijn veel interessanter. Vooral het archeolo-
gisch museum waar veel sculpturen van de oude romaanse kathe-
draal te zien zijn, gevonden bij opgravingen. Ook hangen er foto's
van die opgravingen die de oude romeinse begraafplaats onder de
kerk hebben blootgelegd.

Hier en daar zijn brokstukken van de koorbanken gevonden die door
maestro mateo zijn gebeeldhouwd. Bij de barokherbouw werden die
gesloopt en als stortpuin gebruikt. Dezelfde vriendelijke figuren
als in de portico de la Gloria. Die beeldhouwer is toch wel
uniek en magistraal. Geheel anders is een stuk echte oude romaane-
se kunst: een uitbeelding van de straf der wellust. Een vrouw

wordt door twee slangen in haar borsten gebeten en haar tong wordt uitgekrukt. Een man wordt in pik en ballen gebeten terwijl zijn oren van zijn hoofd worden getrokken. Keiharde, demonische uitbeeldingen zoals ik ze sinds Vézelay niet meer gezien heb. Heel anders dan de Portico!

De wandtapijtencollectie is aardig maar de schatkamer valt een beetje tegen. Het mooie spul is óf gestolen óf weggeborgen. Wat uitgesteld is blijft in schoonheid en rijkdom ver áten achter bij wat ik in andere schatkamers gezien heb. De relikwieënkraam is wel leuk, net een rariteitenkabinet. De mooie kistjes staan er een beetje te verstoffen. Als je er zóveel hebt... Het geeft niks dat het schouderblad van st. *Andreas* nooit verder is gekomen dan Estella. Ze hebben hier meer dan genoeg.

Om twaalf uur ga ik de foto's ophalen en babbel in het kleine winkeltje met een journalist. Het is een gezellig gesprek. Ook de fotograaf is tevreden, want hij mag een kiek voor de krant maken. Zo heeft iedereen wat. Hierna schrijf ik snel mijn vier kaarten aan de fans in Nederland en ga eten. "Alia jacta est", de teerling is geworpen. Dertig september kom ik naar Tilburg. Alleen mijn vader weet dat ik 21 sept. hier vertrek en op 22 sept. in Nederland aankom.

Dat heb ik gisteren geregeld op een reisburo. Vliegtuigen zijn deze maand in Galicië niet meer te krijgen. Labacolla is gesloten. Ik moet met een nachtbus naar Madrid en daar neem ik een vliegtuig naar Amsterdam. In ieder geval is de aankomst in Tilburg nu zeker, en bovendien rustiger en beter te regelen.

In de middag doe ik een tukje en koop dan brood, limonade en wat zoetheid. Vanavond eet ik brood. Ook koop ik een nieuwe groene jeans. Nog geen dertig gulden is de prijs. Een razendsnelle broek, maat 38. Met moeite kom ik erin, maar dan zit-ie goed.

Brood eten, dat mag best. Ik heb er vandaag een paar honderd gulden door gedraaid. Ga maar na: postzegels, telefoon, foto's, eten, broek. Ik eet op mijn kamer en zit vervolgens de godganse avond kaarten te schrijven in vier talen. Om half twaalf heb ik er pas de helft op zitten! Ik heb pijn aan mijn vingers van het gekriebel achterop die foto's van Paul-voor-de-kathedraal. De nacht is zwoel. Ik val laat in slaap.

16 september

Nadat ik mijn haren onder de koude kraan heb gewassen schrijf ik de resterende groeten-uit-Santiago. Om half elf ben ik daar mee klaar. Dan breng ik het hele zaakje naar de post, naar land van bestemming samengebonden. Ik koop een "Correo de Galicia". Ja hoor, ik sta erin en wel op pagina twee. Ik koop er meteen twee kranten bij. De man in de kiosk lacht. Hij heeft me herkend.

Op een terrasje lees ik het artikel. De foto is erg slecht, maar het artikel is erg positief en gunstig. "Sonriente", "feliz", ~~"joven teólogo todo simpatía"~~ "joven teólogo todo simpatía". Nou, dat mag heel Santiago lezen. Maar heel Santiago leest het niet, want er komen hier wel drie kranten op de markt, speciaal voor Galicië.

Een magere oude man spreekt me aan. Een Nederlander. Hij heeft me in de krant gezien. Hij troont me mee naar een cafeetje waar

we wijn drinken en ik een flink stuk ham met brood moet verorberen. "Je moet weer op gewicht komen" zegt de man. Hij is al jaren alleen en zit de halve tijd hier. Hij heeft veel vrienden in Santiago en baalt van de familie thuis. Hij geeft wat engelse les, leidt excursies door de stad vanwege het VVV enzovoort. Hij zal me de Portico de la Gloria uitleggen, omdat ik die zo mooi vind.

Als we naar de kathedraal lopen komt een man het VVV-gebouw uit. "Paul Sanders? Er is een kaart voor je." Ik ben hoogst verbaasd. Pierre Don blijkt hierheen geschreven te hebben in de veronderstelling dat deze pelgrim wel bekend zou zijn bij dit bureau. Nou, héél toevallig komt dat zo uit. Toch sympathiek van deze rillburgse theologenbelangenbehartiger vanwege het bisdom ~~Breda~~ Breda. Hij feliciteert me met het succes. De kaart is vier dagen voor mijn aankomst verstuurd.

De uitleg van de Portico leert me weinig nieuws, maar we praten er heel lang over. Er zit veel theologie en veel van de Apokalyps in. Ik hoor ook dat de "Botafumeiro", het beroemde overmaatse wierookvat ook wordt gezwaaid als een groep mensen daar een fikse bedrag voor betaalt. Alweer zo'n uitholling van ~~het~~ de regel "dat een officieel door de Kerk ontvangen groep pelgrims wordt bewierookt". Elke touroperator kan deze traditie voor zijn klanten kopen en in zijn reisprogramma opnemen. Wie is een pelgrim en wie niet? MOET er onderscheid gemaakt worden?

Mijn rondleider pikt op diverse adressen in de stad sigaretten op. Zelf heeft hij er geen, anders rookt hij teveel. Tegen enen nemen we afscheid. Toch leuk dat ik hem gezien heb. Hij is wat verbittert over het huwelijksleven, maar leeft zijn eigen leven toch heel zinnig, zonder grote frustraties. Laat hem maar vrij. Zo'n man kan het beste vrij rondwarrelen.

Ik eet weinig maar lekker voor 300 ptas. Dan zoek ik een café op waar ik urenlang naar de mensen op straat kan kijken. Op het busstation laat ik me inlichten over bussen naar Finisterre. Morgenvroeg om kwart voor acht gaat er een. Als ik dan maar wakker ben! ik wil weg morgen, want het Groot-Seminarie is vanaf vanmiddag op slot. ik kan niet in- en uitlopen zonder steeds iemand met een sleutel naar de voordeur te roepen.

Om half zeven ga ik naar binnen, schrijf, eet, kijk naar de TV en zie het laatste stukje van de maansverduistering. ik drink de laatste slokken rum. Die fles heb ik al bij me vanaf Vézelay. Dan tuimel ik het bed in, in de hoop om zeven uur wakker te zijn. ik moet uit mezelf ontwaken. Buiten is het dan zeker nog donker en stil.

17 september

Wonderlijk genoeg ben ik op tijd wakker. ik speed me door de donkere mistige straten naar het busstation, een groot, modern geval. Helemaal overdekt. Bussen zijn hier veel belangrijker dan de trein. Er is nog tijd voor koffie en dan hobbelen we door het koude nevelige land naar het noordwesten. Er stappen veel mensen in en uit. In Santa Comba wordt een heleboel marktgoed op het dak geladen. Het spul gaat er in Bajo weer af. Daar is markt. Een heel ouderwetse markt. Graag had ik foto's gemaakt van dit rotzooitje, de in het zwart geklede mensen en de te koop aangeboden spullen. Het is zo arm en primitief dat ik me ervoor geneer met mijn apparaat tevoorschijn te ~~komen~~ ^{halen}. Iemand stapt in en zet een emmer vol

eieren in het middenpad. De mist begint op te lossen.

Een keer moet ik overstappen en in Oee bij Corcubion wisselt bijna het hele passagiersbestand. Wat een drukte op zo'n dooie zondagmorgen! Ook hier is markt. Dan scheuren we over een slingerweg naar Finisterre. Om kwart over elf ben ik er. Ik heb er drie en een half uur hobbelen en zwenken opzitten. Het is stil aan de haven. Een groep mensen is bezig met visnetten. In een smal straatje vind ik een pension. Een mooie kamer krijg ik, met een breed bed en uitzicht op de naar vis stinkende haven.

Na wat zoeken vind ik de weg naar het kerkje, even buiten het dorp. Daar ontmoet ik de kortharige Fransman met wie ik samen in het Hostal de los Reyes Católicos heb gegeten. Het is een vreugdevol weerzien. We wonen de mis van half twaalf bij. Het is er druk en rommelig. De hele tijd blijven mensen binnenkomen. Dan drinken we een borrel en gaan eten.

Na het eten zoeken we jacobusschelpen op het strand. We vinden er twee, oud en erg broos. Regen vijven laat ik de jongen achter op de grote weg. Hij gaat nu liftend naar huis. Hij heeft een dag rust genomen, maar de diarree is nog steeds even erg. Mijn pil zal hij pas proberen als hij in een auto in nood zou komen. Volgens mij verwacht hij nogal veel van één pil. Ik hoop maar dat het liften succesvol voor hem is, want op zondag valt dat niet mee. Ik loop terug naar het dorp, rust wat en ga na zevenen op weg naar de vuurtoren, het absolute einde van deze landtong om de zon in de zee te zien zinken. Het is een lange, langzaam stijgende weg.

Ik dacht dat hier een stenen mariabeeld staat, maar dat is toch nergens te vinden. Ik sjouw de steile en gevaarlijke helling een heel eind omlaag, maak wat foto's en mediteer. Lang voor hij de horizon bereikt is de zon al verdwenen in de nevels die boven het water hangen. Het is oostenwind en van het woeste atlantische klimaat is vandaag weinig te merken.

Een hele tijd zit ik op de nog warme stenen naar groene witschuimende water te kijken. Ik dank God dat hij me zo ver, helemaal tot het einde gebracht heeft. Tot Santiago helemaal te voet. En nu tot het eind van de wereld, de meest westelijke punt van de Spaanse kust: Finis Terrae. Biddend, reciterend zoek ik mijn weg naar boven. Ik raak het spoor bijster en avonturier wat op losse stenen. God, laat me niet vallen. Houd me vast. Wees Gij mijn redder. Steeds weer zoeken mijn ogen naar U.

Ik val niet. Als ik boven kom biedt een jong paar me een lift aan in de auto. Zo kom ik gemakkelijk weer terug in het dorp. We blijven in hetzelfde pension te zitten, eten samen en drinken daarna nog een borrel in de kroeg. Een slanke jongen met een snorrebaard en een mollig, lief meisje. Niet heel erg spraakzaam allebei, maar sympathiek. Ze komen uit de provincie Palencia, een paar kilometer van Villalcazar. Dat ken ik nog, vlak bij Carrión. Morgen kan ik met hen mee in de auto naar Padrón, via Muros en Noya. Dat aanbod neem ik graag aan.

Ik aarzel om het op te schrijven omdat ik er nog zo weinig zeker van ben, maar vanaf de dag dat ik in Santiago ben is er een grote, diepe rust in me gekomen. Ik hoef niet meer zo noóig van alles, ik MOET zoveel niet meer. Laat maar komen wat er komt.

Onderweg heb ik vaak gedacht: als ik daar-en-daar ben zuip ik me zat en/of ga ik naar de hoeren. Lekker neuken. Als ik eenmaal was aangekomen viel die behoefte helemaal weg. Ik dácht er niet meer aan.

Hier in Santiago is dat nog sterker. Daar is elke prikkeling, elke lust, alle onrust opgelost in de milde glimlach van de heiligenbeelden van de kathedraal. Het is goed zo, alles is goed. De haast, de onrust, de opwinding zijn spoorloos verdwenen zoals nevel oplost in wind en zon.

18 september

Om negen uur vinden we elkaar bij het afrekenen. Ik ben net zo duur uit als het paartje. Ik heb duur gegeten. Wat zo'n pension op het bed verliest (vaste prijzen van staatswege) verdient het terug op de maaltijden. 745 ptas ben ik kwijt. Dan ga ik in de auto mee tot Muros, waar we de Mariakerk uitgebreid bekijken. Op een kapiteel ontdek ik het muji-motief: een man die twee dieren gescheiden houdt. We drinken koffie en eten wat koekjes.

Verder maar weer. Hard rijden over de hobbelweg. Ik val heen en weer in de bochten. Wat een geëlinger! Van de "rias bajas" is bedroevend weinig te zien. Nevel verhindert elk uitzicht. In Noya bezoeken we twee kerken. Ik fotografeer ijverig, zeker als ik drie koningen ontdek en een hele collectie keltische grafstenen.

En weer verder, binnendoor naar Padrón. Achteraf blijkt dat ze ~~naar~~ langs de kust hadden gewild, een weg die 60 km langer is. Zij zijn bedroefd, ik niet. In de parochiekerk van het stadje is alleen maar een onleesbare steen te vinden. "De" steen waarop Jacobus' landing is vermeld? We gaan eten. Omdat een paar zaken te duur worden gevonden komen we in een heel klein en vies tentje terecht. Het eten is echter niet slecht. De man vertelt dat hij vandaag méér kerken heeft bezocht dan in zijn hele vakantie tot dusver. Ben ik dan toch een steenvreter?

In een bar, aan de koffie, nemen we afscheid. "Ga toch verder mee," betoogt de man herhaaldelijk, "we gaan verder langs de kust. Dat moet je zeker zien. Wat moet je al die tijd in Santiago? We slapen in een pension onderweg. Morgenmiddag kun je dan in Pontevedra de bus nemen, of de trein." Maar ik ben zeker van mijn zaak. Ik heb werk genoeg in W Santiago. En rust wil ik, tijd om te schrijven. Geen gejakker langs allerlei reis-moetjes en urenlang door een paar ruitjes de mooie natuur zien. Nee hoor, mij te beklemd. Maar dit vertel ik natuurlijk niet allemaal. Ik laat het achterste van de tong niet zien en na een adressenuitwisseling nemen we als beste vrienden afscheid.

Ik loop naar Iria, de bisschopszetel van Galicië vóór Santiago. Daar bezoek ik de kerk en de kerkschatten die in een museum ertegenover (in de pastorie) zijn tentoongesteld. De pastoor in een glimmende smoezelige soutane leidt me rond, beter gezegd: hij loopt me hinderlijk de hele tijd achterna. Dan wacht ik op de bus. Als die eindelijk om tien voor vier komt, rijdt hij me voorbij ondanks mijn zwaaien. Ik baal. Liften lukt niet. De weg is smal en heel druk. Als er een andere lifter verschijnt ruim ik het veld en duik het café in.

Die lifter heeft tot mijn verbazing wél succes. Ik drink wijn en wacht op de volgende bus. Die komt om half vijf en een half uurtje

late* ben ik weer "thuis". Ik haal mijn ticket voor bus en vliegtuig op en ga tienduizend peseata's armer weer naar het Groot-Seminarie. Vreemd hoor, maar ik heb ~~al~~ niet de veertien-duizend en nog wat hoeven betalen die me aanvankelijk waren voorgerekend.

19 september

Ik ben laat wakker en sta pas om half tien op. Na een ontbijt in een café ga ik foto's maken in het archeologisch museum bij de kathedraal. Het gaat me om de wellust-straf en om een driekoningentaferaal. Fotograferen mag, zegt men als ik een kaartje koop, maar zonder statief. Natuurlijk neem ik ze mét, want in dit deel van het museum is geen bewaking. Als ik ~~at~~ wat later bij het sekretariaat om opheldering ga vragen over het "drie nachten of één maaltijd"-probleem, vind ik een andere sekretaris. Die vertelt me dat het een vrije beslissing van het Hostal is. Een vaste afspraak is er niet.

Op het sekretariaat ontmoet ik de twee Belgen die onze "snelle eenzame Fransman" voorbijgelopen was. Twee jonge jongens, gisteren aangekomen. Ze hebben de weg te voet afgelegd, vanaf St. Jean Pied de Port. Ze weten niet zo heel veel van Compostela. Ik leg ze de Portico uit en wandel langs andere bezienswaardigheden van de kathedraal. Ik ben weer helemaal reis Leider. Vanmiddag eten ze in het hostal. We spreken af om elkaar vanavond terug te zien.

Zelf ga ik eten in de "cocina economica" waarvan ik het adres op het sekretariaat heb gekregen. Het is een gaarkeuken voor armen en bedelaars, geleid door nonnen van St. Vincentius. Ik krijg een warm maal van twee gangen voor 45 ptas. Bier kost 10 ptas. ik voel me hier best wel thuis, maar zó goedkoop vind ik toch wel een beetje genant. Ik ben niet arm.

Na de middag begin ik aan mijn kranteartikel over Santiago. Dat krijg ik goed rond, want er is veel te vertellen. Een dik reisboek over Galicië is niet zo interessant als ik eerst wel dacht, toen ik het kocht. Het graaft niet erg diep.

Om acht uur tref ik de belgen warren en mark voor de kathedraal. we gaan samen naar de gaarkeuken. Nu kost het maar 35 ptas. we babbelen wat met een zuster die komt uitvissen wie deze nieuwe klanten zijn. Ze het artikel over mij gelezen. "Als je zoveel verdient met schrijven hoef je hier eigenlijk niet te komen." zegt ze. Die zit. "Ik verdien het wel, maar ik heb er nog geen cent van gezien. Ik heb zojuist mijn ticket betaald en heb voor de laatste dagen bijna geen geld meer," lieg ik.

Dan gaan we naar de kroeg, maar mijn arme makkers moeten om kwart voor tien binnen zijn bij de Franciskanen. Ze zien trouwens een beetje op tegen hun nieuw gevonden onderdak, want vermoedelijk komen ze in een soort armenasiel terecht. ik blijf nog even zitten, reken alle consumpties af en ga dan naar het seminarie. Een paar halve of hele paters donderjagen op de gang, blij dat ze met een paar overjarige dames uit mogen. Om elf uur doe ik het licht uit en ga slapen.

20 september

Als we elkaar om tien uur voor de kathedraal weer ontmoeten besluiten we om naar de Collegiata van sar te gaan, even buiten

de stad. we wandelen er op ons gemak heen in een stralende zonneschijn. Dit kerkgebouw heeft pilaren en wanden die helemaal naar buiten gebogen staan. Nadat de gewelven waren ingestort in de 18e eeuw heeft men steunberen aangebracht en nieuwe gewelven gemetseld. Toen verzakte de zaak niet meer verder. heel raar gezicht, die naar buiten hellende muren!

Als er een reisgezelschap binnenkomt zijn we gelukkig net klaar met ons bezoek. we duiken de kroeg in. het museum-der-pelgrimages is voor onbepaalde tijd gesloten. "En morgen dan, is het dan nog niet open?" vraag ik onnozel. Nee, ookk morgen nog niet. Dan maar naar het museum voor sakrale kunst in het klooster van antealtares. De portierster, een lieve jonge non, speelt op het orgel. ik maak een foto van maria-met-de-knots die ik heb ontdekt. in de kerk luisteren we een hele tijd naar het orgelspel. Er hangt een ingetogen, vrome sfeer. ik ben blij dat ik hier stil aanwezig mag zijn.

Na het eten begin ik aan een tweede santiago-artikel. het bevat wat "restanten" en een kleine evaluatie van de voettocht. konklusie: de pelgrim slijt onderweg af tot hij zijn eigen kern ziet: hij is een bedelaar, om brood bij de mensen en om genade bij God. ik ben benieuwd of de krant dit stuk durft af te drukken. Als die redakteurs naar gewoonte doorkrassen wat ze zelf niet snappen dan blijft er van dit stuk misschien weinig over.

na het eten boemelen we wat door de stad. ik laat mijn artikelen lezen en die worden zeer goed bevonden. Als ze ooit worden afgedrukt moet ik de serie naar een van de twee opsturen. we wisselen adressen uit. Als ik tegen twaalfen bij het seminarie aankom is alles potdicht en donker. Balen! Ik heb ook niet gdzegd dat ik zo laat uit zou gaan... Vanuit een cel bel ik naar het seminarie en er wordt zowaar opgenomen. Men zal de deur openmaken. ik sjouw haastig terug, maar niemand verschijnt aan de deur.

Net als ik de moed begin te verliezen komt er iemand thuis die een sleutel heeft. een medicijnenstudent die hier op kamers zit. mij neemt me mee naar binnen. Lichtelijk aangeschoten van de witte Kibeira-wijn kruip ik in bed. Hèhè, dat liep toch nog goed af!

21 september

ik bezoek met Warren en mark het stadsmuseum dat in het klooster van pelvis gevestigd is. Dat heeft een uitgebreide collectie ~~xanrak~~ over de geschiedenis en cultuur van galicië. vlakbij wordt markt gehouden. veel kooplui, vooral de dames, hebben doeken, kranten of dozen op het hoofd, een raar gezicht. zeker bang voor een zonnesteek.

Het is van-daag mijn laatste dag in Santiago. onze maaltijd van vanmiddag wordt daarom in een wat bedrukte stemming genuttigd. Hebben we elkaar ineens niets meer te zeggen? Ik geef de nonnetjes een zak vol vuile maar kwalitatief nog goede kleding: broek, sokken, T-shirts en een zakdoek. voor de armen. ze zijn er blij mee, zegt de non die deze gift aanneemt. Na het eten geef ik onder couvert nog 2000 peseta's voor het goede werk dat deze nonnen doen. "Dat god je moge bewaren" zegt de hoofdnon als ik afscheid van haar neem.

Dē middag besteed ik aan een tukje, inpakken, wegen en souvenirs kopen. De tijd vliegt om, ik heb niet eens meer tijd voor een laatste pilsje. Om half acht wachten de twee Belgen me op

bij de voordeur van het seminarie. Warren is naar de kapper geweest en heeft met zijn haren ook zijn studentikoze uiterlijk verloren. Het tweetal brengt me naar de bus. Er staan er drie, die worden volgeladen met mensen. Mijn zitplaats is gereserveerd en ik zit mooi in het midden van de bus. Het duurt lang voor we weggrijden. De Belgen vertellen dat er een dik boek, uitgegeven door een zekere Arondo, te koop is. Er horen platen, dia's en kaarten bij en dat hele pakket kost dan zo'n 400 gulden. Jammer dat ik dit zo laat hoor. Nu kan ik niet meer kijken en eventueel kopen. Het is een absoluut volledige dokumentatie over de "Camino de Santiago". Daar zou ik best veel geld voor overhebben.

Om tien over acht rollen de bussen het parkeerterrein af. Om elf uur wordt er gestopt voor het avondeten. Mijn eten wordt betaald door de man die in de bus naast me zit. Daar staat hij op. Iedereen die het maar wil horen vertelt hij over mijn lange pelgrimage.

Dan gaat het weer verder door de donkere nacht. In het schaarse licht van de afnemende maan zie ik dat we weer in dorre streken zijn beland. Na twee uur is het heuvelland achter de rug in gaat het snel zuidwaarts over vlakke, rechte wegen. Ik denk dat ik best wel geslapen heb, onderweg. In elk geval schiet het goed op, na het eten. Af en toe zak ik even weg, maar hoe lang dat "even" is weet ik niet. Wel krijg ik pijn in mijn nek van de ongemakkelijke houding. De stoelen staan zo dicht bij elkaar dat je niet goed achterover kunt.

22 september

In Madrid begint de dag aan te breken. Het is er al ongelooflijk druk om zeven uur. Het is tenslotte een wereldstad met veel industrie. De autoweg naar het oosten is helemaal verstopt door files en maar langzaam komen we vooruit op het laatste stukje naar de luchthaven. Maar tenslotte zijn we er toch. Ik neem afscheid van mijn buurman die naar New York moet. Hij verdwijnt in de mensenmassa. Voorgoed.

Om één uur vertrekt mijn vliegtuig. Ik ben nog te vroeg om me te laten inboeken. De tijd gaat in rust en leegte voorbij. Ik verveel me niet, want er is veel te zien en te horen. Vrouwen, ik verveel me toch al nooit meer. Dat heb ik afgeleerd. Ik geniet van de leegte en stilte in en om mij heen. Ik hoef mezelf niet af te leiden of bezig te houden want dát verdrijft de eenzaamheid niet echt. Ik moet de leegte uithouden. Ik laat me gewoon meedrijven met wat in mij en om mij is. Dat gebeurde onderweg ~~steeds~~ als ik wandelde of stilzat voortdurend. Dat gaat nu verder. Ik hoef mezelf niet te vullen... ik wórd gevuld. Met meer dan genoeg.

Een gastarbeider die ik ken uit de bus moet ook naar Amsterdam. Hij betaalt mijn bier en sandwich en we praten heel wat af. In het Spaans, want Nederlands heeft hij niet geleerd achter de machines van de Enka en tussen enkel buitenlanders. Het vliegtuig heeft geen vertraging en daarom verlaten we om een uur de Spaanse bodem.

Vanaf grote hoogte hebben we een prachtig uitzicht op de Spaanse hoogvlakte. Al vlug komen de Pyreneeën en de lappendeken van akkertjes van Frankrijk. Met een eindeloze stafkaart, waar je boven hangt. In Noord-Frankrijk verschijnen de eerste wolkjes onder ons. Als de bewolking echt dicht begint te worden zijn we boven Nederland. Het groene waterrijke land is dan al spoedig heel dichtbij. Holland! Terug op eigen bodem! Na drie en een halve maand wandelen word ik in twee uur vliegen naar het beginpunt teruggebracht.

Op het Centraal Station van Amsterdam neem ik afscheid van de Spanjaard. Hij is ineens een vreemdeling geworden, een buitenlander, een gastarbeider. Vannacht staat hij alweer paraat in de ploegendienst bij Enka in Arnhem. Ver van huis, in een vreemd land, aan het begin van een lange en eenzame periode. Met mij is het precies omgekeerd. Ik ben dicht bij huis in een bekend land, mijn eigen land. Aan het eind van een lange en eenzame periode.

In Sevenum word ik om half acht door mijn vader en Ettie zijn vrouw opgehaald. Geen tranen, geen omhelzingen. Alleen een warme handdruk. Rijn dat je levend en gezond weer thuis bent. Mijn broer Jeroen en zijn vrouw voegen zich bij ons en met z'n vijven gaan we heel lekker eten. Rondu in een eet-boerderij. De volgende dag koopt mijn vader nieuwe kleren en nieuwe schoenen voor me. Ik mag uit de mooiste spullen kiezen. De Bijbel zou zeggen: "Hij liet het mestkalf slachten omdat zijn zoon was teruggekeerd". Mijn vader doet het op zijn eigen manier, maar het onderliggende gevoel is hetzelfde. Ik weet het zeker.

30 september

Ik ben nu al acht dagen in het land, maar de "fans" in Tilburg weten dat niet. Ik ben helemaal bijgekomen en veel van het zuidelijke bruin is weggewassen. mijn vader heeft trots de Leolux-nieuwbouw in Krefeld laten zien en vicaris Vermeulen van het Aartsbisdom Utrecht heeft met me gepneat over mijn verdere vorming tot het priesterschap. De teerling is geworpen, de teerling is allang geworpen als ik via oom Piet in Den Bosch tenslotte met de trein in Tilburg aankom. Ik kan alleen nog maar vooruit, de weg gaat verder zoals ik die begonnen ben.

Luid gejuich klinkt op als de vrienden me in de trein ontwaren en er wordt gezoend, veel gezoend en gelachen. Een vreemde meeneer geeft vluchtig een hand: het is van der Mijl voor wie ik onderweg devotiesoevenirs moest verzamelen. "We zien elkaar nog wel", zegt hij. Klokslag half vijf word ik in de stromende regen in een auto geladen. De Harmonie Heikant zal me vandaag niet ophalen, maar zal morgen een aubade geven in "Het wit Paardje". Het is beestenweer. En dan te bedenken dat het in Galicië nog altijd warmer is dan 25 graden!

Het is fijn ook de pastores terug te zien. Er wordt stevig geborreld op de pastorie. Het is alsof ik niet weggeweest ben. Iedereen kent mijn tocht uit dit dagboek dat ik onderweg in gedeelten opstuurde. Wat kan ik dan nog méér vertellen? "Je bent nog steeds dezelfde" hoor ik zeggen, "en je zei nog dat je zo veranderd was!" Ja, ik betrap mezelf erop dat ik nog steeds even bot en "grappig" ben. Ik ben eigenlijk niet weggeweest. Onderweg heb ik de Tilburgse Heikant dicht bij me gehouden als een dierbare herinnering. Nu ik terug ben kan ik zonder moeite weer "instappen". Ik ben veranderd en toch ben ik dezelfde gebleven. Rara hoe kan dat?

Na het eten wordt het feest weer voortgezet. we drinken er goed van en gaandeweg komen er wat reiservaringen en anekdotes naar boven. Het sluipende proces van geschiedvervalsing en verbluiming is al begonnen. Maar goed dat de waarheid zwart op wit in een dagboek is opgetekend.

1 oktober

Om kwart over elf zingt het Driekoningenkoor. Ik mag preken, dat wil zeggen: ik kan iets vertellen over de "geestelijke oogst" van mijn tocht. Er ligt een schaduw over deze dag want mijn geliefde Paus Johannes Paulus I is zojuist gestorven en bij de thuiskomst heb ik gehoord dat mijn geliefde koorlid Gerrie Aarts intussen overleden is. Een nog jonge vrouw, onvoorstelbaar dat ik haar nooit meer zal zien in dit leven. Er ligt een schaduw over deze dag, maar ik realiseer het me nauwelijks wanneer ik getuig van mijn roeping van de God die mij zo nabij is geweest, onderweg. En ik zing, ik zing het lied dat ik drie en een halve maand lang in mijn hoofd gehad heb: "De weg":

Ik loop op een weg die ergens naar toe gaat
'k voelde zon en regen op mijn huid
en in elke nacht had mijn droom van het eindpunt
een heel ander beeld weer een ander geluid
ik loop op een weg, geschramd door de bramen
die je overal langs de kant ziet staan
en het heeft lang geduurd voordat ik er zijn kon
maar ik ben tot het einde doorgegaan...

het is een mistige lange weg
een eenzame vreemde weg
maar ik hou van elke kiezelsteen
en van alle mensen om me heen!

Dat is MIJN lied en ik heb hier en daar de tekst naar mezelf toe veranderd. Inderdaad, GESCHRAMD door de bramen. Zoveel vruchten heb ik onderweg niet mogen plukken. Het is heerlijk om weer in de Driekoningenkerk terug te zijn. Jammer dat ik verder moet.

In Het wit Paardje blaast Harmonie meikant dat het een lieve lust is. Ze spelen wel vier marsen, net alsof ik nog veel zin heb om te gaan lopen. De rugzak die ik naar de kerk heb meegenomen heb ik ook nu nog omhangen. Pas als de muziek uit is en tientallen mensen van harmonie, koor en kerk me een hand hebben gegeven durf ik te zeggen: "Nu mag-ie voor mijn part in elkaar zakken. Ik heb me onderweg zó geërgerd aan dat rotting!" De pers maakt foto's, een krantejongen interviewt me telefonisch en de rugzak zakt niet in elkaar. Na een uurtje is de drukte voorbij. Ik sta weer helemaal alleen met mijn rugzak en twee bossen bloemen. met de hele receptie ben ik maar f 100 kwijt. Kruyssen, de baas van de zaak, matst me. Ik heb ook áltijd geluk.

2 oktober

De laatste golfslag vóór het eb wordt: ik heb de voorpagina van het Nieuwsblad van het Zuiden gehaald, mét foto! Zelfs het Algemeen Dagblad schrijft een artikeltje over me op pagina twee. Publicity, publicity! Waarom? Waarom toch steeds die "grote klok"? Omdat daardoor zoveel mogelijk mensen mijn tocht mee-maken. Ik ben niet alleen op weg en niet alleen met die enkelingen die me onderweg ontmoetten. Ik heb mijn tocht zelf gemaakt. Anderen kunnen haar mee-maken door erover te lezen. Het gaat niet om mij maar om de weg. Die weg valt droog nu het eb wordt. Ik houd mijn arm gestrekt, ik open mijn hand. Wie durft er over de bodem van de zee te lopen?